

Lakossági zöldpénzügyi felmérés

Bethlendi András
Póra András
Vértessy László

Magyar Nemzeti Bank

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
GTK – Pénzügyek tanszék

2021

Lakossági zöldpénzügyi felmérés

© Bethlendi András, Póra András (3. fejezet)

© Vértesy László (1-2. fejezet, 4. fejezet)

Lektorálta: Dr. habil. Böcskei Elvira

A kiadványt és a kutatást a Magyar Nemzeti Bank és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közötti Zöldpénzügyi kutatási projekt finanszírozta.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

All rights reserved, including reproduction, public performance, radio and television broadcasting, and translation rights, also for each chapter.

Printed in Hungary, Budapest

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	6
1. Módszertan.....	10
2. A kutatási kérdések kiértékelése.....	16
2.1. Környezeti ismeretek.....	17
2.1.1. Környezetvédelem.....	17
2.1.2. Klímaváltozás.....	20
2.1.3. Környezetbarát fűtés.....	23
2.2. Környezettudatosság.....	26
2.2.1. Környezettudatos attitűd.....	27
2.2.2. Természeti környezet és az ember viszonya.....	28
2.2.3. Környezettudatosságot akadályozó tényezők.....	31
2.2.4. Húsfogyasztás.....	33
2.2.5. Húsfogyasztás és környezetvédelem.....	36
2.2.6. Közlekedési eszköz használata.....	39
2.3. Pénzügyi ismeretek.....	43
2.3.1. Betétbiztosítás – védelem.....	43
2.3.2. Kamat.....	45
2.3.3. THM.....	48
2.3.4. Bankok forrásfelhasználása.....	50
2.4. Pénzügyi attitűd kérdések.....	52
2.4.1. Pénzügyi informáltság.....	54
2.4.2. Pénzügyi információk közérthetősége.....	56
2.4.3. Pénzügyi előrelátás.....	58
2.4.4. Pénzügyi kockázatvállalás.....	61
2.5. Kereslet becslése.....	63
2.5.1. Saját bevétel.....	64
2.5.2. Fizetési szokások.....	67
Megtakarítások.....	69
2.5.3. Megtakarítási formák.....	69
2.5.4. Megtakarítási szempontok.....	73
2.5.5. Zöldpénzügyi kedvezmény.....	75
Hitelek – kiadások.....	78
2.5.6. Adósság.....	81
Hitelek, kiadások – lakás, házvásárlás, építés.....	84
2.5.7. Lakás, házvásárlás - építés.....	84
2.5.8. Környezeti szempontok.....	86

2.5.9.	Vásárlási zöldszempontok	87
2.5.10.	Kedvezményes „zöldhitel”	90
2.5.11.	Zöldhitelekkel szembeni érvek	92
	Hitelek, kiadások – lakáskorszerűsítés	94
2.5.12.	Lakásfelújítás.....	94
2.5.13.	Felújítási szempontok	96
2.5.14.	Energiahatékonysági felújítás.....	98
2.5.15.	Energetikai korszerűsítés – kedvezményes zöldhitel.....	100
2.5.16.	Energetikai korszerűsítés – zöldhitellel szembeni érvek	102
3.	A felmérés statisztika elemzése.....	105
3.1.	Az elemzés módszertana	105
3.2.	Zöld ismeret és énkép	106
3.2.1.	Zöld ismeret	106
3.2.2.	Zöld ismeret énkép	107
3.3.	Zöld attitűd	107
3.4.	Pénzügyi ismeret és énkép.....	109
3.4.1.	Pénzügyi ismeret.....	109
3.4.2.	Pénzügyi ismeret énkép	110
3.5.	Pénzügyi óvatosság és énkép.....	111
3.5.1.	Pénzügyi óvatosság.....	111
3.5.2.	Pénzügyi óvatosság énkép	112
3.5.3.	A pénzügy oktatás és ismeretek hatásai.....	113
3.6.	Zöld kereslet	114
3.6.1.	Zöld kereslet és demográfia.....	114
3.6.2.	Zöld kereslet és indexek	115
3.6.3.	Zöld kereslet és énképek.....	116
3.7.	Egyes termékcsoportok iránti kereslet és árérzékenység.....	117
3.7.1.	Zöld megtakarítási lehetőségek	117
3.7.2.	Zöld hitel lakás vagy házvásárlás/építkezéshez.....	118
3.7.3.	Zöld hitel felújításhoz, korszerűsítéshez.....	120
3.8.	A statisztikai rész összefoglalása.....	121
3.8.1.	A demográfiai változók hatása	121
3.8.2.	A lakosság zöld és pénzügyi ismeretei, énképe és attitűdje.....	122
3.8.3.	Kereslet és árérzékenység zöld pénzügyi termékekre	123
4.	Összefoglalás, megállapítások és javaslatok	124
4.1.	Kérdéscsoportok	124

4.1.1.	Környezeti ismeretek.....	124
4.1.2.	Környezettudatosság.....	124
4.1.3.	Pénzügyi alapvető ismeretek	125
4.1.4.	Pénzügyi attitűd	126
4.1.5.	Kereslet becslése.....	126
4.2.	Megállapítások, gondolatok és javaslatok	132
4.2.1.	Zöld hitel – tulajdonságok	134
4.2.2.	Címzettek – az alanyok.....	136
4.2.3.	Technológia – a tárgy	138
4.2.4.	Egyéni és társadalmi hatások.....	141
Forrásjegyzék		143

Lakossági zöldpénzügyek

Bevezetés

Ma már természetes, hogy minden olyan kezdeményezés támogatandó, amely az energiatakarékosság, az ökológiai lábnyom növekedésének lassítása, a környezettudatosság és a fenntartható fejlődés irányába hat. A szabályozói oldalról jövő kezdeményezés pedig külön üdvözlendő. Az időszerűség sem kérdőjelezhető meg, mert közhely, de igaz, hogy a 24. órában vagyunk, sőt néhány területen már túl is léptük azt, azaz bizonyos ökológiai folyamatok már nem visszafordíthatók. Élőhelyünkről, a Földről van szó.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) 2019-ben együttműködési keretmegállapodást kötött. A kooperáció kiinduló alapja az MNB részéről a jegybank versenyképességfejlesztési, társadalmi felelősségvállalási, valamint közgondolkodási programja. Ehhez társul a BME-n rejlő tudáspotenciál, az itt zajló fejlesztések, kiegészülve az egyetem dinamikusan fejlődő innovációs ökoszisztémájával, amelyek a BME-t nemzetközi viszonylatban is a kutatás-fejlesztés meghatározó intézményévé teszik. A lakossági zöldpénzügyi kutatásban a BME-GTK Pénzügyek Tanszék munkatársai vettek részt.

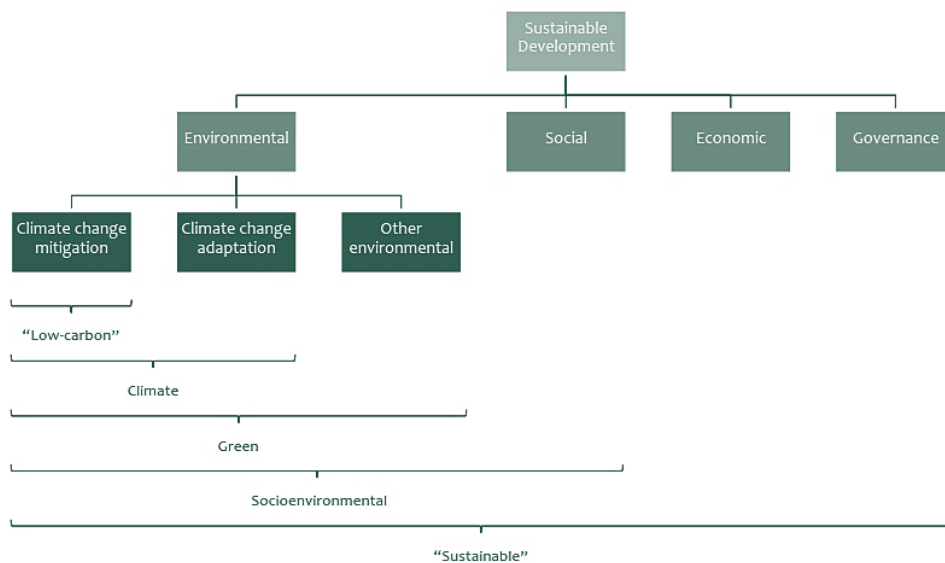
Erre az MNB-t jogszabály is kötelezi, hiszen **a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvényben** meghatározott elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül és alapvető feladatainak ellátásán túl – összhangban a 3. (2) bekezdésében, valamint 170. § (3) bekezdésében foglaltakkal – a törvény által biztosított keretek között támogatja a magyar közgazdaságtani szaktudás, valamint a magyar közgazdaságtudomány fejlesztését. Alapokmányában is deklaráltan ennek érdekében kapcsolatot alakít ki felsőoktatási intézményekkel, együttműködik hazai és külföldi kutatókkal a jegybank számára fontos elméleti és gazdaságpolitikai témák színvonalas elemzése és kutatása érdekében, valamint saját publikációival, tudományos cikkekkel, gazdaságpolitikai elemzésekkel, valamint egyéb ismeretterjesztő dokumentumokkal segíti a magyar közgazdasági kutatások és elemzések színvonalának emelését.

Az MNB Társadalmi Felelősségvállalási Stratégiája és a Pallas Athéné Közgondolkodási Programja értelmében, az MNB feladatának tekinti a pénzügyi kultúra, az ezt megalapozó közgazdasági gondolkodás, illetve az ezt segítő

intézményrendszer és infrastruktúra fejlesztését az általános közgazdasági gondolkodástól a tudományos tevékenységek támogatásáig. Ezért az MNB célja, hogy emelje a magyarországi közgazdasági oktatás színvonalát és növelje az általános közgazdasági műveltséget oktatási programok szervezésével, kiemelkedő tehetségek egyéni gondozásával és olyan képző műhelyek (nemzetközi szintű doktori iskola, kutatóközpont) létrehozásával, amelyeket közvetlenül a jegybank vagy az általa alapított intézmények irányítanak.

A zöld pénzügyek, zöld gazdaság műhely kutatási tevékenységei – az MNB Zöld Programjához illeszkedve – az MNB azon célkitűzésével összhangban kerülnek meghatározásra, hogy a hazai pénzügyi közvetítőrendszer a jelenleginél lényegesen erőteljesebben támogassa a környezeti fenntarthatóságot pénzügyi termékein, szolgáltatásain keresztül. A műhely több programcsoportban is végez kutatásokat (például zöld és etikus viselkedés a pénzügyi rendszerben, zöld számvitel, műszaki innovációk a fenntartható zöld gazdaság fejlesztésére, új közgazdasági és gazdaságtudományi gondolkodás), valamint hozzájárul a téma oktatásának fejlesztéséhez is.

Kapcsolatok az éghajlat, a zöld és a fenntartható finanszírozás között

Forrás: European Commission, Directorate-General For Environment (2017): Defining "green" in the context of green finance. 2. és UNEP Inquiry (2016a): DEFINITIONS AND CONCEPTS - Background Note.

2017-ben mutatta be az Európai Bizottság a Defining "green" in the context of green finance című jelentését,¹ amely a **zöld** jelzöt kívánta meghatározni a zöld kötvények, a zöld hitelezés és a zöld befektetések alapján. Ezek alapján a zöld a klíma és a társadalmi környezet között helyezhető el a fenntartóhatóságok belül.

A „zöld” meghatározásának megközelítései

A „zöld” meghatározásának megközelítései					
Eszközök	Célok	Rendszertan	Kizárási kritériumok	Mutatók és értékelések	Folyamat kritériumok
Célok	Tág vs Szűk	Közös vagy kevésbé elterjedt célok, ágazatok és technológiák		Részletesebb taxonómiákhoz kapcsolódik / nem kapcsolódik	
Rendszertan	Részletes vs. általános			Vitatott tárgyakkal / nélkül	
Kizárások	Szektorok, technológiák vagy a normák betartása alapján		min. (zöld) vagy max. (barna) kizárásokat		Teljes vagy részleges kizárások
Zöld	Zöld bináris (zöld / nem zöld) és a zöltség fokai				
ESG	A zöld finanszírozásnál figyelembe vették vagy nem vették figyelembe				

Forrás: European Commission, Directorate-General For Environment (2017): Defining "green" in the context of green finance. 33.

*ESG: Environmental, social and governance (ESG) szempontok

A **zöld célú finanszírozás, forrásfelhasználás** elsősorban azt jelenti, hogy tőkét biztosítanak zöld technológiák / tevékenységek / projektek fejlesztésére és megvalósítására (például fotovoltaiikus napenergiával működő villamosenergia-termelő létesítmények építésére), vagy olyan vállalatok számára, amelyek bevételeit nagy mértékben zöld technológiák generálják / tevékenységek („specialist green companies”). A célzott zöld finanszírozást leggyakrabban zöld kötvényekkel, zöld kölcsönökkel vagy zöld projektfinanszírozással biztosítják. A lakosság számára mindhárom releváns, az első és utolsó a megtakarítások szempontjából, a középső pedig a magánkiadások esetében.

A **Lakossági zöldpénzügyi felmérés 2020** című kutatás célja a lakosság zöld pénzügyi termékekre irányuló keresletének becslése, előrejelzése, az egyes driverek feltárása. A zöld pénzügyi termékek keretében elsősorban a bankolási szokások és a finanszírozási igények a hangsúlyosak. További szempont

¹ European Commission, Directorate-General For Environment (2017): Defining "green" in the context of green finance

a zöld és pénzügyi ismeretek és attitűdök elválasztása. A kérdőívet 2020 elején véglegesítettük. Azonban a Covid járvány miatt a felmérést csak nyáron, egy nyugodtabb időszakban futtattuk le egy közvéleménykutató céggel. A kérdőív felvétele egy 2500 fős telefonos (CATI) felmérés alapján történt. Az elkészített és aggregált kérdőív adatokat feldolgoztuk, kiértékeljük, elemeztük. A tapasztalatokat ezt követően összegezte a kutatócsoport.

Az MNB 2021-es **Zöldpénzügyi jelentésének** főbb megállapításai között szerepel,² hogy a Fenntartható Fejlődési Célok elérése szempontjából Magyarország elmaradásban van, különösen a környezeti célokat illetően. A pénzügyi közvetítőrendszer mindeddig csak csekély mértékben integrálta működésébe a környezeti fenntarthatósági szempontokat, ami egyben azt is jelenti, hogy ma még kevés „zöld pénzügyi” adattal rendelkezünk. Az MNB által végzett felmérés arra enged következtetni, hogy bár a zöld szempontok a bankok esetében egyértelműen erősödtek az utóbbi évben, továbbra is komoly hátrányban van a hazai bankszektor az eurózónás intézményekhez képest.

² MNB (2021): Zöldpénzügyi jelentés. Helyzetkép a magyar pénzügyi rendszer környezeti fenntarthatóságáról. 7-8.

1. Módszertan

A lakossági zöldpénzügyi felméréshez a **Computer Assisted Telephone Interviewing** (CATI) számítógéppel támogatott telefonos kérdezési módszert alkalmaztuk. Ez a legkorszerűbb technikai háttérrel rendelkezik a telefonos piac- és közvélemény-kutatás végzéséhez. A rendszer teljesen automatizált számítógépes munkahellyel van felszerelve, a kommunikációs szerver automatikusan kezdeményezi (tárcsázza) a hívásokat a betáplált stratégia alapján. A rendszer alkalmas kvótázásra; megadott, tetszőleges számú változóhoz tartozó interjúkvótákat figyel, és annak megfelelően kezdeményezi a hívásokat. Képes az egyes célcsoportokhoz más-más kérdésblokkot kombinálni.

A kérdőív bonyolultsága és összetettsége a CATI kitöltést tette lehetővé, mivel a személyes lekérdezésnél alkalmazott kérdőíveknél komplikáltabb logikai változók kezelésére alkalmas, és a személyes módszernél költségkímélőbb is. A tapasztalatok szerint ennél a módszernél nagyobb a válaszadási hajlandóság is, mert könnyebb az alanyokat rávenni a telefonon történő válaszadásra, mint egy személyes találkozásra. Az adatfelvételnél ez igazolódott, a kimenő hívások műfajuknál fogva kiválóan alkalmasak voltak a környezeti és pénzügyi attitűdök lemérésére, valamint zöld piaci termék és ár tesztek készítésére.³

A kérdések sorrendjét, a válaszlehetőségeket és az ugratási sémát előre beprogramoztuk a számítógépbe, így egyszerre csak egy kérdés jelent meg a képernyőn, és a zárt kérdési formáknál a kérdező rögzítette a válaszadók feleletét, nyitott kérdések esetében pedig közvetlenül a számítógépbe gépelte szó szerint a válaszokat.

A kérdőívek számítógépes leképezését is magas szintű szoftver eszközök támogatják, egy-egy interjú elkészülése után az adatok azonnal az adatbázis szerverhez kerülnek, ez a megkérdezés alatt is monitorozási lehetőséget biztosít. A lekérdezést követően az eredmény előállítható különböző adatformátumban: Access, Excel, dBase, SPSS.

Az adatfelvétel az utolsó egyeztetéseinket követően 2020. június 10-én indult és július 21-én ért véget. Az adatfelvétel rendben lezajlott, az előre egyeztetett kvótákat sikerült tartani nemre, korra, területi eloszlásra és végzettségre is. Nem tapasztaltunk olyan körülményt, ami negatívan befolyásolta volna a válaszadási hajlandóságot, vagy a válaszokat.

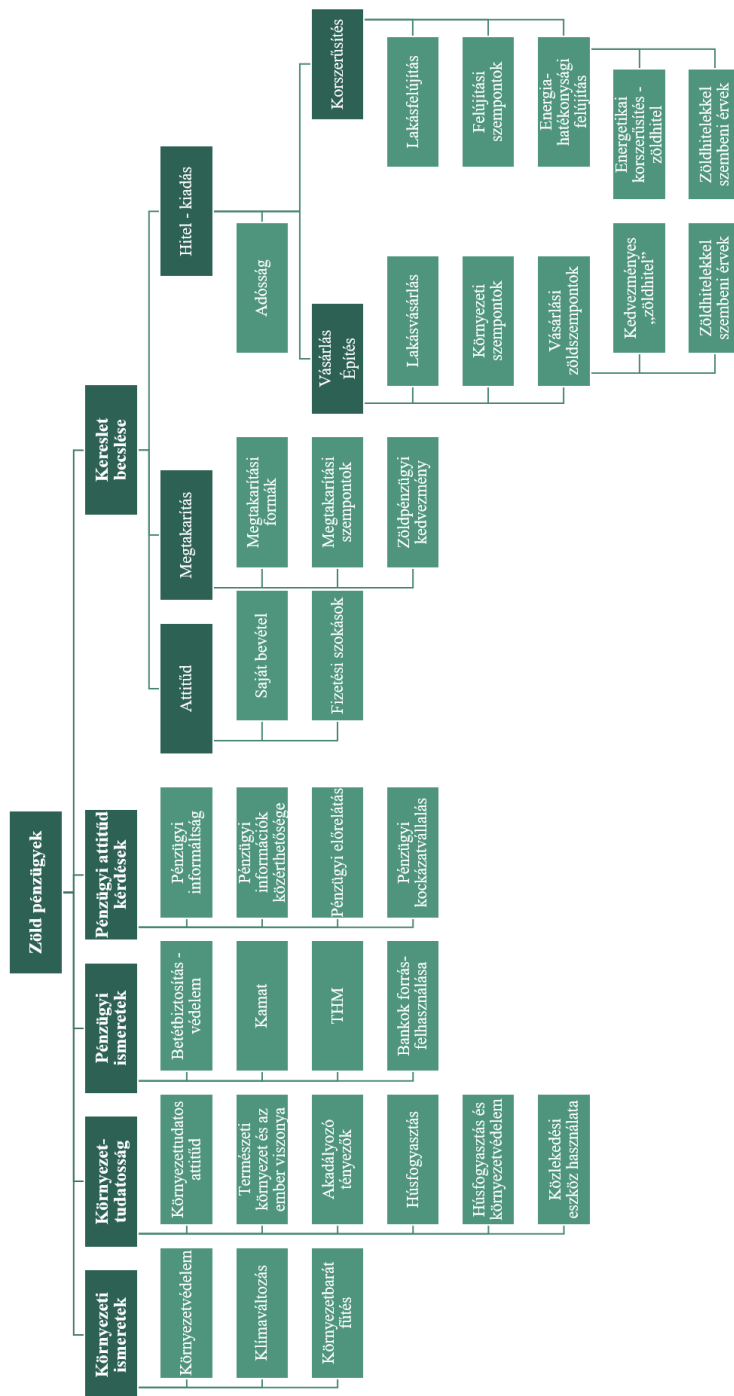
³ https://piackutatas.blog.hu/2007/03/14/a_cati_rendszerek_mukodese

Összesen 29.305 db hívást indítottunk, ebből értük el a 2500 db sikeres kitöltést. Ez megfelel az átlagnak, amivel a lakossági kutatásokat szokták készíteni. Az indított hívásokból az elérték aránya 48% volt. Ebből az elutasítások aránya pedig 23%, ami szintén átlagosnak mondható.

A COVID19 járvány előtti időszakhoz képest nem tapasztaltunk érdemi változást a válaszadási hajlandóságban és az elutasítások aránya sem növekedett érdemben a lakosság körében.

A kérdőív kitöltése 22-25 perc volt átlagosan, nem egy rövid kérdőívről volt szó (33 kérdés, továbbá demográfiai adatok), de a téma érdekesnek mondható, így végig fent tudták az operátoraink tartani a válaszadók figyelmét. Ennek köszönhetően a kérdőív vége felé is precíz válaszok születtek. A munkaórák száma a projektre való felkészítést is beleértve, megközelítette a 2000 órát, ami a kérdőív hossza miatt volt az átlagosnál több.

A kérdőív általános rendszere

A kérdőív szerkezete

Környezeti ismeretek	1. Megítélése szerint Ön mennyire jártas a környezetvédelmi kérdésekben?	
	2. Kérjük, válassza ki a következő jelenségek közül azt, amelyik leginkább leírja a klímaváltozás fogalmával.	
	3. Kérjük, hogy az alábbi fokozatok szerint jelölje meg, hogy mennyire jellemzőek Önre az alábbi állítások?	
Környezet-tudatosság	4. Most a tágabb természeti környezet és az ember viszonyáról szeretnénk önt kérdezni!	
	5. Véleménye szerint melyek a fő tényezők, amelyek gátolják, hogy a jelenleginél környezettudatosabb módon éljen?	
	6. Milyen gyakran fogyaszt húsételt?	
	7. Van-e összefüggés a húsfogyasztás és környezetvédelem között?	
	8. Kérjük jelölje meg, hogy többségében milyen közlekedési eszközt használ a mindennapok során?	
Pénzügyi ismeretek	9. Ön szerint van-e állami kötelező biztosítás a megtakarításokra, arra az esetre, ha csődbe menne a pénzügyi szolgáltató?	
	10. Ön szerint hitelfelvételnél elegendő csak a THM-et (Teljes Hiteldíj Mutató) összehasonlítani a különböző bankok ajánlatainál.	
	11. Mit gondol, mi a különbség egy fix és egy változó kamatozású forint hitel kockázatai között? Ön szerint az alábbi három állítás közül melyik igaz?	
	12. Ön szerint hitelfelvételnél elegendő csak a THM-et (Teljes Hiteldíj Mutató) összehasonlítani a különböző bankok ajánlatainál.	
	13. Kérjük, válassza ki az alábbi válaszok közül, hogy mi történik a bankban megtakarítás céljából elhelyezett 50 ezer forinttal?	
Pénzügyi attitűd kérdések	14. Milyen gyakran olvas/hallgat/néz pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos híreket?	
	15. Ön szerint mennyire érthetőek - általában véve - a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk?	
	16. Kérjük, hogy az alábbi fokozatok szerint jelölje meg, hogy mennyire ért egyet a következő állításokkal?	
Kereslet becslése	-	17. Melyik jelző a leginkább jellemző Önre a pénzügyi szokásaiban?
		18. Kérjük, jelölje meg, hogy milyen forrásból tesz szert saját bevételre!
		19. Az Ön fizetési szokásaira mennyire jellemzőek az alábbiak?
	Megtakarítás	20. Kérjük, a következő lehetőségek közül válassza ki, hogy jellemzően milyen formában tartja megtakarítását?
		21. Ha két megtakarítási lehetőség közül választhat, mennyire fontosak az alábbi szempontok?
		22. Tegyük fel, hogy egy környezetvédelmet szolgáló befektetés esetén a szolgáltató elengedi a számlavezetési díjat. Ön mit gondol erről?
	Hitel - kiadás	23. Van-e Önnek adóssága?
		24. Tervez-e Ön lakást, vagy házat vásárolni, vagy építeni a következő években?
		25. Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásvásárláskor vagy építéskor?
		26. Vásárolna vagy építene-e a fentiek szerint „zöldebb” házat/lakást, ha az drágább?
		27. Az előző kérdésben említette, hogy felvenne kedvezményes hitelt. Az Ön számára mekkora kedvezmény kellene ahhoz, hogy kimondottan energiahatékony lakásokat keressen, még ha azok drágábbak is?
		28. A 26. kérdésben említette, hogy nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...
		29. Tervez-e Ön lakás, vagy ház felújítást a következő években?
		30. Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásfelújításkor?
		31. Felújítaná-e házat/lakását az energiahatékonyság miatt?
		32. Mindenképpen belevágná egy energetikai korszerűsítést is magába foglaló felújításba, ha az elérhető kedvezményes lakáskorszerűsítési (környezetbarát) hitel havi törlesztőrészelete a normál piaci hitelhez képest: (Igen / Nem):
		33. A 31. kérdésben említette, hogy nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...

A teljesség érdekében röviden meg kell jegyezni, hogy a felmérésben nem szerepel a **víz és a hulladék**. A vízkörforgás ugyanis összetett jelenség, az ivóvíz és ipari víz; melegvíz, fűtési víz, szennyvíz csatornázás megannyi ökológiai kérdést vet fel. Sok esetben ezek megoldása nem is várható el a lakosságtól, lásd, ha nincs csatornázás a település(rész)en zöld hitellel sem lehet mihez csatlakozni.

A KSH 2018-as és 2019-es tanulmánya a települések infrastrukturális ellátottságáról, arról számol be, hogy a hazai lakásállomány 5 %-ában még az ivóvíz sincs bevezetve; illetve, hogy csak a települések több mint kétharmada csatornázott.⁴ Bár az is igaz, hogy a legalább 100 méter hosszú szennyvízelvezető hálózattal rendelkező települések száma a 2000. évi 854-ről 2018-ban mintegy 2,5-szeresére, 2101-re emelkedett, ami 2010-hez képest (1741 település) mintegy 21%-os növekedést jelent. Ehhez azért hozzá kell tenni, hogy az 1054 közütemi szennyvízelvezető rendszerrel egyáltalán nem rendelkező község közül 887 település év végi népességszáma nem érte el az 1000 főt. Baranya 206, Somogy 120, Borsod-Abaúj-Zemplén 102, Vas 95, Zala 91 és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 75 – zömében kis lélekszámú – településén hiányzik a közütemi szennyvízelvezető hálózat. A szennyvízelvezető hálózatba bekapcsolt lakások száma 3 millió 654 ezer (82%-os arány). A közműves csatornázással rendelkező lakások aránya Bács-Kiskun, Tolna, Békés, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben a legalacsonyabb (73% alatti). A legrosszabb helyzetben lévő Bács-Kiskun megyében a lakások 66%-a csatornázott. Ezek a települések többnyire olyan területeken vannak, ahol nem megoldható a szennyvízelvezető közmű gazdaságos üzemeltetése, ezért itt a környezetvédelem, illetve a társadalmi jólét érdekében költség- és környezetkímélő, szakszerű egyedi szennyvízkezelő létesítmények alkalmazása jelenthet megoldást. Itt a zöldhitelek tehát más értelmet nyernek. A rossz természeti körülmények ötvöződnak a nehezebb gazdasági helyzettel, egy részüknél a zöld hiteles konstrukció jelenthetne megoldást, természetesen EU vagy állami támogatással kiegészítve.

Ugyancsak ilyen kérdés a **hulladékgazdálkodás**, amely jellemzően egyéni, lokális szinten a vásárlási preferenciák szintjén, illetve a szelektív hulladékgyűjtésben kimerül. Magyarországon a közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék járásonkénti egy főre jutó éves mennyisége 2018-ban

⁴ KSH (2019): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2018. és KSH (2020): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2019.

178–670 kg/fő között ingadozott.⁵ Volumene a gazdaságilag fejlettebb járá-sokban, illetve az idegenforgalmi szempontból jelentős területeken a legma-gasabb. A közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék éves mennyisége 3 millió tonna körül mozog. 2013-ig csökkenő tendenciát muta-tott, azóta évről évre kismértékben növekszik, 2018-ban 3 millió 126 ezer tonna volt, 70 ezer tonnával több, mint 2017-ben. Ezen belül az elkülönítet-ten gyűjtött települési hulladék aránya egyre nő, a háztól történő elszállítás-nak és a környezettudatosság növekedésének köszönhetően. 2018-ban a köz-szolgáltatás keretében elszállított települési hulladék 16%-a elkülönítetten gyűjtött hulladék volt. A közszolgáltatás keretében elszállított települési hul-ladéknak egyre nagyobb része megy anyagában hasznosí-tásra, 2018-ban ez az arány 24% volt. De itt is jól látható, hogy a lakossági zöldhitelezés nem alkalmas eszköz ebben a témakörben sem.

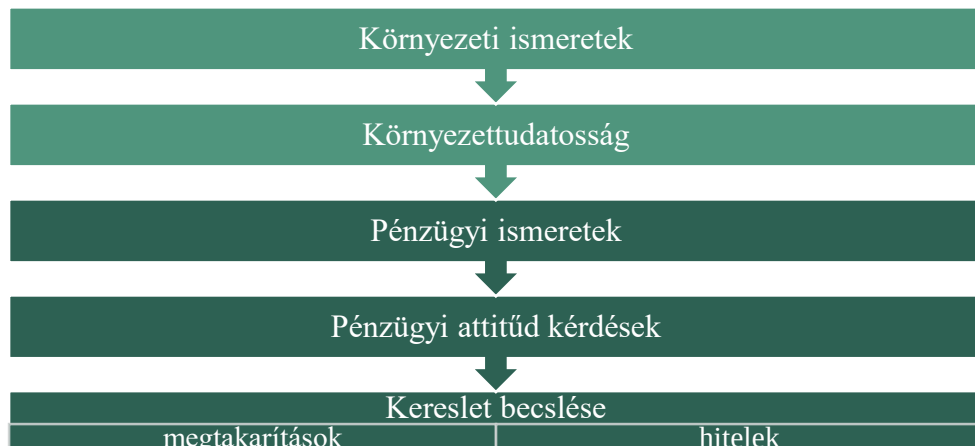
A KSH Környezeti helyzetkép, 2018 című kiadvány pedig arról számol be, hogy jelenleg az összes települési hulladék közel 30%-át gyűjtik elkülönítet-ten. 2004 óta több mint kétszeresére nőtt az elkülönített gyűjtés aránya. A 2020-ig meghatározott célérték szerint 50%-ra kell növelni a háztartásokból, illetve az egyéb szervektől származó, a háztartáshoz hasonló üveg-, fém-, műanyag- és papírhulladék újrahasználatra történő előkészítésének és újra-feldolgozásának arányát az Európai Unió hulladékgazdálkodási rendeletében meghatározott területeken. Ez az arány 2017-ben 45,3% volt.⁶

⁵ KSH (2019): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2018. és KSH (2020): A telepü-lések infrastrukturális ellátottsága, 2019.

⁶ KSH (2018): Környezeti helyzetkép, 2018.

2. A kutatási kérdések kiértékelése

A kutatás öt fő irányból vizsgálta a lakosság zöldpénzügyi ismereteit, attitűdjeit: környezeti ismeretek, környezettudatosság, pénzügyi ismeretek, pénzügyi attitűd kérdések, és a kereslet becslése.

Az egyes kérdéscsoportok egymásra épülnek, és az általánosság szintjéről haladnak az egyre konkrétabb témák felé. E felépítés logikája biztosítja, hogy a koherencia is megfigyelhető legyen a válaszok között. Így például elemezhető, hogy a környezeti ismereteken alapul-e a környezettudatosság vagy sem; illetve, hogy a pénzügyi attitűdökben mennyire játszik szerepet a természet és a jövő generációi (fenntarthatóság) iránti tisztelet.

A kérdőívben két ismereti és két attitűd blokk váltakozik, egy a pénzügyi ismeretekre a másik a pénzügyekre vonatkozik. Már itt kiemeljük, hogy a lakosság környezetvédelmi és pénzügyi kultúrájához elengedhetetlen a vonatkozó tárgyyszerű iskolai oktatás. Nyugaton már sikerült ezt megoldani. Magyarországon az X generáció előtti korosztályoknál ez teljesen kimaradt, később is nagyon szórványos volt, legfeljebb egy-egy osztályfőnöki óra keretében valósult meg. Pedig a környezetvédelem ugyanolyan fontos, mint az alapvető banki ismeretek elsajátítása. Ráadásul mindkettőnek készség, beidegződés szintjén kell(ene) mennie. Itt domborodik ki, hogy a jó iskola nem csupán tanít, nevel is.

Végezetül pedig a keresleti szempontok is megbecsülhetők a háztartási zöld hiteltermékekkel kapcsolatban. A koherencia másik szemszögből is vizsgálható: mert így kiszűrhető, hogy a válaszadó mennyire tudatos, illetve, hogy a kérdésekre adott válaszok valós képet adnak-e.

2.1. Környezeti ismeretek

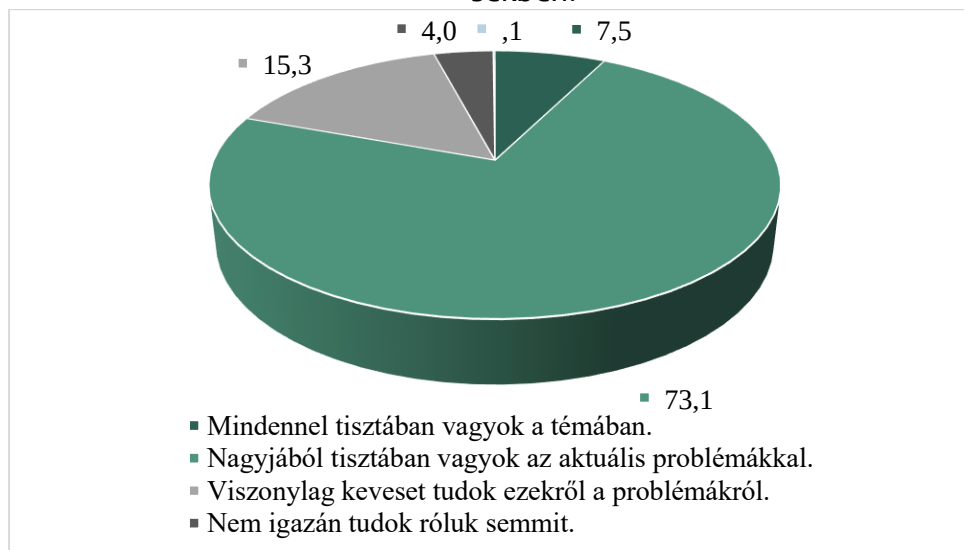
Az első, a környezeti ismeretekről szóló kérdéscsoport három fő témakört érintett: környezetvédelem, klímaváltozás és környezetbarát fűtési megoldások. Ezek alapján általános kép rajzolódik ki arról, hogy a lakosság mit ért fenntartható és környezetbarát társadalom alatt.

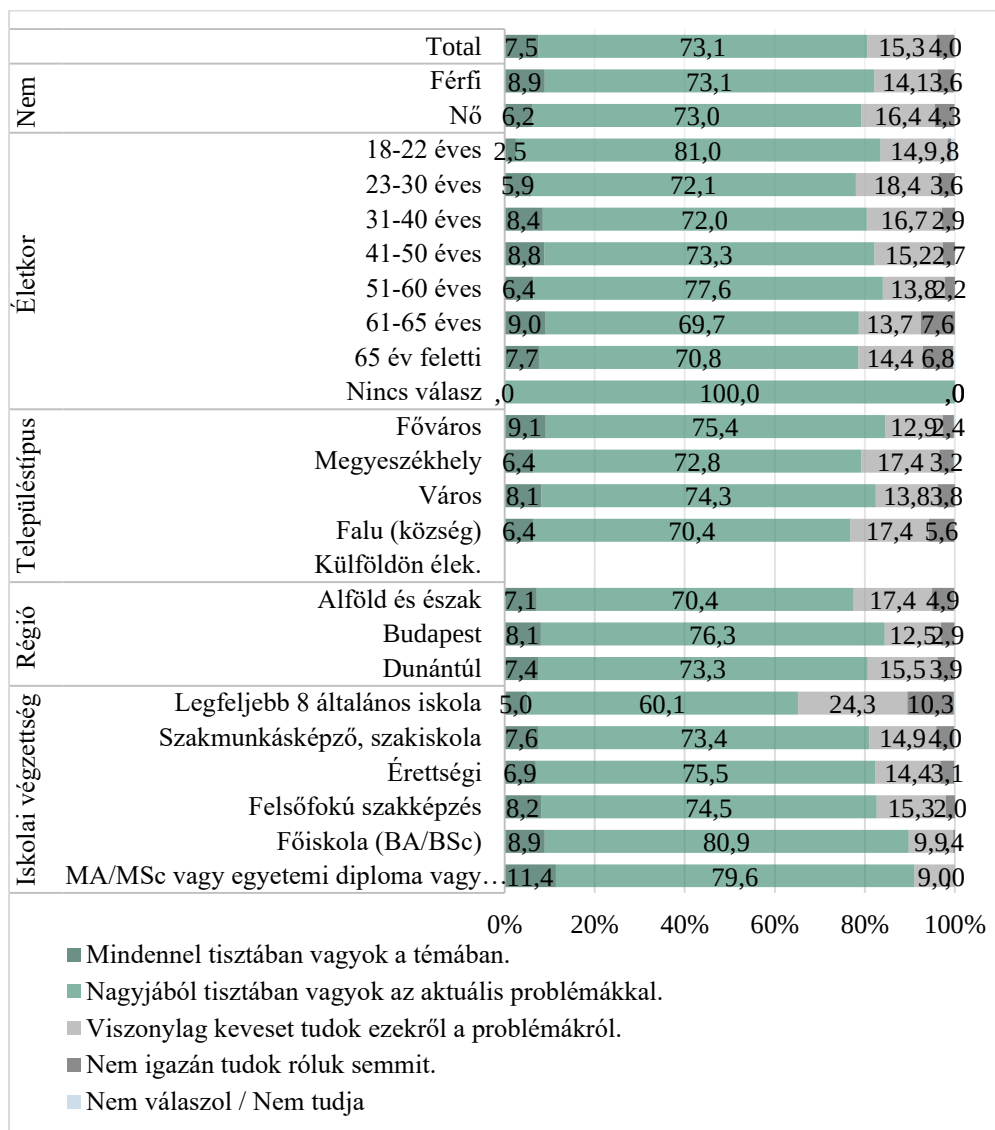
2.1.1. Környezetvédelem

A környezeti ismeretek első (kérdőív szerinti 1.) kérdése a környezetvédelmi alapvető ismeretekkel kapcsolatos általános jártasságot vizsgálta. Célunk az volt, hogy az oktatás, illetve az önképzés, a mindennapi tájékozódás révén az emberek mennyire gondolják saját tudásukat elegendőnek a környezetről és környezetvédelemről.

1. Megítélése szerint Ön mennyire jártas a környezetvédelmi kérdésekben?

A válaszadók közel háromnegyede (73,1 %) úgy ítélte meg, nagyjából tisztában van a környezetvédelmi kérdésekkel. Az interjúalanyok 7,5 %-a viszont úgy nyilatkozott, hogy környezetvédelmi ügyekben mindennel(!) tisztában van. Megkockáztatjuk, hogy az arány magasnak tűnik, mert a témakör annyira szerteágazó, annyi innováció jött és jön létre, hogy ezt napi gyakorisággal követni még a szakember számára is szinte lehetetlenség. 15,3 %-uk azonban viszonylag keveset tud erről. Mindenképp pozitívnak mondható, hogy csak 4 %-uk érzi úgy, hogy nem tud róla semmit.

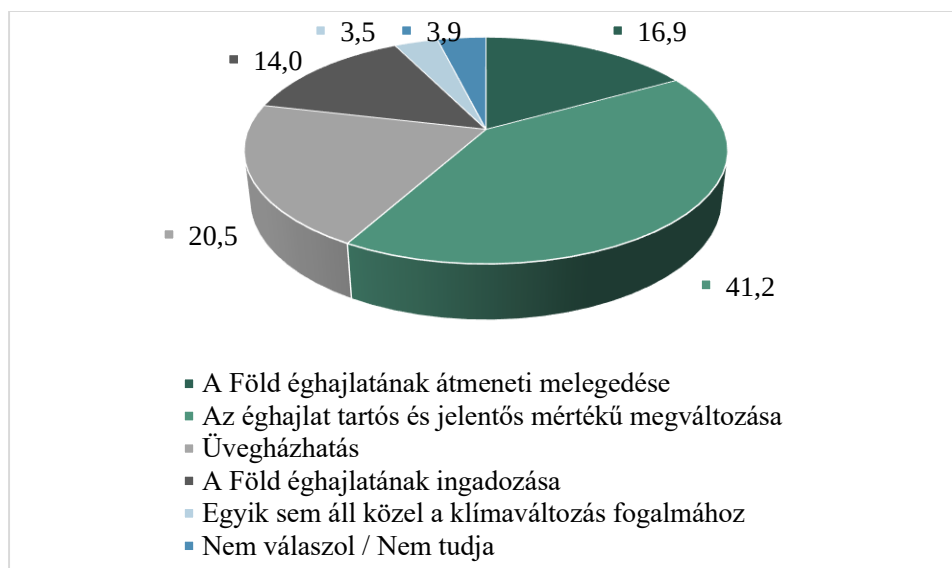
Demográfiai bontásban jelentős eltérésekkel nem találkozunk. Az általános iskolai végzettségűek esetében alacsonyabb a környezeti ismeretek foka (65 %), holott már ezen a képzési szinten is vannak természettudományos tantárgyak. Az iskolázottság magasabb fokával arányosan növekszik a környezet-tudatosság és a kapcsolódó ismeretek köre (egyetemi végzettségnél 80%). Szintén érthető, hogy a fiatalok 10 %-kal (81 %) jobbnak ítélik meg a környezethez való viszonyukat, mint az idősebbek; amely az oktatási rendszerben megjelenő fenntarthatósági szemléletmóddal magyarázható. A fővárosban összességében jobbak az értékek.

2.1.2. Klímaváltozás

A környezeti ismeretek második (kérdőív szerinti 2.) kérdése a klímaváltozás fogalmát ragadta meg. A definícióalkotás helyett, inkább úgy közelítettünk ehhez a felmérésben, hogy különféle jelenségeket adtunk meg: a föld éghajlatának átmeneti melegedése, az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozása, üvegházhatás, a föld éghajlatának ingadozása. Az állítások közül melyik áll legközelebb a klímaváltozáshoz. A Glossary – Climate Change Education Center – Arctic Climatology and Meteorology⁷ legáltalánosabb definíciója szerint a klímaváltozás a klíma hosszú távú, tartós változására utal, függetlenül az okoktól. Az éghajlatváltozás (más néven klímaváltozás) az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozását jelenti, helyi vagy globális szinten. A természetben mind a hidegebb éghajlattal járó glaciálisok, mind a felmelegedési (interglaciális) éghajlati folyamatok évezredek alatt mennek végbe, míg az emberi tevékenység kevesebb, mint 150 év alatt jelentős mértékben felgyorsította a globális felmelegedést.

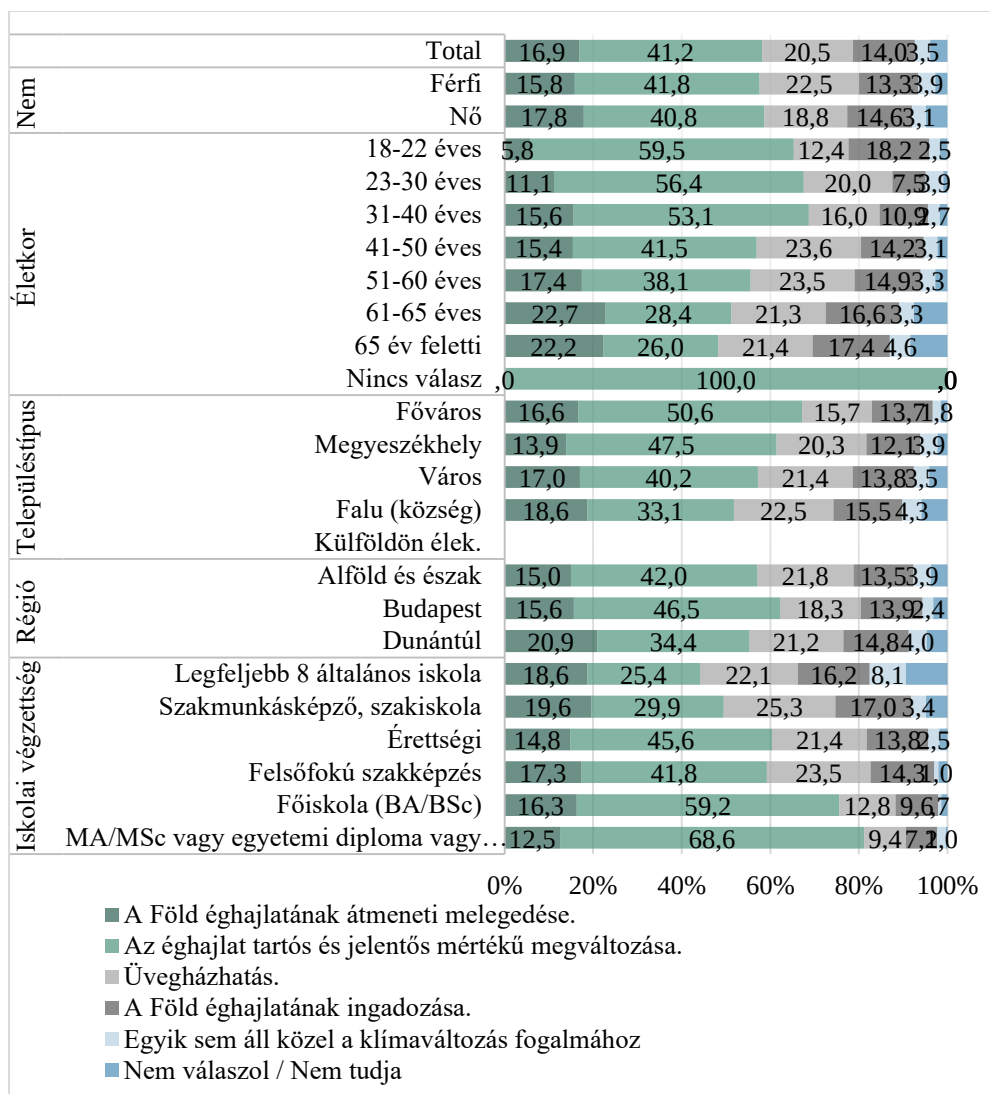
2. Kérjük, válassza ki a következő jelenségek közül azt, amelyik leginkább leírja a klímaváltozás fogalmával.

⁷ IPCC (2018): Glossary of terms. In: Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation [Field, C.B., V. Barros, T.F. Stocker, D. Qin, D.J. Dokken, K.L. Ebi, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, G.-K. Plattner, S.K. Allen, M. Tignor, and P.M. Midgley (eds.)]. A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Cambridge University Press, Cambridge, UK, and New York, NY, USA, pp. 555-564.

A megkérdezettek 41,2 %-a vélte úgy, hogy a klímaváltozás szinonim fogalom az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozásával, míg 20,5 %-a az üvegházhatással definiálta. További 16,9 %-uk szerint a klímaváltozás az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozását, 14,0 %-uk szerint pedig a Föld éghajlatának ingadozását jelenti. Csupán 3,5 % állította, hogy egyik definíció sem áll közel a klímaváltozás fogalmához, és 3,9 % egyáltalán nem tudott választ adni a kérdésre.

Demográfiai bontás

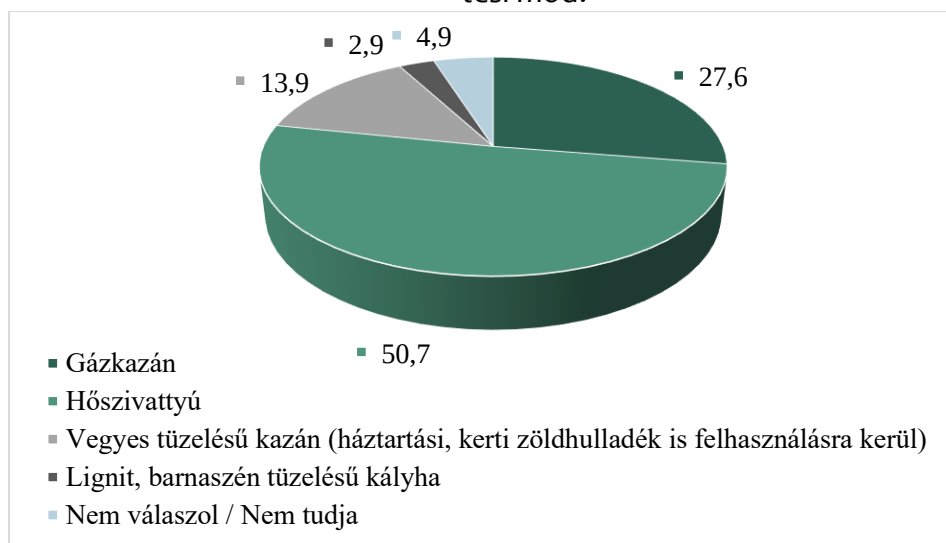

A demográfiai adatok szerint a 18-40 év közötti korosztály több, mint fele azonosította a klímaváltozás fogalmát az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozásával, míg a 65 év felettiak közül csupán 26,0 % jutott erre a következtetésre. Hasonló a helyzet az iskolai végzettség alapján is, a legfeljebb 8 általános iskolával rendelkezők 25,4 %-a válaszolt ugyanígy erre a kérdésre, de a főiskolai vagy az egyetemi végzettséggel rendelkezők több mint fele (59,2 és 68,6 %) adta ezt a választ. A többi válasz tekintetében nagyobb eltérés nem tapasztalható.

2.1.3. Környezetbarát fűtés

A környezeti ismeretek harmadik (kérdőív szerinti 3.) kérdése már az energetikai jellemzőket is beemelte, így a környezetbarát fűtési módok közül kellett a leginkább környezetbarát megoldást megjelölni. A lehetséges opciók a következők voltak: gázkazán, hőszivattyú, vegyes tüzelésű kazán (háztartási, kerti zöldhulladék is felhasználásra kerül), valamint a lignit, barnaszén tüzelésű kályha. A fűtési mód és a kibocsátott károsanyag ugyanis szoros kapcsolatban áll a klímaváltozással.

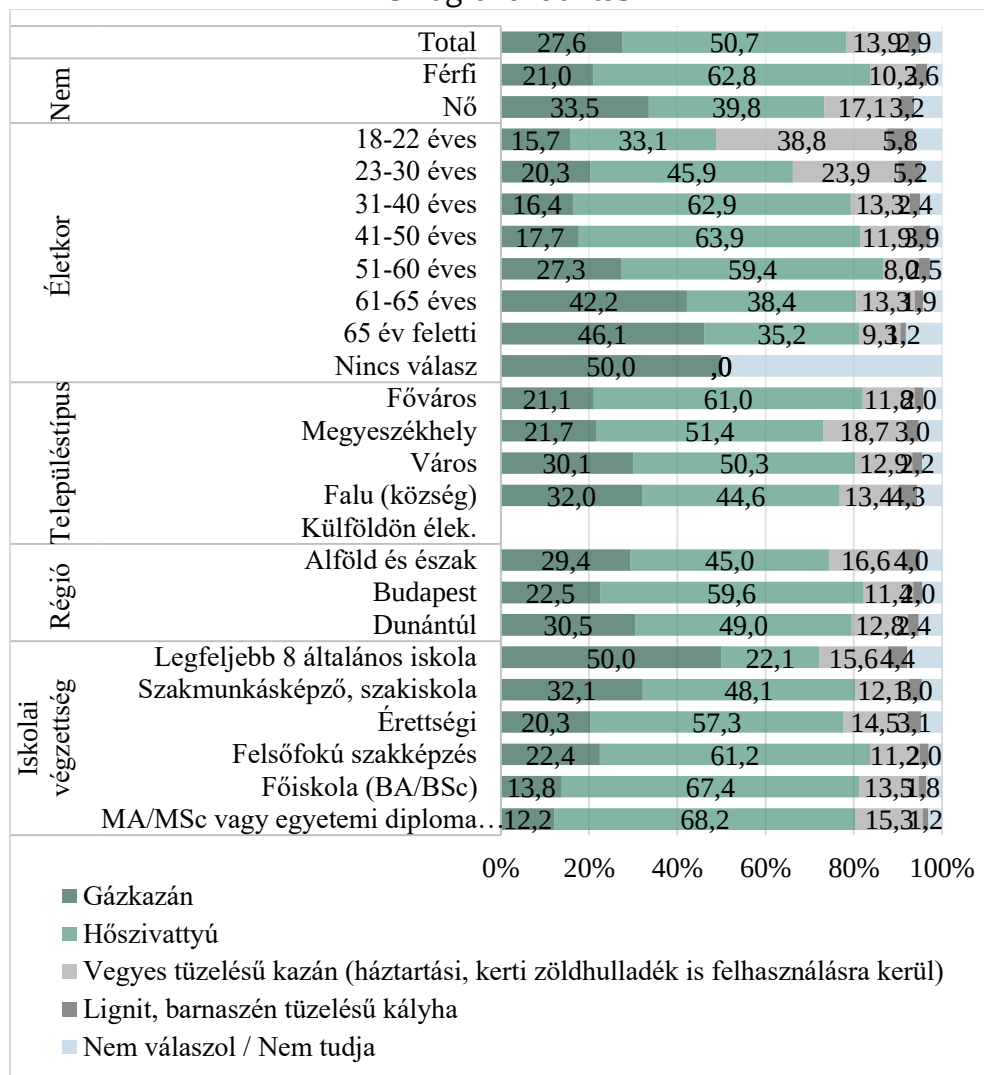
3. Ön szerint az alábbiak közül melyik a leginkább környezetbarát fűtési mód?

Arra a kérdésre, hogy melyik a leginkább környezetbarát fűtési mód a lakosság több mint fele (50,7 %) a hőszivattyút választotta. 27,6 % mondta a gázkazánt és 13,9 %- a vegyes tüzelésű kazánt. A válaszadók további 2,9 %-a a lignit, barnaszén tüzelésű kályhát tartotta a leginkább környezetbarátnak, ugyanakkor a 4,9 % nem tudott választ adni a kérdésre.

A válaszadásnak némiképp ellentmond, hogy a hőszivattyú a legkörnyezetbarátabb. Egy szerényebb hűtő-fűtő szerkezet áramfogyasztása 2.5 – 3.0 kW-nál kezdődik, s a klímátizálendő helyiség méretétől függően ennek többszöröse lehet. Köztudott, hogy jelenleg nem az áram a legolcsóbb energiaforrás, bár a megújuló technikák mind gyorsabb alkalmazása révén egy-két évtized múlva lehet. A napelemes rendszerekkel termelt lakossági áram szolgáltatói visszavásárlása is egyre problémásabb, ugyanis az áram nem tárolható, vagy ha igen, még nincs meg a gazdaságos megoldás.

Demográfiai bontás

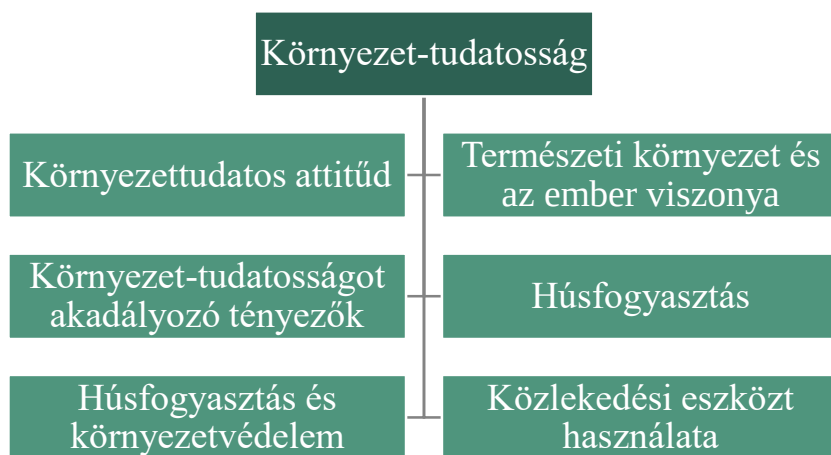

Demográfiai bontásban az általános iskolai végzettséggel rendelkezők 50 %-a szerint a leginkább környezetbarát fűtési mód a gázkazán, míg a magasabb iskolai végzettségűek túlnyomó része a hőszivattyúzást tartja a legmegfelelőbbnek. Tehát itt is elmondható, hogy a képzettség magasabb fokával arányosan növekszik a tudatosság és az ismeretek köre. Az is elmondható, hogy a fiatalok és a középkorúak jobban ítélték meg a kérdést, mint a 61 év feletiek. A fiatalokhoz (18-22) képest a 61 év feletiek nagyobb arányban tudták,

hogy a hőszivattyú a jó válasz. Érdekes látni, hogy a településtípus szempontjából nincs jelentős eltérés.

2.2. Környezettudatosság

A második, a környezettudatosságról szóló kérdéscsoport hat témakört érintett, amely keretében az alábbiakkal kapcsolatos attitűdökről szereztünk információkat: környezetvédelem, klímaváltozás, környezetbarát fűtés, környezettudatos attitűd, természeti környezet és az ember viszonya, környezettudatosságot akadályozó tényezők, húsfogyasztás, húsfogyasztás és környezetvédelem, közlekedési eszközt használata. Ezek alapján meglehetősen pontosan felvázolható, hogy a lakosság körében a környezeti szempontok mennyire játszanak szerepet a mindennapi életükben, döntéseikben.

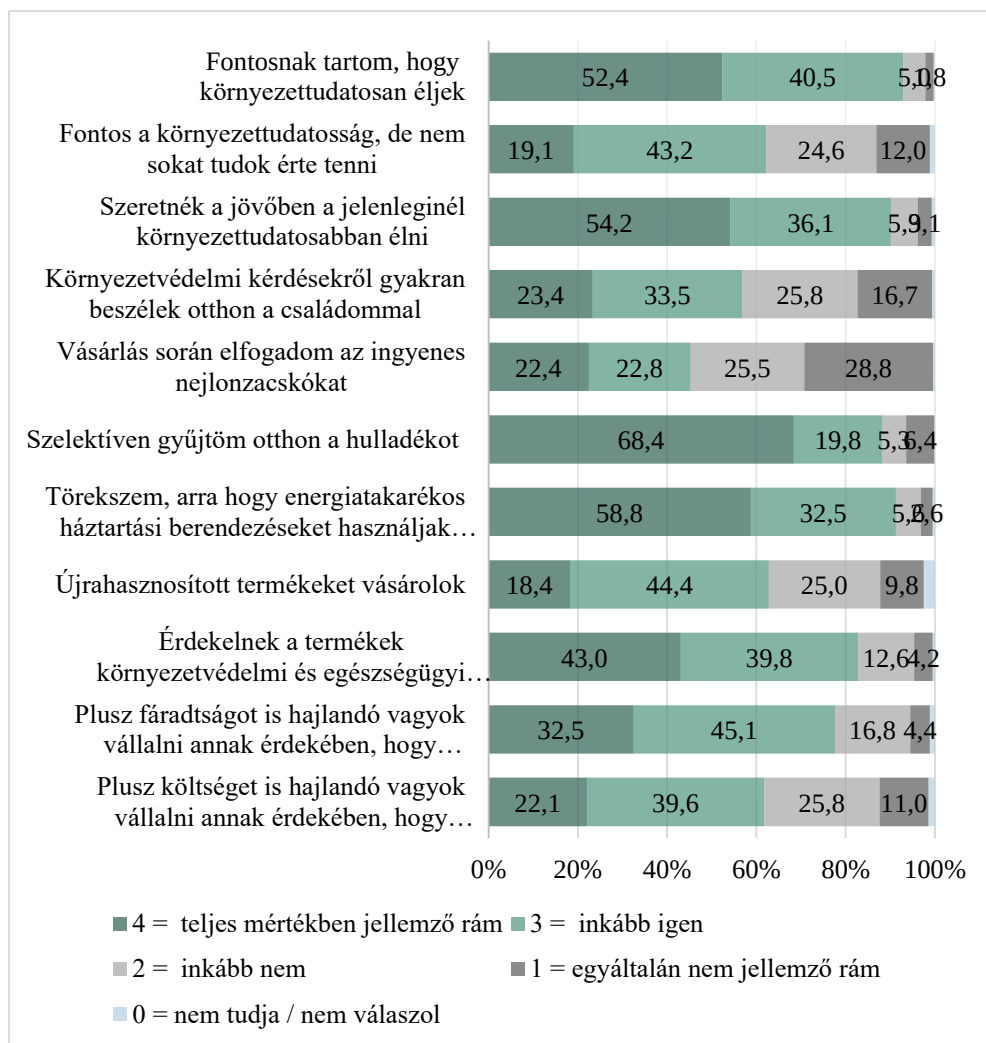
A **környezettudatosság** a tájékozottság, érzékenység és tudatos felelősségvállalás kérdése. Maga a fogalom az egyes személyek vagy a társadalom valamely szegmensének a bioszféra állapotával és az emberi populáció környezetével kapcsolatos tájékozottságát, érzékenységét és tudatos felelősségvállalását fejezi ki. (Gyakran jelzői formában használják.) A természeti környezet iránti aggodalom, a meglévő értékeink megőrzése iránti igény bizony nem új keletű jelenség: egyidős az ipari forradalommal. A környezettudatosság fogalma viszont mégis viszonylag új. Elsőként az 1970-es évek végén vizsgálta két amerikai társadalomtudós, Michael P. Maloney és Michael P. Ward.⁸ Eredményeik szerint bár elviekben a legtöbb ember elkötelezi magát a környezetvédelem ügye mellett, az ismeret és a tettek alapján kevés ember tekinthető környezettudatosnak.

⁸ Maloney, Michael, Ward, Michael (1973). Ecology: Let's hear from the people: An objective scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge. American Psychologist, 28(7), 583–586.

2.2.1. Környezettudatos attitűd

A környezettudatos attitűdökre vonatkozó első (kérdőív szerinti 4.) kérdés ennek megjelenést vizsgálta olyan különféle magatartás mintákon keresztül, mint például a környezettudatos életvitel, annak fejlesztése, a társadalmi kommunikáció, illetve aktív tevékenységek, döntéshozatal: nejlonzacskók használata, szelektív hulladékgyűjtés, energiatakarékos háztartási berendezések használata, újrahasznosított termékek vásárlása, információszerzés, ráfordítások és környezeti terhelés.

4. Kérjük, hogy az alábbi fokozatok szerint jelölje meg, hogy mennyire jellemzők Önre az alábbi állítások?

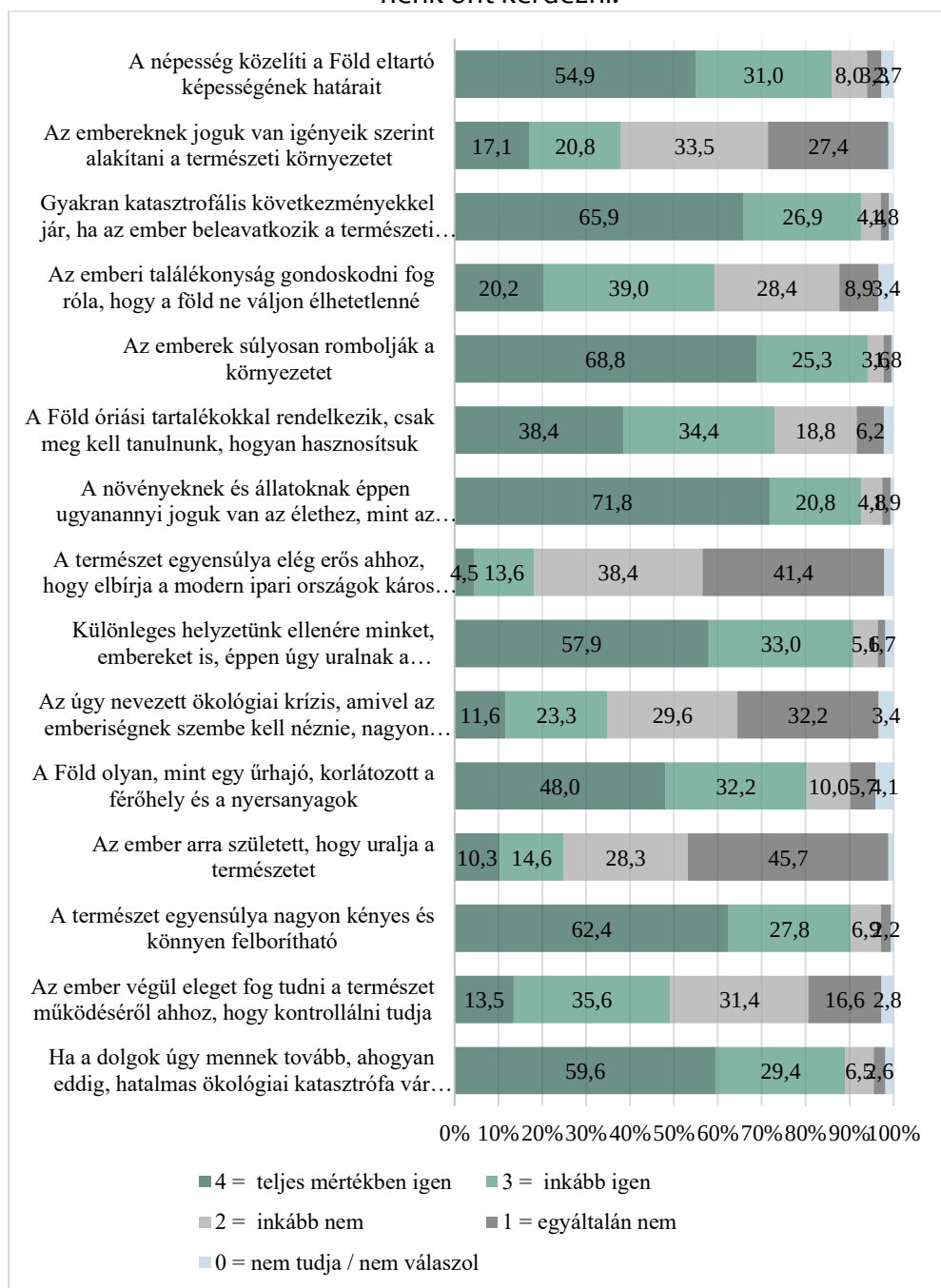

A megkérdezettek 68,4 %-ának elsődleges, hogy a hulladékot szelektíven gyűjtse, 58,8 % pedig törekszik arra, hogy otthon energiatakarékos háztartási berendezéseket használjon, 54,2 % pedig szeretne a jövőben az eddigiéknél környezettudatosabban élni. További 43,0 %-ukat érdeklik a terméke környezetvédelmi és egészségügyi hatásaival kapcsolatos információk, 32,5 %-uk pedig plusz fáradságot is, 22,1 % plusz költséget is vállal annak érdekében, hogy csökkentse az általa okozott környezeti terhelést. 23,4 %-uk gyakran beszél otthon a környezeti kérdésekről. Csupán 18,4 %-uk vásárol újrahasznosított terméket. 22,4 %-ot jellemzi viszont az, hogy a vásárlás során elfogadja az ingyenes nejlonzacskókat, amely nem mondható túl környezetbarát magatartásnak. A válaszok azért is meglepőek, mert a magyar családok közel felének nincs lehetősége a szelektív hulladékgyűjtésre.

2.2.2. Természeti környezet és az ember viszonya

A környezettudatos attitűdökre vonatkozó második (kérdőív szerinti 5.) kérdés az előző témakört tágabb dimenzióban értelmezte, társadalmi relációban pozícionálta az embert, emberiséget és a természeti környezetet. Így merült fel például a Föld eltartó képessége és élhetősége, a természeti környezetet érintő alapvető jogok és szabadságok kérdése, az emberi beavatkozás, környezetrombolás, a modern ipari országok és a katasztrofális következmények viszonya, az erőforrások fenntartható használata, az élőlények élethez való egyenjogúsága (növények, állatok, ember), az ökológiai krízis kataklizmikus paradigmája, a természet egyensúlya, a hatalmas ökológiai apokaliptikus katasztrófák bekövetkezésének esélye.

5. Most a tágabb természeti környezet és az ember viszonyáról szeretnénk önt kérdezni!

Az egyes állítások közül legnagyobb arányában (71,8 %) azzal értettek teljes mértékben egyet, hogy a növényeknek és állatoknak éppen ugyanannyi joguk van az élethez, mint az embereknek. Ezt követte kétharmad közeli értékben, hogy az emberek súlyosan rombolják a környezetet (68,8 %), gyakran katasztrofális következményekkel jár, ha az ember beleavatkozik a természeti folyamatokba (65,9 %), a természet egyensúlya nagyon kényes és könnyen felborítható (62,4 %). Még a több mint felét meghaladók között lehet említeni a hatalmas ökológiai katasztrófát várókat (59,6 %), valamint, hogy a különleges helyzetünk ellenére minket, embereket is, éppen úgy uralnak a természeti törvények (57,9 %). Közel 55 % szerint a népesség közelíti a Föld eltartó képességének határait.

Így megjelenik Thomas Robert Malthus (1766-1834) klasszikus közgazdász gondolata, aki szerint az élelmiszertermelés legfeljebb számtani sorozat alapján tud növekedni, míg a népesség mértani sorozat szerint nő. Ennek megfelelően egységnyi élelmiszerre egyre több és több ember jut. Ahelyett tehát, hogy a gazdasági növekedés következtében a jólét kiterjedne a társadalom valamennyi csoportjára, ahogy azt korának jelentős gondolkodói hitték, Malthus szerint a nyomor ölt majd egyre nagyobb és nagyobb méreteket. De, hogy ez a tendencia ne váljon végzetessé, arról maga a természet gondoskodik a háborúk, a betegségek és a bűn segítségével. Szintén ehhez kapcsolódik, hogy a Föld olyan, mint egy űrhajó, korlátozott a férőhely és a nyersanyagok (48 %). A társadalom egyre kevesebbé bízik az emberiség józanságában, így hátul szerepelnek, hogy meg kell tanulnunk, hogyan hasznosítsuk a Föld óriási tartalékait (38,4 %), vagy hogy találékony megoldások születhetnek (20,2 %). Szintén alacsony a természet uramlára vonatkozó megállapítás: az embereknek joguk van igényeik szerint alakítani a természeti környezetet (17,1), az ember végül eleget fog tudni a természet működéséről ahhoz, hogy kontrollálni tudja (13,5) vagy hogy az ember arra született, hogy uralja a természetet (10,3). Pedig a világ egyik legnagyobb felekezetének számító keresztény kultúra (2,2 milliárd ember, a Föld lakosságának 32 %-a) számára a Teremtés könyvében ez szerepel:

„Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá. Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, amely a földön mozog.” Azután ezt mondta Isten: „Nézzétek, nektek adok minden növényt az egész földön, amely magot terem és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel, hogy táplálékotok legyen. A mező vadjainak, az ég madarainak s mindennek, ami a földön mozog és lélegzik, minden zöld növényt táplálékul adok.” Úgy is történt.

A legtöbben egyébként a modern ipari országok káros hatásait okolják, szerintük az természet egyensúlya nem elég erős ahhoz, hogy elbírja azokat (több mint 80 %).

A 15 tényállítás egyes, részletezett demográfiai bontása nem mutatott számottevő különbséget. Ismét az iskolai végzettség a legmeghatározóbb faktor, a természet uralmát, a természet feletti uralmat és az ökológiai katasztrófákat az alacsonyabb végzettségűek választották, míg az iskolázottabbak is tisztában vannak a problémával, de bíznak, hogy a közös tudás és mértéktartás elegendő lesz a Földi élet megőrzéshez.

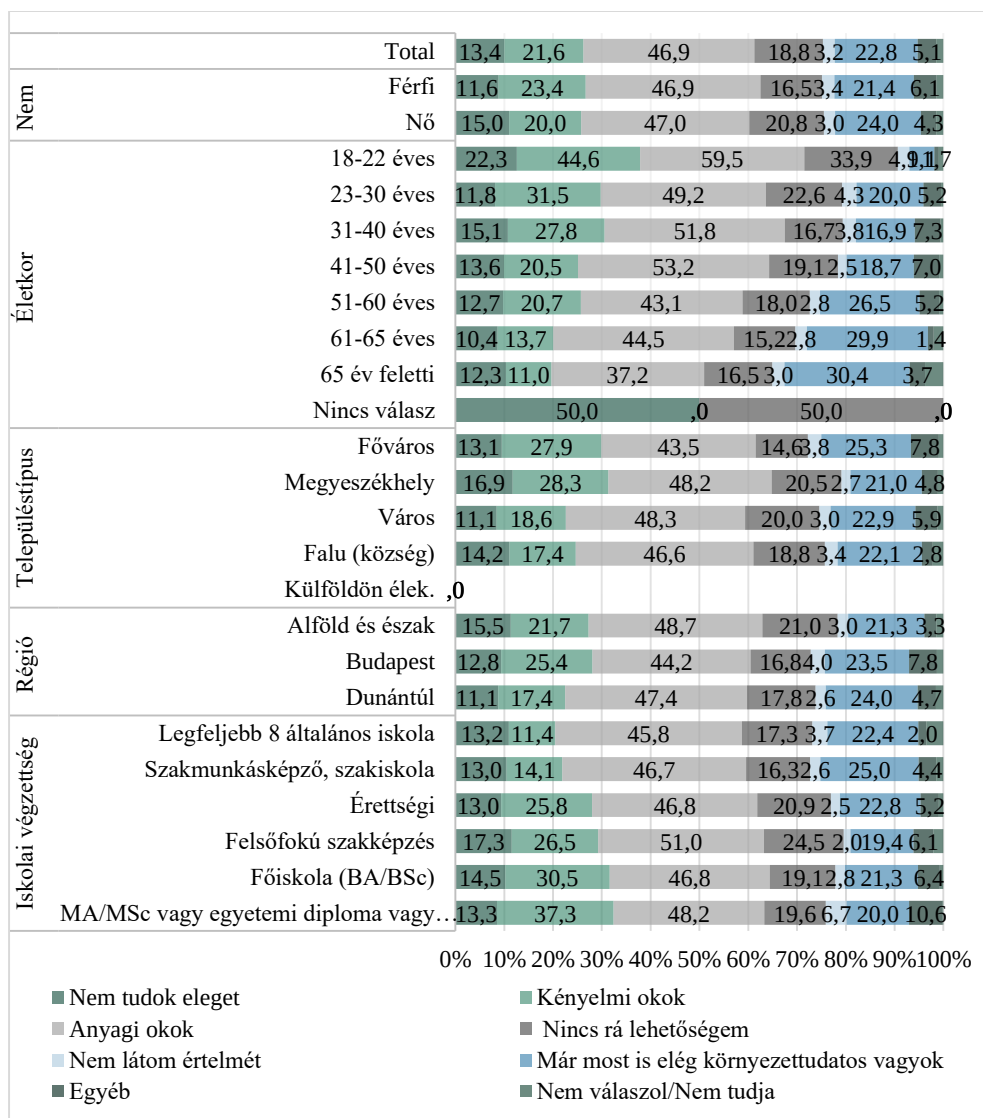
2.2.3. Környezettudatosságot akadályozó tényezők

A környezettudatos attitűdökre vonatkozó harmadik (kérdőív szerinti 6.) kérdés számos olyan tényezőt sorolt fel (kényelem, lehetőségek, anyagi okok), amelyek gátolják vagy gátolhatják az egyént, hogy a jelenleginél környezettudatosabb módon éljen. A teljesség érdekében megadtuk azt az esetet is, ha az illető úgy véli, hogy környezettudatos teljesítőképességének felső határát már elérte; illetve akik szerint a fenntarthatóság teljesen értelmetlen.

6. Véleménye szerint melyek a fő tényezők, amelyek gátolják, hogy a jelenleginél környezettudatosabb módon éljen?

A megkérdezettek majdnem fele (46,9 %) látta úgy, hogy a jelenleginél környezettudatosabb életmódját anyagi okok gátolják, 21,6 %- kényelmi okok miatt nem él környezettudatosabban, míg 18,8 %-nak egyáltalán nincs erre lehetősége. További 22,8 %- már a válaszadáskor is elég környezettudatosnak gondolta magát, ezért nem törekszik tovább javítani életmódján. A válaszadók 13,4 %-a nem tud környezettudatosabban élni, amelynek az anyagiakon túl lakóhelyének elszigeteltsége, vagy fizikai állapota is oka lehet. 3,2 %- pedig egyáltalán nem látja értelmét a korábbi, jelenlegi életmódja megváltoztatásának.

A válaszadók – életkortól, elhelyezkedéstől, iskolai végzettségtől függetlenül – igen nagy számban az anyagi okokat tették a környezettudatos életmódja gátjává. Kiemelkedő számban (59,5 %) vélekedtek így a 18-22 közötti korosztályhoz tartozók, akik többsége még tanulmányokat folytat vagy pályakezdő, ezáltal nem rendelkezik megfelelő anyagi háttérrel ahhoz, hogy a környezettudatosabb életmóddal járó plusz költségeket is viselni tudja. Ezért a drágább, de környezettudatosabb termékek helyett, a kevésbé vagy egyálta-

lán nem környezetbarát, de olcsóbb termékeket fogják megvásárolni. Ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogy a munkaképes korosztály nagy %-ának (kb. a felének) is anyagi okokra hivatkozva nincs lehetősége a változtatásra.

Kis számban, de minden korosztályban, bármilyen iskolai végzettséggel rendelkezők között akadnak olyanok, akik nem látják értelmét a környezettudatosságnak.

2.2.4. Húsfogyasztás

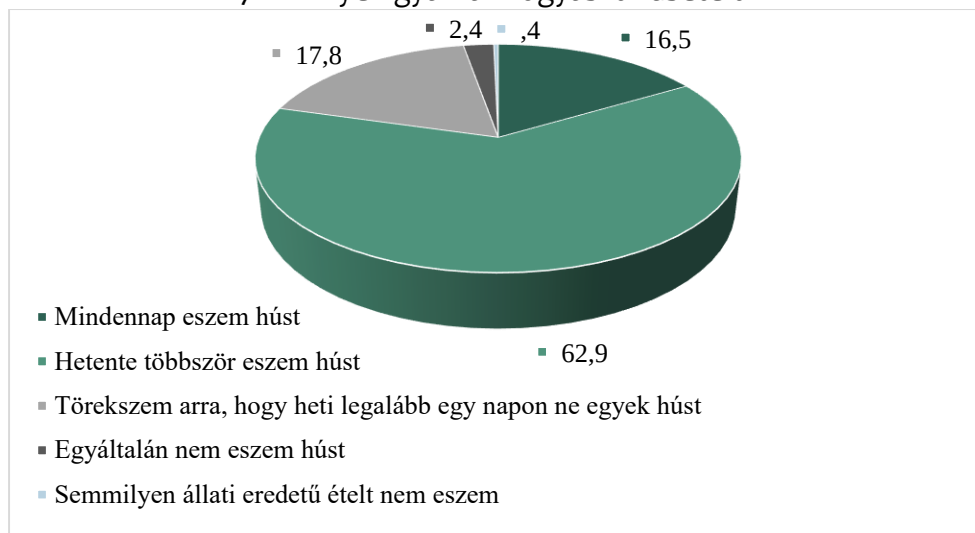
A környezettudatos attitűdökre vonatkozó negyedik (kérdőív szerinti 7.) kérdés a húsfogyasztási szokásokra helyezte a hangsúlyt. Egy ember átlagos húsfogyasztása 122 gramm naponta. Ebben hagyományosan nincs benne a halfogyasztás, ami ezen felül kb. napi 55 grammot tesz ki. Az átlag ugyanakkor hatalmas különbségeket fed el az egyes régiók és a különböző vagyoni helyzetű emberek fogyasztási szokásai között. Az USA-ban a napi átlag húsfogyasztás 276, Magyarországon 176, Kínában 137, de Indiában már csak 8, Szudánban pedig mindössze 0,05 gramm.⁹ A globális húsfogyasztás zömét, egyenként harmadát-harmadát a disznóhús és a szárnyasok teszik ki. A világon összesen elfogyasztott hús ötöde marhahús, a maradék juh, kecske és az egyéb állatok.

Magyarországon a sertés- és a baromfihús nagyjából azonos mennyiséggel szerepel, és az összes többi húsfajta eltörpül ezek mellett: a marhahúsfogyasztás például tizede a sertéshúsfogyasztásnak.¹⁰ Az ökológiai összefüggések előtt érdemes még rámutatni arra, hogy az Agrárminisztérium, az Agrármarketing Centrum (AMC), valamint a Vágóállat és Hús Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (VHT) a minőségi sertéshús fogyasztását népszerűsíti. A hetedik éve zajló kampány időszaka alatt 7-8 kilogrammal nőtt Magyarországon az egy főre jutó sertéshús fogyasztás.

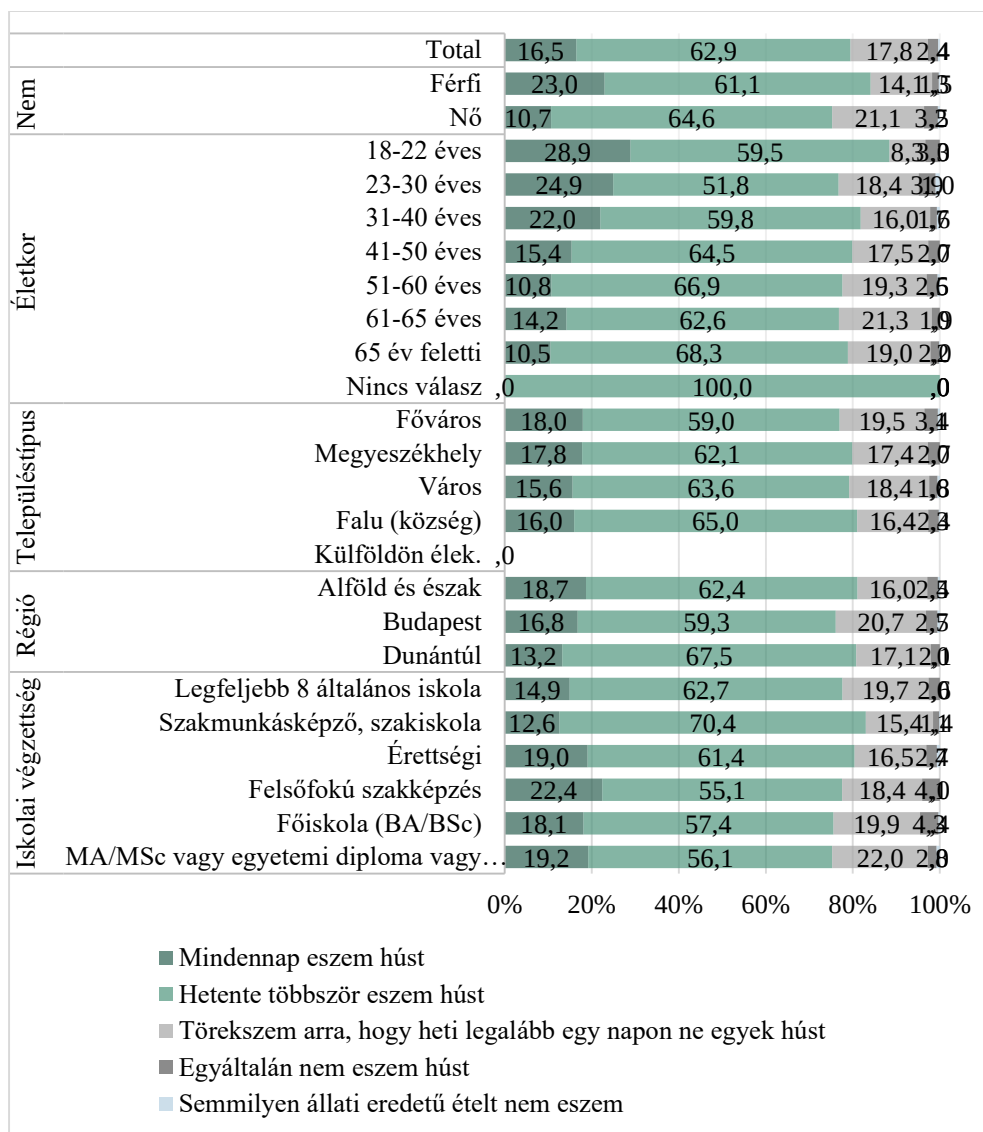
⁹ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), FAOSTAT (2020): online statistical service. http://faostat3.fao.org/mes/methodology_list/E

¹⁰ KSH (2021): 1.5. Az egy főre jutó éves élelmiszer-fogyasztás mennyisége és 2.2.3.6. Az egy főre jutó éves élelmiszer-fogyasztás mennyisége jövedelmi tizedek (decilisek) szerint

7. Milyen gyakran fogyaszt hústételt?

A megkérdezettek 62,9 %-a válaszolta, hogy hetente többször, míg 16,5 %-a mindennap eszik húst, további 17,8 %- törekszik arra, hogy heti legalább egy napon ne egyen húst. A válaszadók 2,4 %-a egyáltalán nem eszik húst, további 0,4 %-a semmilyen állati eredetű ételt nem fogyaszt, feltehetően a választott életmódjuk és nem anyagi körülményeik miatt.

Az interjúalanyok túlnyomó többsége – életkortól, földrajzi elhelyezkedéstől, iskolai végzettségtől függetlenül – hetente többször eszik húst, és a 18-22 év közötti korosztály közel harmadánál (28,9 %) figyelhető meg, hogy mindennap eszik húst, amely arány a kor előrehaladtával csökken. Érdekes azt is megfigyelni, hogy a 65 év felettiak csupán 10,5 %-a fogyaszt mindennap húst, amely összefüggésben lehet a hús magasabb piaci árával és az átlag nyugdíjakkal. Pozitívnak mondható, hogy 20 %- körül mozog azoknak a száma, akik törekcszenek arra, hogy heti legalább egy napon ne egyenek húst.

2.2.5. Húsfogyasztás és környezetvédelem

A környezettudatos attitűdökre vonatkozó ötödik (kérdőív szerinti 8.) kérdésben arra voltunk kíváncsiak, a lakosság lát-e összefüggést a húsfogyasztás és környezetvédelem között. Ez azért érdekes, mert a világ mezőgazdasági területeinek 75%-át az állattenyésztés használja fel takarmánynövények termesztésére, kaszálóként vagy legelőként. A UNEP erről szóló nyilatkozatában azt írta: a húsfogyasztás jelenleg az emberiség legégetőbb, megoldásra szoruló problémája.¹¹

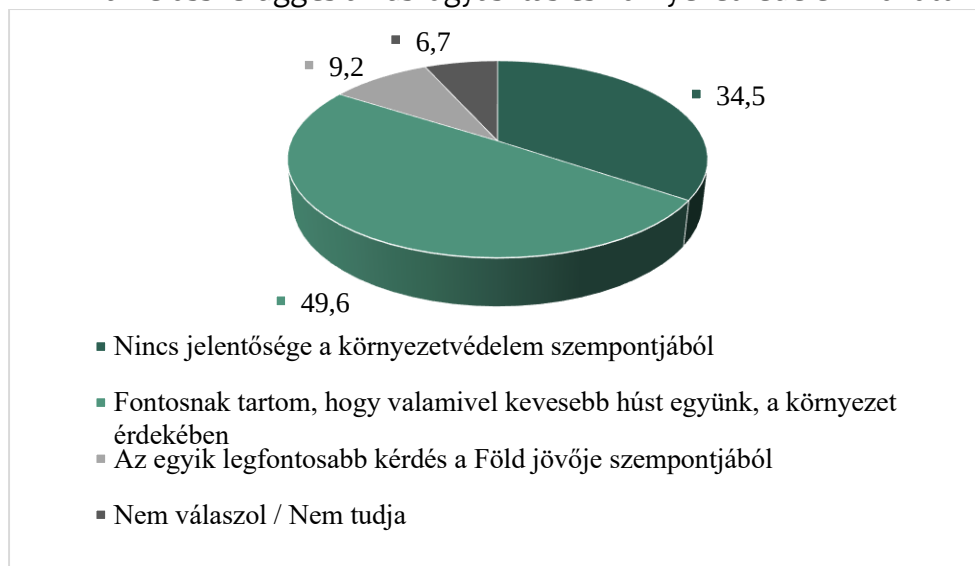
Kutatások eredményei igazolják ugyanis, hogy másfél hektár szántóföld terményein csupán egyetlen húsfogyasztó tápanyagszükséglete termelhető meg, miközben az ugyanott termelt növényekből hat laktovegetáriánus élne meg (akik a növényi eredetű étrenden kívül tejet és tejterméket is fogyasztanak, de tojást már nem). Ennek oka, hogy az olyan állatok tartása, mint a tehén, a sertés vagy a csirke sokkal több vizet és energiát igényel, mint a gabona és a zöldségtermesztés. Különösen, hogy a vöröshúsú kérődzők emésztés közben metánt is a környezetbe juttatnak, amely a CO₂-nél jóval hatékonyabb éghajlatváltoztató gáz, és arányosan a táplálásuk is jóval több földterületet, kalóriát pazarol el, mint a szárnyasoké.

Amikor különféle húsok előállítási folyamatait vizsgálták, akkor az az eredmény született, hogy a bárányhús előállítása terheli leginkább a környezetet, mivel például a szarvasmarhához képest arányaiban nézve kevesebb húst adnak, ám a tartásuk és etetésük hasonló mennyiségű üvegházgáz-kibocsátással jár. A második helyen marha áll, mivel, ebből 1 kg előállítása során 27,1 kg szén-dioxid kerül a légkörbe.¹²

¹¹ UNEP (2018): Tackling the world's most urgent problem: meat. <https://www.unep.org/news-and-stories/story/tackling-worlds-most-urgent-problem-meat>
Every bite of burger boosts harmful greenhouse gases: UN Environment Agency. <https://news.un.org/en/story/2018/11/1025271>

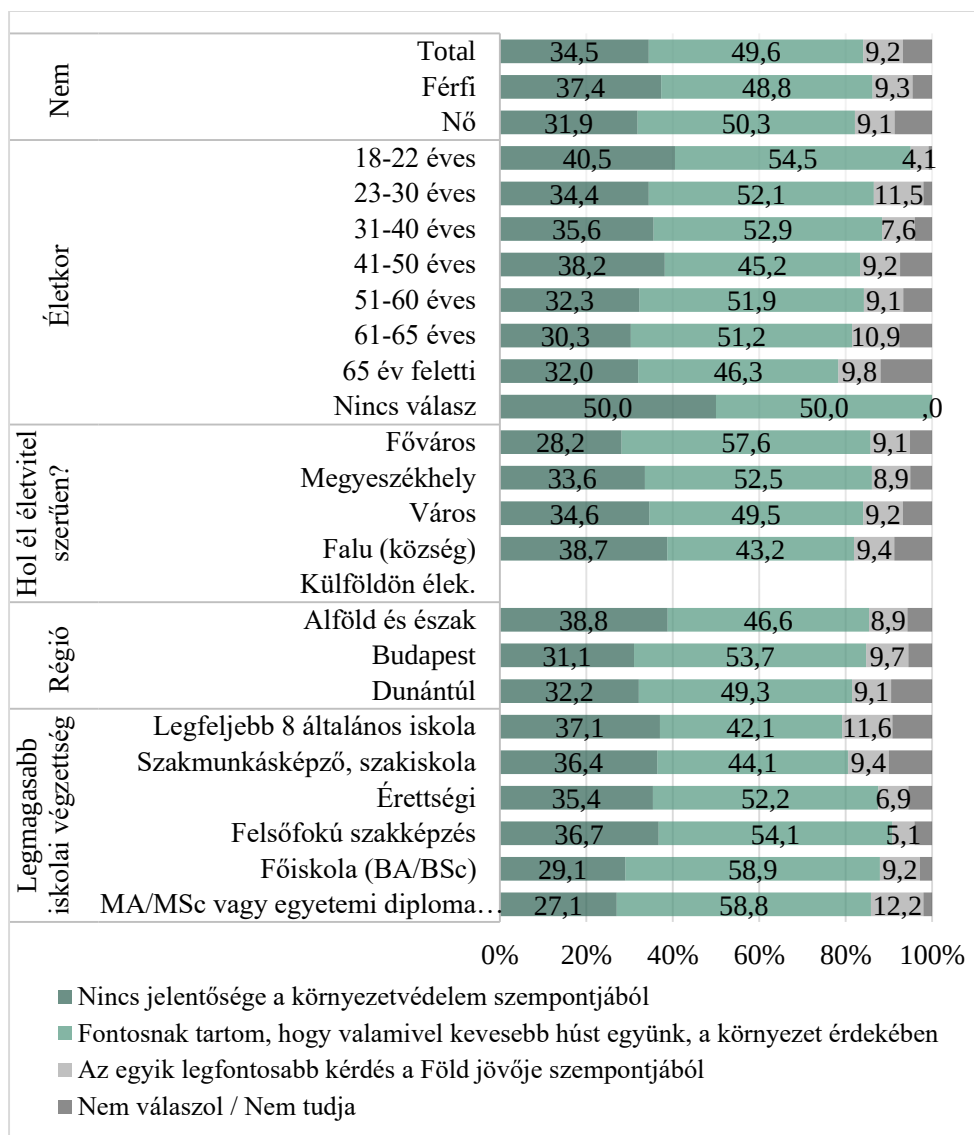
¹² Environmental Working Group (2019): Climate and Environmental Impacts - Key Findings from the Lifecycle Assessments. és Pletser Tamás (2019): Miért nehéz feladat leállni az üvegházhatású gázok kibocsátásával?

8. Van-e összefüggés a húsfogyasztás és környezetvédelem között?

A válaszadók közel fele fontosnak tartotta, hogy valamivel kevesebb húst egyen, a környezet érdekében, vagyis 49,6 %- tisztában van a húsfogyasztás és környezetvédelem közötti összefüggéssel. Ugyanakkor a 34,5 %-uk szerint a húsfogyasztásnak nincs jelentősége a környezetvédelem szempontjából. 9,2 %- pedig úgy vélte, hogy a húsfogyasztás az egyik legfontosabb kérdés a Föld jövője szempontjából. Mindösszesen 6,7 %- nem tudott választ adni erre a kérdésre.

Demográfiai bontásban jelentős eltérésekkel nem találkozunk. A képzettség magasabb fokával arányosan növekszik a tudatosság és az ismeretek köre, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében többen tartják fontosnak, hogy valamivel kevesebb húst egyenek a környezet érdekében, mint a 8 általános iskolával vagy a szakmunkásképzővel, szakiskolával rendelkezők. Továbbá a kevesebb húsfogyasztás a fővárosban és a városokban közel 7 %-kal fontosabb (57,6 %) mint a községekben.

2.2.6. Közlekedési eszköz használata

A környezettudatos attitűdökre vonatkozó hatodik (kérdőív szerinti 9.) kérdés a közlekedési szokásokat mérte fel. A távoli, repülő, autós utazások ökológiai lábnyomának 30-50 %-át a közlekedés teszi ki, amit a hátrahagyott hulladék és elfogyasztott élelmiszer követ. Általában elmondható, hogy minél távolabbi az úti cél, annál nagyobb az ökolábnyoma, és annál nagyobb a közlekedés súlya az utazás által okozott ökolábnyomban. Ebből kifolyólag utazásunk ökológiai lábnyomát hatékonyan csökkenthetjük a közlekedési eszközök körültekintő megválasztásával.

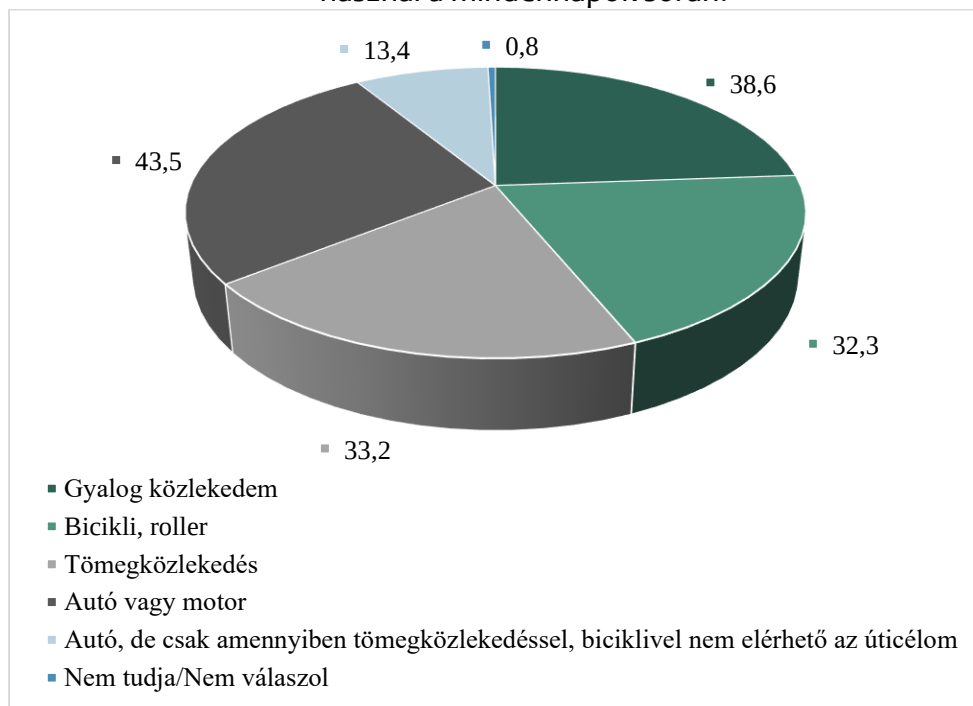
A Londoni Imperial College szerint a légi közlekedés az egyik legszennyezőbb iparág.¹³ A problémát jól érzékelteti, hogy például a budapesti város-térség (185 település) ingázásból származó ökológiai lábnyoma több mint 100 ezer globális hektár. Ez egy útra 10,43 globális négyzetméternek felel meg, ami évi 255 munkanap esetén és egy átlagos ingázóra számolva 0,53 globális hektárt jelent. Egy átlagos ingázó (aki közel 35 kilométert tesz meg naponta, és ezzel 4,17 kilogramm CO₂-kibocsátást idéz elő) teljes ökológiai lábnyomának 19%-a származik a munkahelyre történő ingázásból.¹⁴ Ez az érték megegyezik a teljes élelmiszerfogyasztásból származó ökológiai lábnyom nagyságával.

A kérdés szándékosan nem tért ki az utazás motivációjára, hiszen *navigare necesse est, sed vivere non* – mondta már a latin is. A környezetterhelés szempontjából ugyanis mindegy, hogy a cél a rendszeres munkába (tanulásba) járás kötelezettsége vagy egy hétvégi kirándulás; bár az igaz, hogy az első sokak számára szükséges.

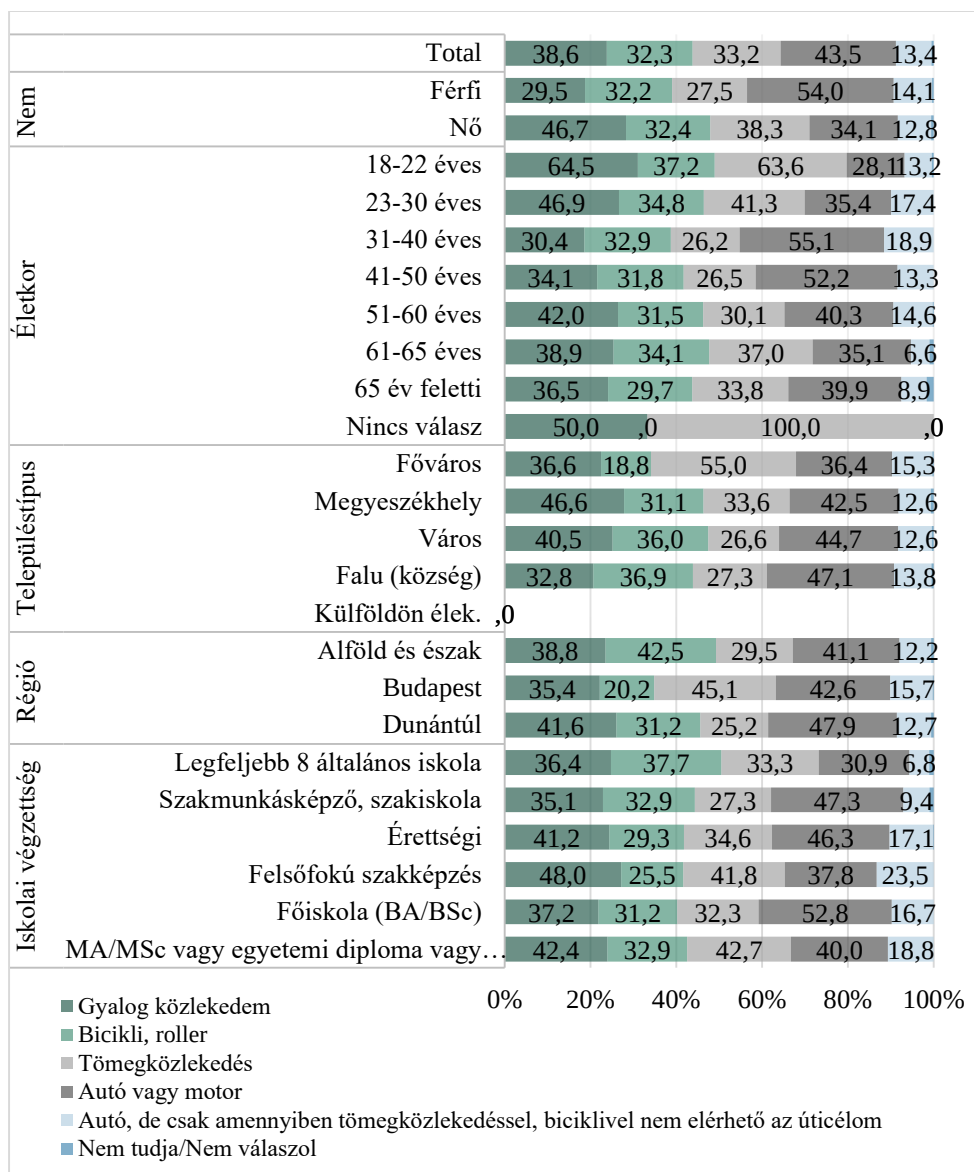
¹³ London Imperial College (2020): The impacts of air pollution. és ee, D. S., Fahey, D. W., Forster, P. M., Newton, P. J., Wit, R. C., Lim, L. L., Owen, B. & Sausen, R. (2009) Aviation and global climate change in the 21st century. *Atmospheric Environment*. 43 (22), 3520-3537.

¹⁴ Szigeti Cecília, Kovács Zoltán, Egedy Tamás (2019): A közlekedés hatása a városok ökológiai lábnyomának alakulására. *Ökolábnyom – Lépések 2019*.

9. Kérjük jelölje meg, hogy többségében milyen közlekedési eszközt használ a mindennapok során?

A közlekedők 43,5 %-a mindennap használ autót vagy motort, 38,6 %-a gyalog közlekedik, 33,2 %- pedig a közösségi közlekedést választja. További 32,3 % válaszolta, hogy biciklit vagy rollert vesz igénybe. Pozitívként értékelhető, hogy a megkérdezettek alacsony száma, 13,4 %-a csak akkor használ autót, amennyiben az úticélja tömegközlekedéssel, biciklivel nem érhető el. A válaszadók 0,8 %-a nem válaszolt a feltett kérdésre. A válaszadók többet is megjelölhettek, ezért a torta több mint 200 %-ot mutat.

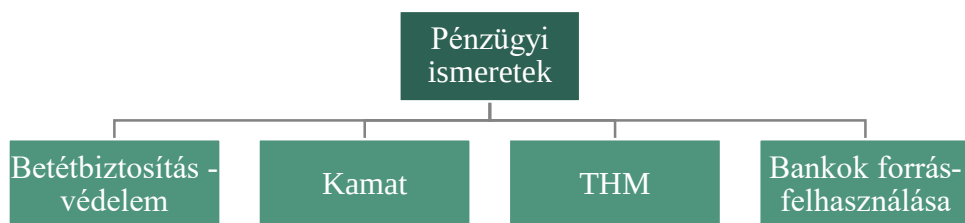
A demográfiai adatok alapján az iskolai végzettség, ezáltal az alacsonyabb vagy a magasabb jövedelmi szint nem mérvadó a közlekedési eszköz megválasztása során. Nagyságrendileg ugyanannyi felsőfokú végzettségű választja a gyalogos közlekedést, a tömegközlekedést vagy a biciklit, mint az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők. Látható, hogy a fővárosban többen használják a BKK járatait, amely Budapest viszonylag fejlett tömegközleke-

dési hálózatának köszönhető. Vidéken a helyzet rosszabb. A tömegközlekedés használata a fiatalok körében kiemelkedő, viszont a 31-50 közötti korosztály fele autót vagy motort használ.

A közlekedés során a közelség mint szempont fontos, de látható, hogy a gyaloglás csak mintegy 40 % számára megoldás, emellett még másik 60 %-ban valamilyen energiaigényes (jellemzően kőolajszármazék) közlekedési eszközt kell igénybe venni.

2.3. Pénzügyi ismeretek

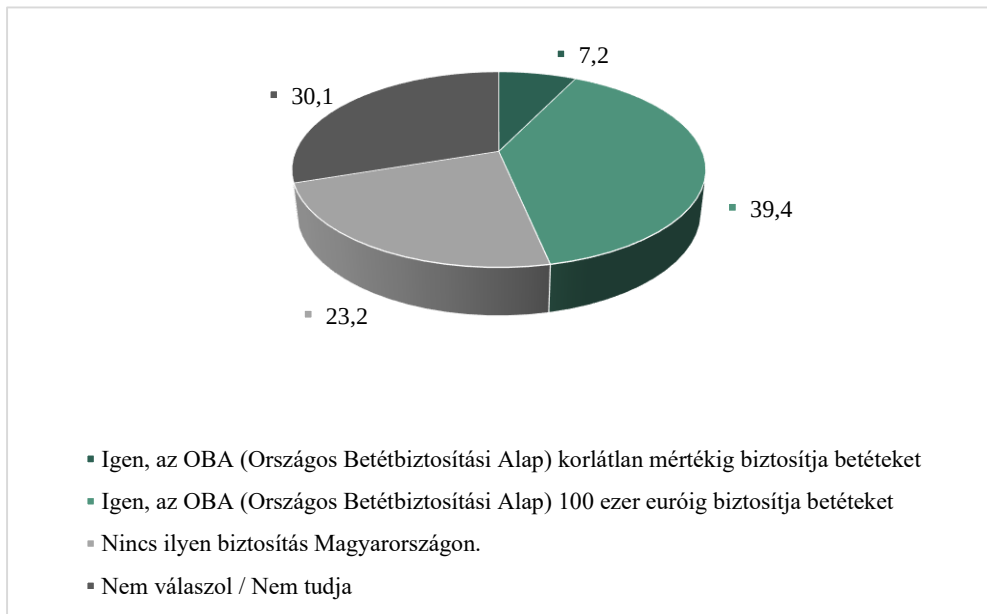
A harmadik, a pénzügyi alapvető ismeretekről szóló kérdéscsoport négy témakört érintett: betétbiztosítás – védelem, kamat, Teljes Hiteldíj Mutató (THM) és a bankok forrásfelhasználása. Ezek alapján általános kép rajzolódik ki arról, hogy a lakosság mennyire jártas a közgazdaságban, szűkebben a pénzügyi, bankrendszerrel érintő összefüggésekben. Így a későbbiekben, a szakpolitika megalkotásakor a társadalmi kommunikáció színvonala, mélysége is megalapozható. Ennek később a pénzügyi attitűdök között a közérthető információkkal kapcsolatos (kérdőív szerinti 15.) kérdéssel is mutat szoros összefüggést.

2.3.1. Betétbiztosítás – védelem

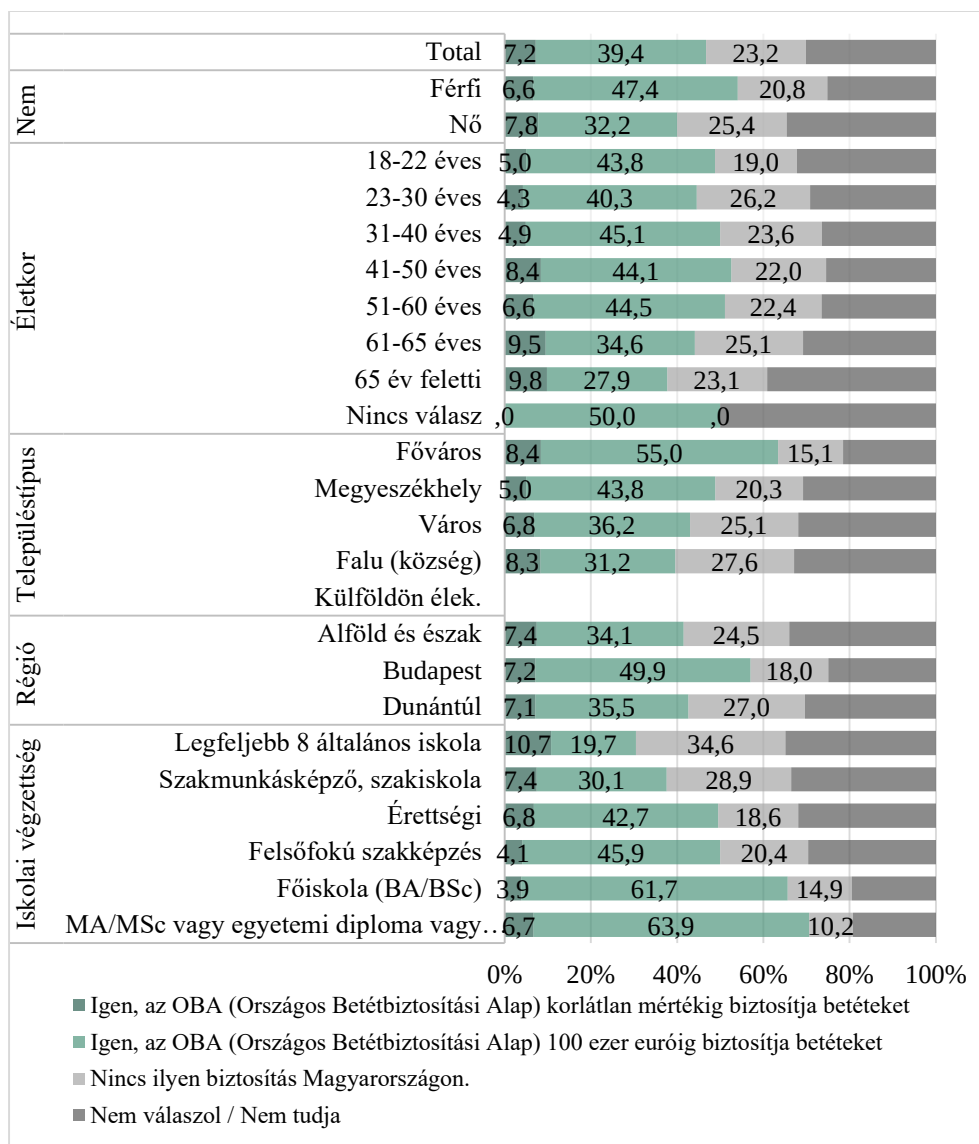
A pénzügyi ismeretek első (kérdőív szerinti 10.) kérdése egy alapvető makroprudenciális tényre vonatkozott. A betétbiztosítás védi egyrészt a banki betétesek megtakarításait, másrészt, közvetett módon a magyar pénzügyi rendszer stabilitását. Közép-Kelet-Európa első betétbiztosítási intézményeként az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) 1993-ban kezdte meg működését és ezt követően 17 hazai hitelintézet fizetéseképtelenné válása kapcsán követően kártalanított sikeresen mintegy 180 ezer betétet. Jelenleg a 2013. évi CCX-XXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.) szabályozza a kérdést. Más felmérések is gazolják, hogy a hazai pénzügyi fogyasztók jellemzően manapság sincsenek maradéktalanul tisztában az intézmény létezésével, holott a biztosított betétek könnyen felismerhetők az OBA fogyasztóvédelmi emblémája alapján. A bankok számára kötelező az embléma feltüntetése az ügyféltájékoztató anyagokon.

10. Ön szerint van-e állami kötelező biztosítás a megtakarításokra, arra az esetre, ha csődbe menne a pénzügyi szolgáltató?

A megkérdezettek 7,2 %-a úgy vélte, hogy a betétek befagyása esetén az OBA korlátlan mértékig biztosítja a betéteket, 39,4 % válaszolta, hogy az OBA 100 ezer euróig kártalanít. 23,2 %- szerint nincs ilyen biztosítás Magyarországon, 30,1 %- pedig nem tudott választ adni a kérdésre.

Demográfiai adatok alapján a válaszadók – életkortól, földrajzi elhelyezkedéstől, iskolai végzettségtől függetlenül – elenyésző számban válaszolták, hogy az OBA korlátlan mértékig biztosítja a betéteket. A fiatalok 10 %-kal jobbnak ítélték meg kérdést, mint az idősebbek; többségük szerint az OBA 100 ezer euróig biztosítja a betéteket. Nagyobb kilengés figyelhető meg a főváros és a község (55,0 vs. 31,2 %) között, illetve a felsőfokú végzettséggel (61,7 és 63,9) és az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők között. A megállapítás fordított arányosan igaz az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb számban vélték úgy, hogy Magyarországon nincs kötelező állami biztosítás, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők alacsony számban válaszoltak így.

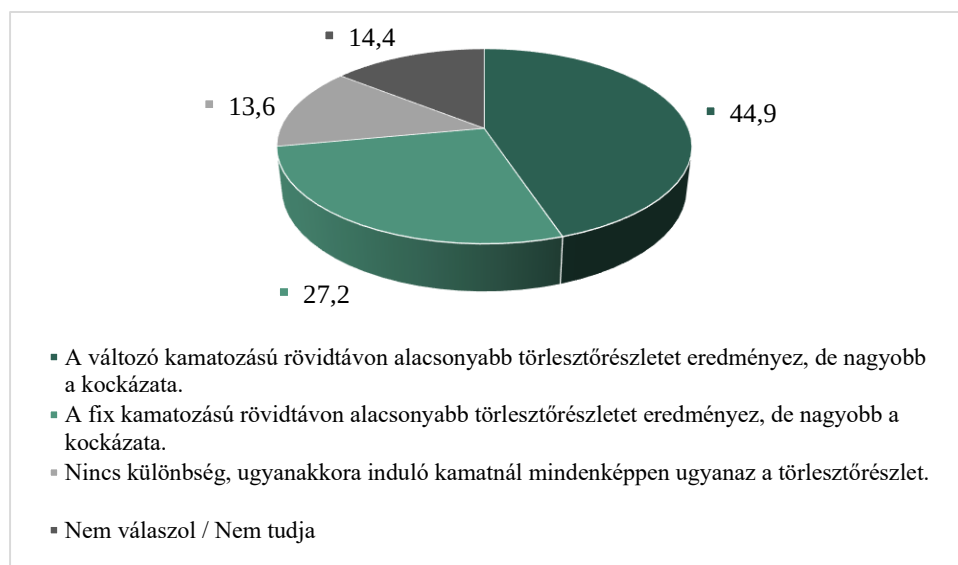

2.3.2. Kamat

A pénzügyi ismeretek második (kérdőív szerinti 11.) kérdése a lakosság kockázattudatosságát vizsgálta. Ez szorosan összefügg a későbbi a pénzügyi attitűdök negyedik (kérdőív szerinti 17.) kérdéssel, amely a kockázatvállalási hajlandóságra, a kockázatokhoz való viszonyra helyezte a hangsúlyt. A kockázatot a legtipikusabb pénzügyi fogalommal, a kamattal mértük. A kamat a

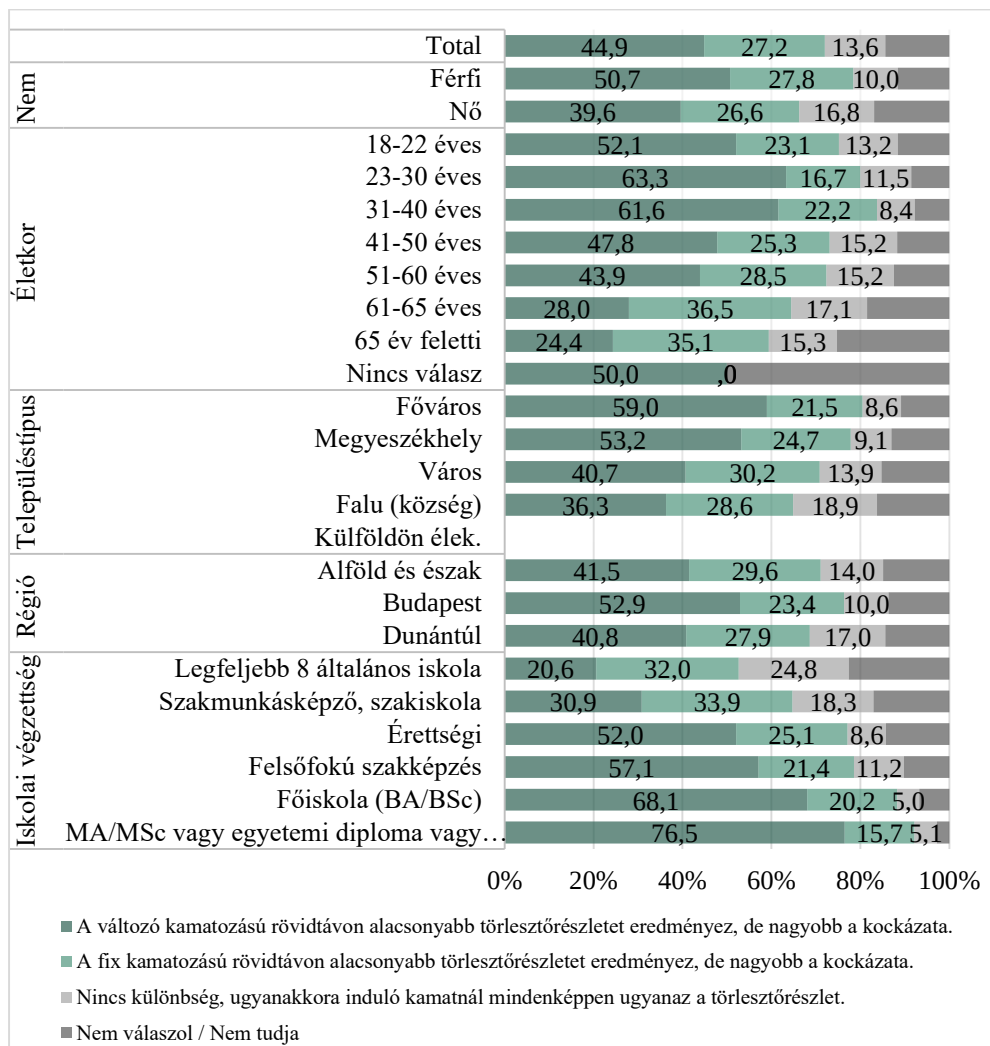
pénz ára, vagyis a pénz azonnali rendelkezésre állásának a díja %-ában kifejezve. A kamat egyszerűen megfogalmazva a pénz (helyesebben tőke) szolgáltatásainak az ára. Gyakoriságát tekintve a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről egyértelműen előírja, hogy a pénztartozás után – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – kamat jár. A kamatfizetési kötelezettség akkor is beáll, ha a kötelezett késedelmét kimenti. A túlzott mértékű kamatot pedig a kötelezett kérelmére a bíróság mérsékelheti. A kockázatok esetében arra kérdeztünk rá, hogy milyen alapvető a különbséget tudnak beazonosítani egy fix és egy változó kamatozású forint hitel kockázatai között. Röviden utalunk arra, hogy az Állami Számvevőszék 2020 májusi jelentése szerint továbbra is magas a fogyasztási hitelekben belül a változó kamatozású hitelek aránya (2019-ben még mindig több mint 20%), ezeknél a hiteleknél magasnak tekinthető a kamatkockázat.

11. Mit gondol, mi a különbség egy fix és egy változó kamatozású forint hitel kockázatai között? Ön szerint az alábbi három állítás közül melyik igaz?

A felmérésben részt vevők 44,9 %-a szerint egy fix és egy változó kamatozású forint hitel kockázatai közötti különbség, hogy a változó kamatozású rövidtávon alacsonyabb törlesztőrészetet eredményez, de nagyobb a kockázata. 27,2 %-uk vélte úgy, hogy a fix kamatozású rövidtávon alacsonyabb törlesztőrészetet eredményez, de nagyobb a kockázata. További 13,6 %-

mondta azt, hogy nincs különbség, mivel ugyanakkor induló kamatnál mindenképpen ugyanaz a törlesztőrészlet. Ugyanakkor 14,4 %- nem tudott választ adni a kérdésre.

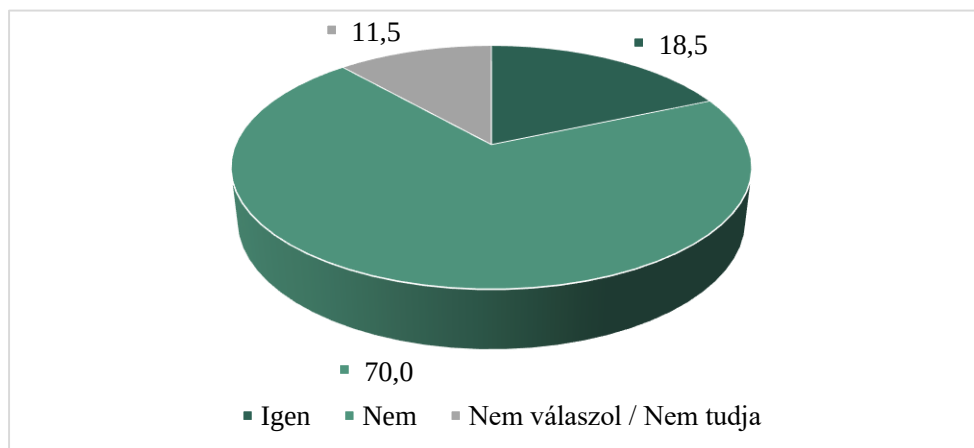

Demográfiai bontásban jelentős eltérésekkel találkozunk. Az általános iskolai végzettségűek csupán 20,6 %-a mondta, hogy a változó kamatozású rövidtávon alacsonyabb törlesztőrészletet eredményez, de nagyobb a kockázata, míg ez az arány a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezők esetében jóval magasabb (68,1 és 76,5 %). Hasonló tendencia figyelhető meg a fiatalok és az idősek között; a fiatalok szintén nagyobb arányban helyezkedtek az előbbi állaspontra, mint az idősebbek.

2.3.3. THM

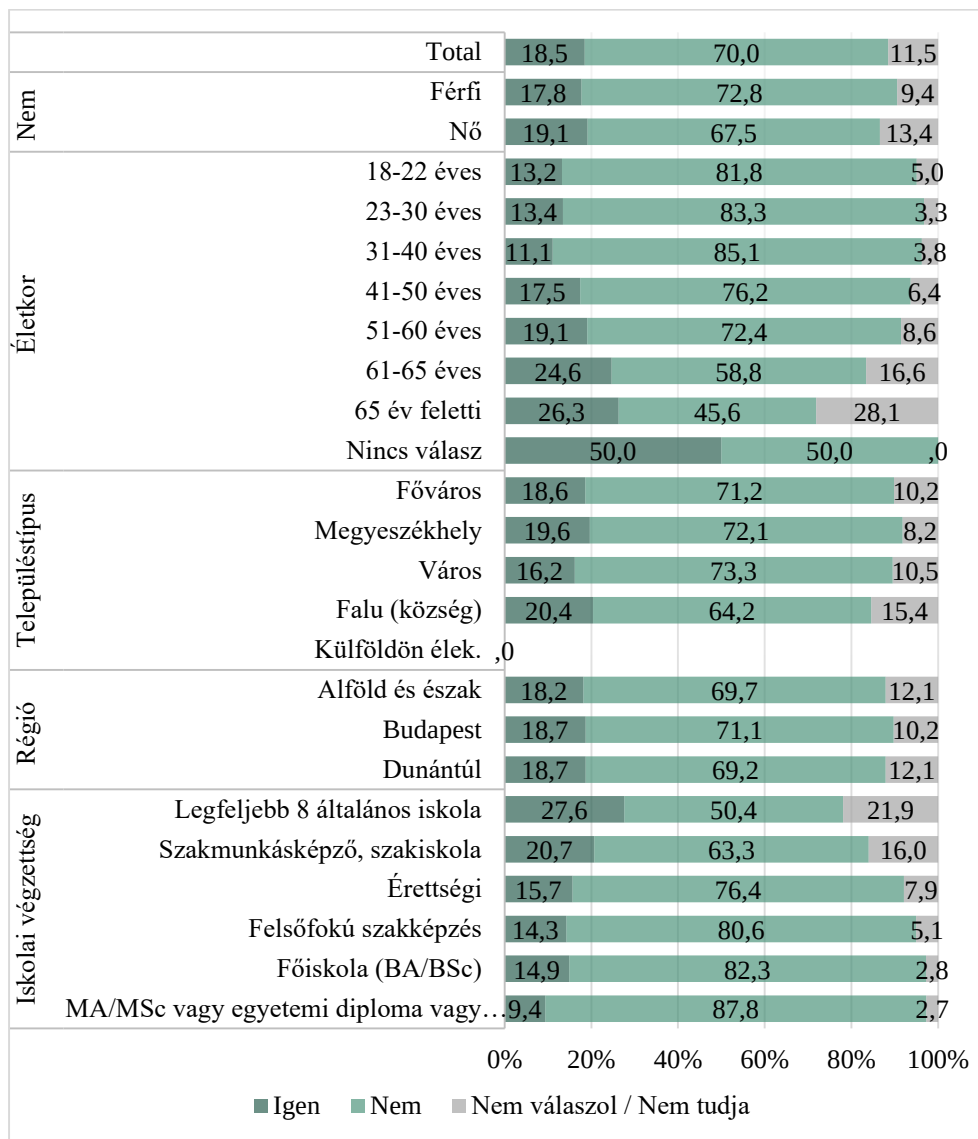
A pénzügyi ismeretek harmadik (kérdőív szerinti 12.) kérdése az OBA-hoz hasonló, a mindennapok egyik jellemző kifejezését vette górcső alá. A 83/2010. (III. 25.) Korm. rendelet a teljes hiteldíj mutató meghatározásáról, számításáról és közzétételéről szerint a teljes hiteldíj mutató (a továbbiakban: THM) számításánál figyelembe kell venni a fogyasztó által a hitelszerződés és a lízingszerződés kapcsán fizetendő összes díjat (ideértve a kamatot, díjat, jutalékot, költséget és adót), valamint a hitelhez kapcsolódó szolgáltatások költségeit, ha a hitelező vagy a lízingbe adó számára ismertek, továbbá a szolgáltatás igénybevételét a hitelszerződés megkötéséhez vagy ajánlat szerinti megkötéséhez a hitelező előírja. A ezen felül mutatóba be kell számítani különösen a fogyasztó által felajánlott fedezet értékbecslésének díját, építésnél a helyszíni szemle díját, a számlavezetés és a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz használatának költségeit, a hitelközvetítőnek fizetendő díjat, az ingatlan-nyilvántartási eljárás díját, valamint a biztosítás és garancia díját is. 2009. évi CLXII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szerint a hitelező a fogyasztónak nem nyújthat olyan hitelt, amelynek teljes hiteldíj mutatója meghaladja a jegybanki alapkamat 24 %-ponttal növelt mértékét. Hitelkártya-szerződéshez vagy fizetési számlához kapcsolódó, továbbá kézizálog fedezete mellett nyújtott hitelek esetében a teljes hiteldíj mutató nem haladhatja meg a jegybanki alapkamat 39 %-ponttal növelt mértékét.

12. Ön szerint hitelfelvételnél elegendő csak a THM-et (Teljes Hiteldíj Mutató) összehasonlítani a különböző bankok ajánlatainál.

Arra a kérdésre, hogy hitelfelvételnél elegendő csak a THM-et összehasonlítani a különböző bankok ajánlatainál a megkérdezettek 70 %-a válaszolt

nemmel, és csupán 18,5 %- igennel. 11,5 %-uk nem tudott válaszolni a feltett kérdésre.

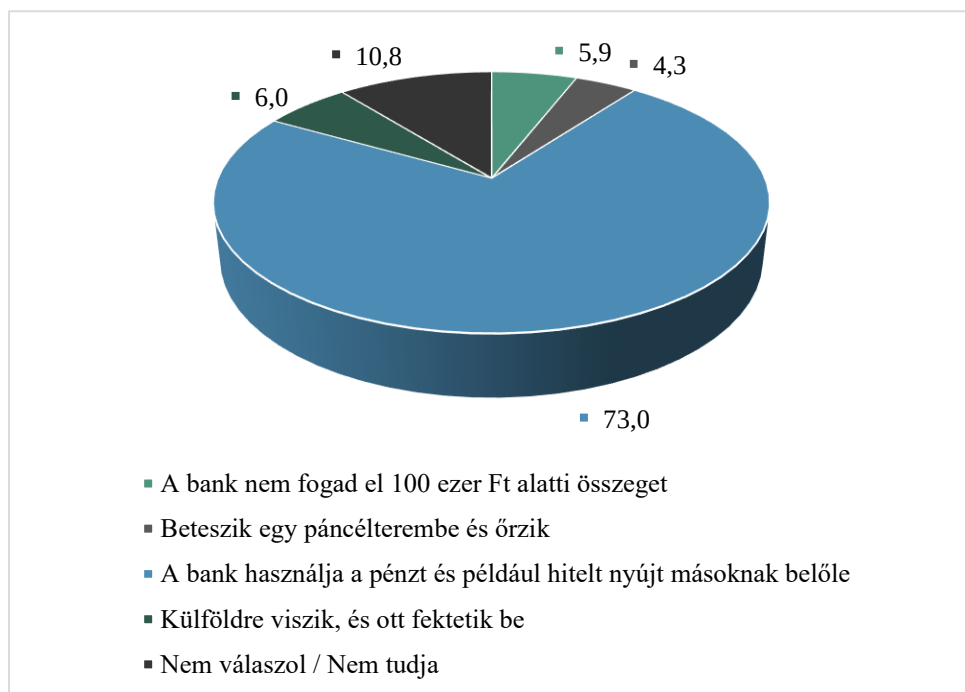

Demográfiai bontásban jelentős eltérésekkel nem találkozunk. Az interjúalanyok háromnegyede – életkortól, iskolai végzettségtől, elhelyezkedéstől függetlenül – egyetértett abban, hogy a hitelfelvételnél nem elegendő csak a THM-et összehasonlítani a különböző bankok ajánlatainál. Itt is megfigyelhető az életkorral és az iskolázottsággal való erősebb korreláció.

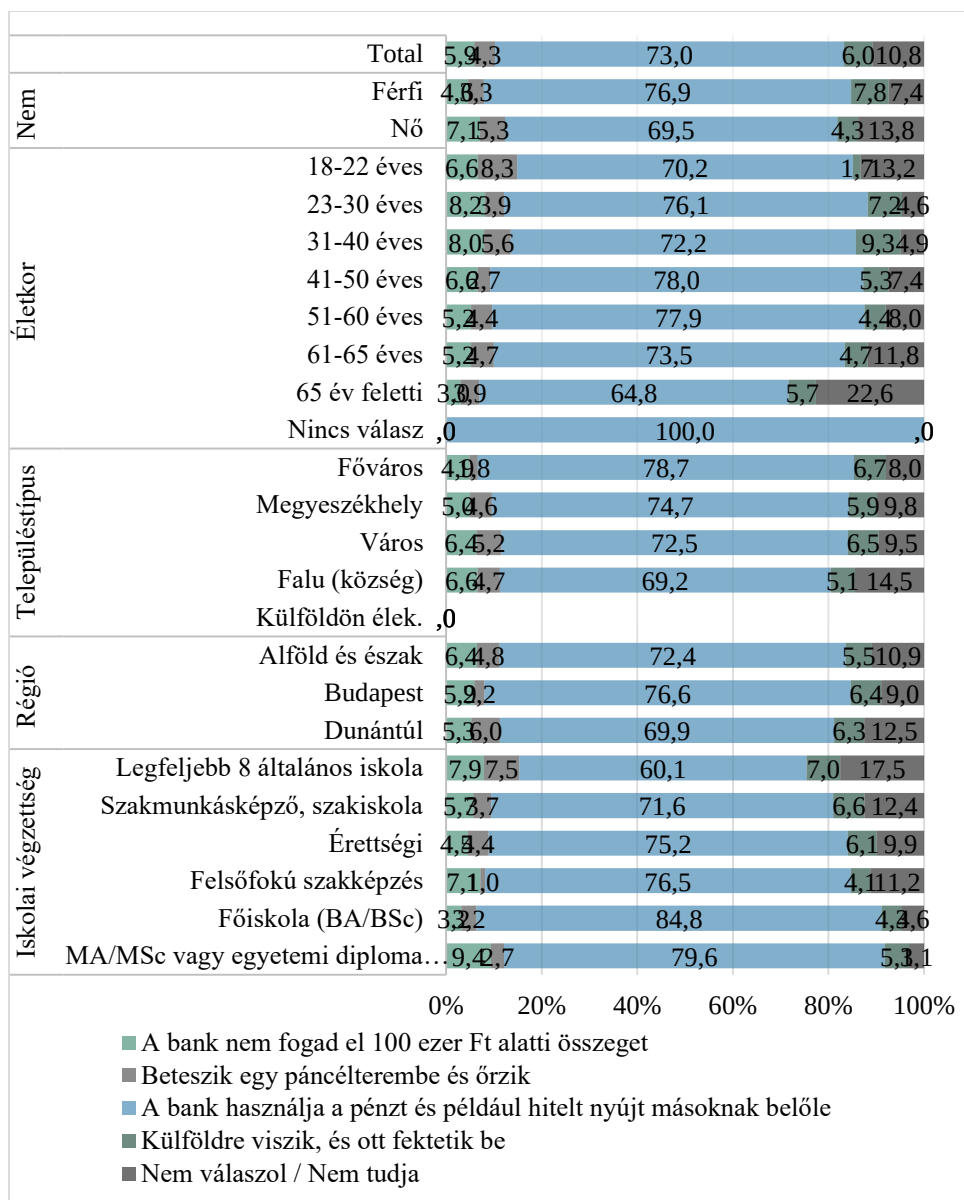
2.3.4. Bankok forrásfelhasználása

A pénzügyi ismeretek negyedik (kérdőív szerinti 13.) kérdése a banki működéssel, tevékenységgel kapcsolatban kérdezett arra rá, hogy a magánszemélyek tisztában vannak-e azzal, hogy forrásfelhasználás során a megtakarításokkal mi történik a hitelintézeteknél. Áttételesen így arra is választ kaphatunk, hogy értik-e, hogy a betétek utáni kamatok miből származnak, azaz a bank is „megdolgozik” a nyereségéért és az ügyfelei pénzéért.

13. Kérjük, válassza ki az alábbi válaszok közül, hogy mi történik a bankban megtakarítás céljából elhelyezett 50 ezer forinttal?

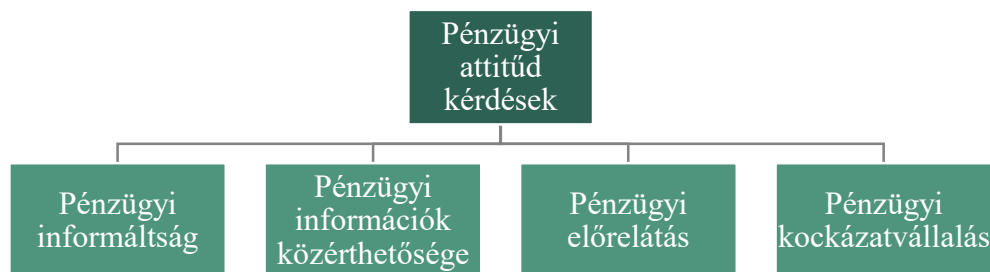
Arra a kérdésre, hogy a mi történik a bankban megtakarítás céljából elhelyezett 50 ezer forinttal a résztvevők 73,0 %-a válaszolta, hogy azt a bank használja, és például hitelt nyújt belőle másoknak. 6,0 %-uk úgy vélte, hogy külföldre viszik, és ott befektetik, 5,9 %-uk szerint a bankok nem fogadnak el 100 ezer Ft alatti összeget. További 4,3 %- azt mondta, hogy beteszik egy pánccélterembe és őrzik. Sajnálatos módon 10,8 %- nem tudott választ adni erre a kérdésre.

A demográfiai adatok alapján a válaszadók túlnyomó többsége tisztában az-
 zal, hogy a bankban elhelyezett pénzt a bank használja, adott esetben abból
 hitelt nyújt másoknak. Csupán kis %-uk, de életkortól, iskolai végzettségtől,
 elhelyezkedéstől függetlenül úgy vélekedett, hogy a pénzt egy pánccélterembe
 teszik, és őrzik, illetve, hogy a bank nem fogad el 100 ezer Ft alatti összeget.
 Szintén kevesen mondták, hogy a bank külföldön fekteti be az összeget.

2.4. Pénzügyi attitűd kérdések

A negyedik, a pénzügyi attitűdökről szóló kérdéscsoport szintén négy témakört érintett: pénzügyi informáltság, pénzügyi információk közérthetősége, pénzügyi előrelátás, pénzügyi kockázatvállalás. Ezek alapján általános kép rajzolódik ki arról, hogy a lakosság hogyan kezeli pénzügyeit, milyen szempontok a játszanak szerepet a mindennapi pénzügyi döntéseiket illetően.

Az **attitűd** eredetileg a kísérleti pszichológiában cselekvésre való készenléti állapotot, beállítódást jelölt, ma már a szociálpszichológia egyik középponti fogalma, tartós beállítódást, értékelő viszonyulást jelent valamilyen tárgy, személy vagy gondolat irányában. Három összetevőből áll: az érzelmi összetevőből, amely az attitűdtárgy iránti érzelmi reakciót, a pozitív vagy negatív viszonyt fejezi ki, a gondolati (kognitív) összetevőből, amely az attitűdtárgyról rendelkezésre álló információkra, az azzal kapcsolatos hiedelmekre utal, és a viselkedéses összetevőből, amely az attitűdtárggyal kapcsolatos eljárásmodokat tartalmazza.

Az **attitűd tanulása** vagy direkt tapasztalatokon alapul, vagy modellkövetés révén valósul meg, vagy szoktatják, tanítják rá az egyéneket. A nevelés elsősorban a megfelelő attitűdök kialakítását célozza, hiszen a konkrét viselkedés módosításánál célravezetőbb az azt befolyásoló attitűd kiépítése. Az attitűdök befolyásolásának egyik eszköze a büntetés vagy a jutalmazás, ez azonban nem okoz tartós és mélyreható változást. Az azonosulás nyomán bekövetkezett attitűdváltozás szintén nem végleges, de alaposabb módosulás, mivel alapja a tisztelt vagy szeretett személyhez, csoporthoz való hasonulás vágya.

A pénzügyi kultúra, különösen annak személyiség-, attitűd- és viselkedésbeli komponenseinek vizsgálata a 2008-as gazdasági világválság óta növekvő fi-

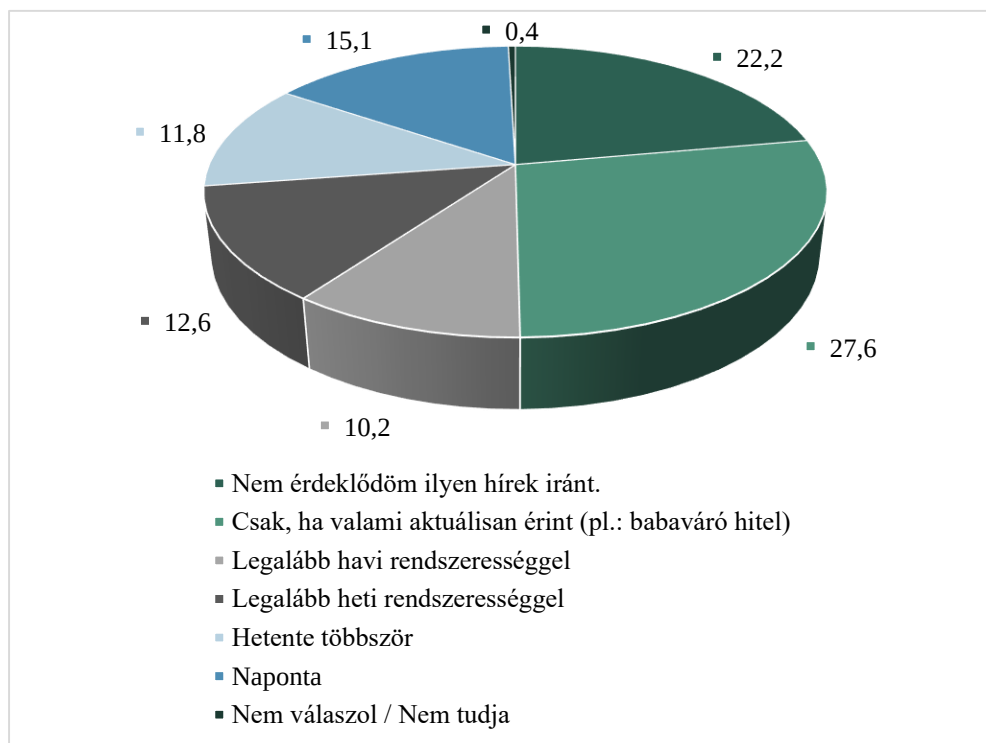
gyelmet kap. Az MNB meghatározásában a pénzügyi kultúra a pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit. Ennek egyik fontos összetevője a pénzügyi attitűd. A pénzügyi személyiség és attitűd dimenziókat az 1970-es évek végétől a következő szerzők csoportosították:

- Goldberg és Lewis; Forman: gyűjtögetők, önállóságra törekvők, hatalmi játékosok, játékosok
- Yamauchi és Templer: hatalom-presztízs, megtakarítás-idő, bizonytalanság, szorongás
- Furnham: kényszeresség, hatalom, megtakarítás, biztonság, elégedetlenség, erőfeszítés
- Tang: költségvetés, pénzhez kapcsolódó negatív érzések, pénz a siker záloga
- Mellan: spórolós, költekező, aszkéta, menekülő, harácsoló, dorbézoló, aggodalmaskodó, kockázatvállaló, kockázatkerülő.

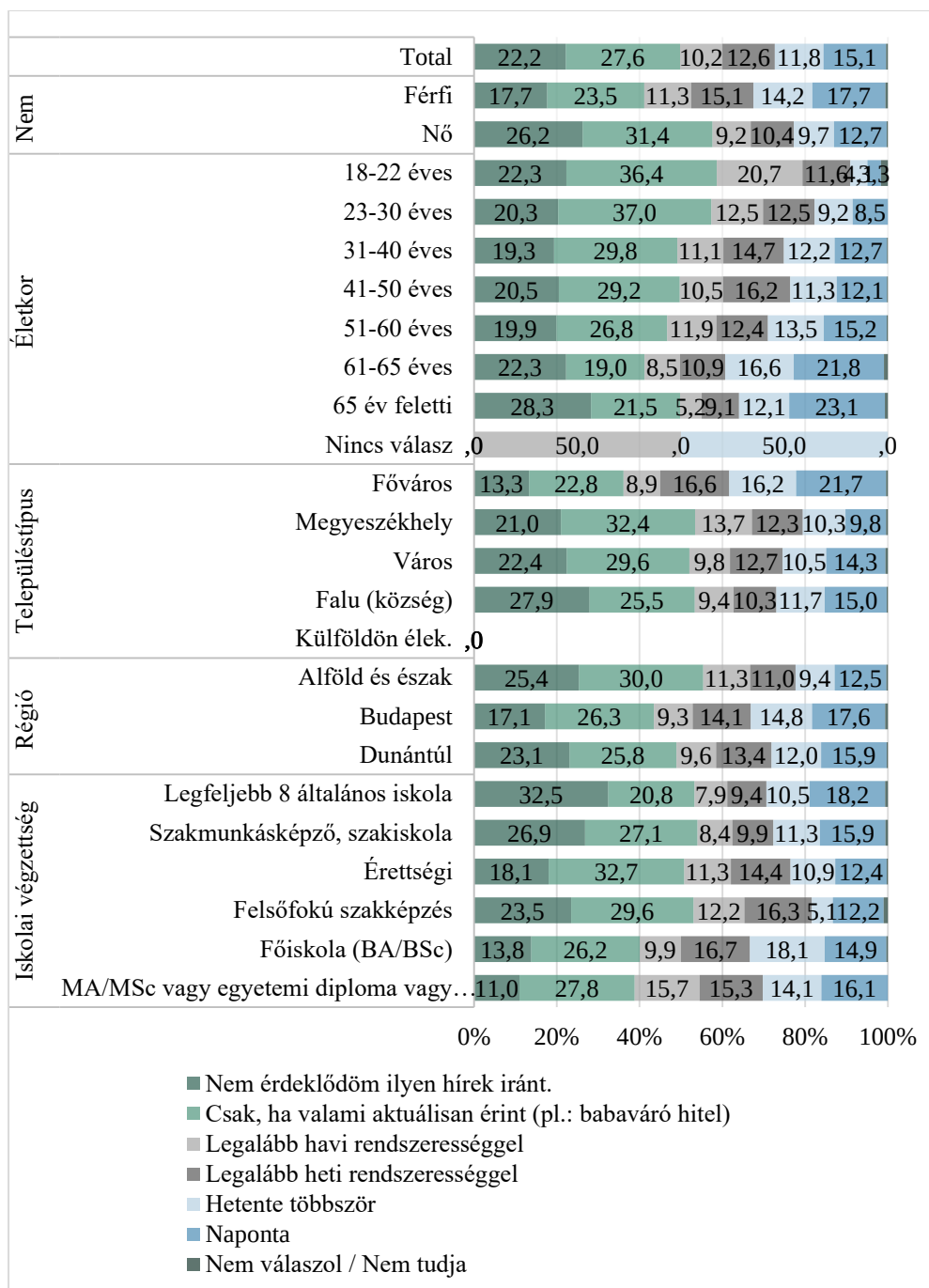
2.4.1. Pénzügyi informáltság

A pénzügyi attitűdökkel kapcsolatos első (kérdőív szerinti 14.) kérdés a tájékozódásra, illetve annak gyakoriságára irányult. Ez alapján megtudható, hogy a mindennapi tudás, ismeretek része-e a pénzügyi piacok, folyamatok változásainak nyomon követése vagy sem. A kérdés azt is segít tisztázni, hogy a szakpolitikai következmények mennyi idő alatt jutnak el a társadalom tagjaihoz, a címzettekhez. Általános hüvelykujj szabályként mondható, hogy jellemzően három hónapos átfutással lehet számolni egy jó, szakmai hír esetében.

14. Milyen gyakran olvas/hallgat/néz pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos híreket?

A válaszadók 22,2 %-a egyáltalán nem érdeklődik a pénzügyi hírek iránt, 27,6 %-a pedig csak akkor, ha valami aktuálisan érinti. További 10,2 %- legalább havi, 12,6 %- heti rendszerességgel olvas/hallgat/néz pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos híreket. A megkérdezettek csupán 15,1 %-a naponta, 11,8 %- hetente többször érdeklődik pénzügyi hírek iránt. 0,4 nem tudott válaszolni a kérdésre.

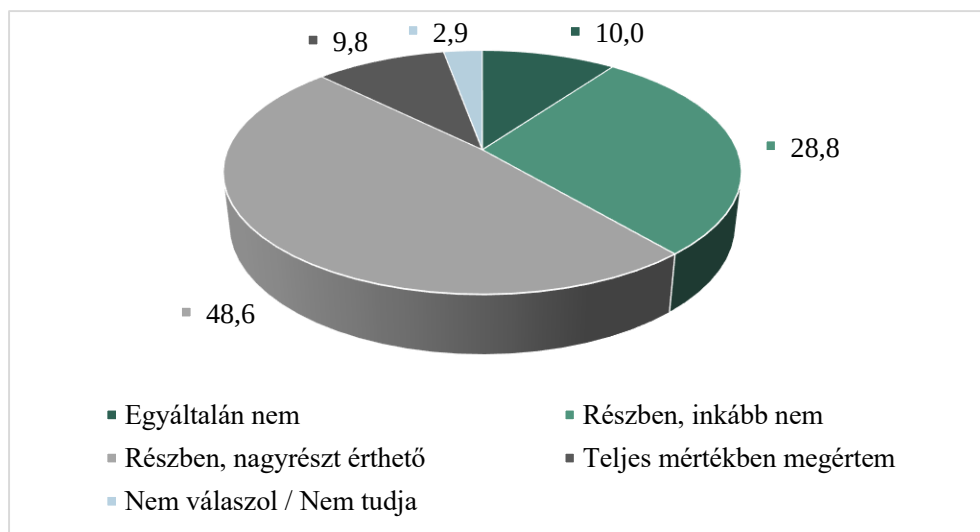

A demográfiai adatok alapján jelentős eltéréssel nem találkozunk. Inkább az idősek körében lanyhul az érdeklődés. Területi szinten a falvakban a legcsekélyebb az ismeretszerzés. Érdekes, hogy az iskolázottság esetében a gyakoriság nem emelkedik, inkább az elutasítottság csökken.

2.4.2. Pénzügyi információk közérthetősége

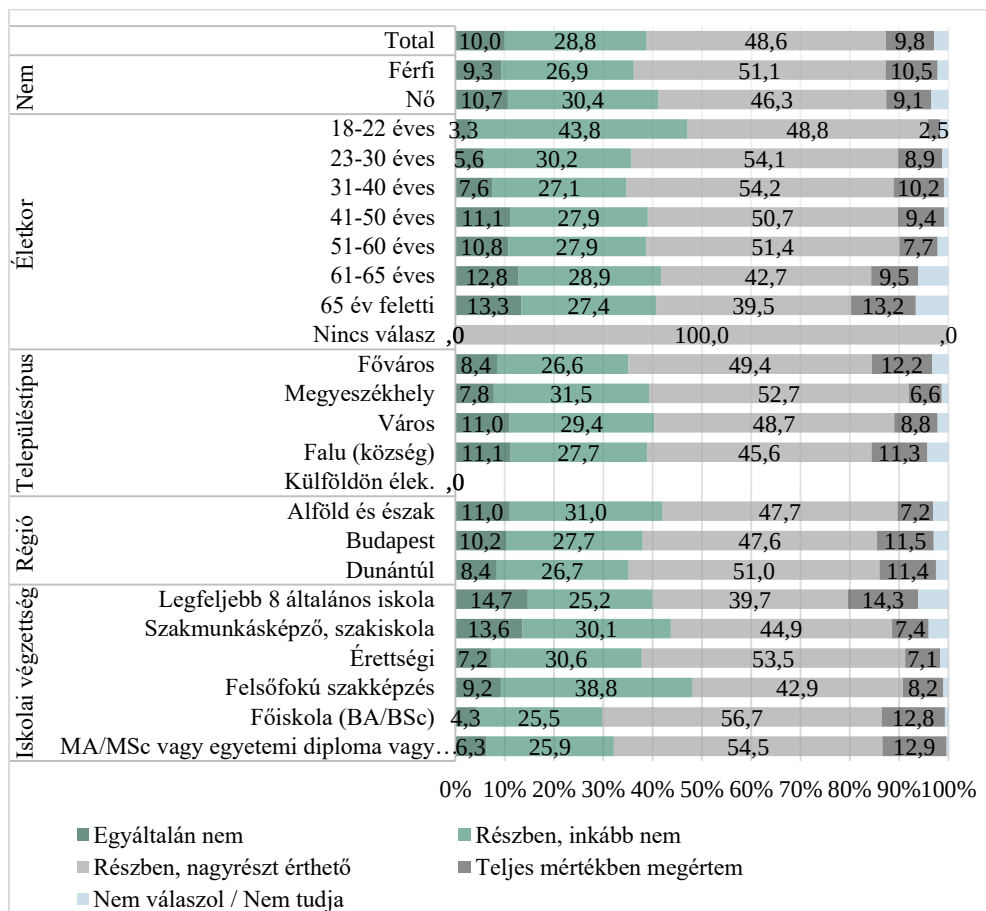
A pénzügyi attitűdökkel kapcsolatos második (kérdőív szerinti 15.) kérdésben arra kerestük a választ, hogy a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos hitelintézeti kommunikáció, ismertető, tájékoztató, alkalmazott általános szerződési feltételek, illetve maga a vonatkozó jogi szabályozás mennyire érthető az átlag emberek számára. Ezek alapján – a 4.3 alponthoz hasonlóan (kérdőív szerinti 10-13. kérdések) – erősödik az az általános fogyasztói emberkép, amely megalapozza a későbbiekben, a szakpolitika megalkotásakor és a társadalmi kommunikáció során annak színvonalát, mélységét.

15. Ön szerint mennyire érthetőek - általában véve - a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk?

A megkérdezettek 48,6 %-a szerint részben, nagyrészt érthetőek a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk, 28,8 %-a szerint viszont részben érthetőek, de inkább nem. 10,0 %-uk szerint egyáltalán nem érthetőek ezek az információk, 2,9 %-a pedig nem tudott válaszolni. Negatívum, hogy a megkérdezettek csupán 9,8 %-a tartja teljes mértékben érthetőnek a pénzügyi

szolgáltatásokkal kapcsolatos információkat, bár esetenként olyanok a megfogalmazások, hogy még szakemberek számára se egyértelműek, sőt még bírói ítéletekben is különböző indoklásokkal találkozunk.

A felmérés résztvevőinek közel fele szerint a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk megértése részben problémát okoz, de nagyrészt érthető, ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogy még a felsőfokú végzettséggel rendelkezők negyedének is problémát okoz ezen információk megértése. Viszont kisebb azoknak a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, akik számára egyáltalán nem érthetőek ezek az információk, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőké. Ez a tendencia a főváros/megyeszékhely és a város/községek között is megfigyelhető; a fővárosban vagy a megyeszékhelyek kevesebben válaszolták, hogy egyáltalán nem érthetőek a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk, mint a városokban vagy a

községekben. Pozitívum, hogy a fiatalabb korosztályból kevesebben vannak azok, akik egyáltalán nem értik az információkat, mint az idősebbek, főként a nyugdíjas korúak. Az adatok alapján az információk teljeskörű megértése problémát okoz.

2.4.3. Pénzügyi előrelátás

A pénzügyi attitűdökkel kapcsolatos harmadik (kérdőív szerinti 16.) kérdés a rövid illetve a hosszútávú pénzügyi előrelátást mérte fel. Ezzel kapcsolatban a szociológiában elterjedt Jean de La Fontaine (1621 – 1695) híres allegóriája a tücsök és a hangya dichotómia, mint szélső értékek használata. Az azonnali elköltés, fogyasztás (tücsök) attitűd összefügg a szegénységgel illetve a munkakörülményekkel.¹⁵

A KSH A háztartások életszínvonala, 2019 című elemzése szerint a teljes népesség 17,7%-át, 1 millió 695 ezer főt érintett a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, 118 ezer fővel kevesebbet, mint 2018-ban. A jövedelmi szegénységi arány 12,4%-ról 12,2%-ra, a súlyos anyagi depriváció 8,7%-ról 8,0%-ra mérséklődött. 350 ezer ember élt munkaszegény háztartásban, a népesség 3,6%-a. Így számukra a mindennapi azonnal kiadások nem az „elhegedülést” jelentik.¹⁶

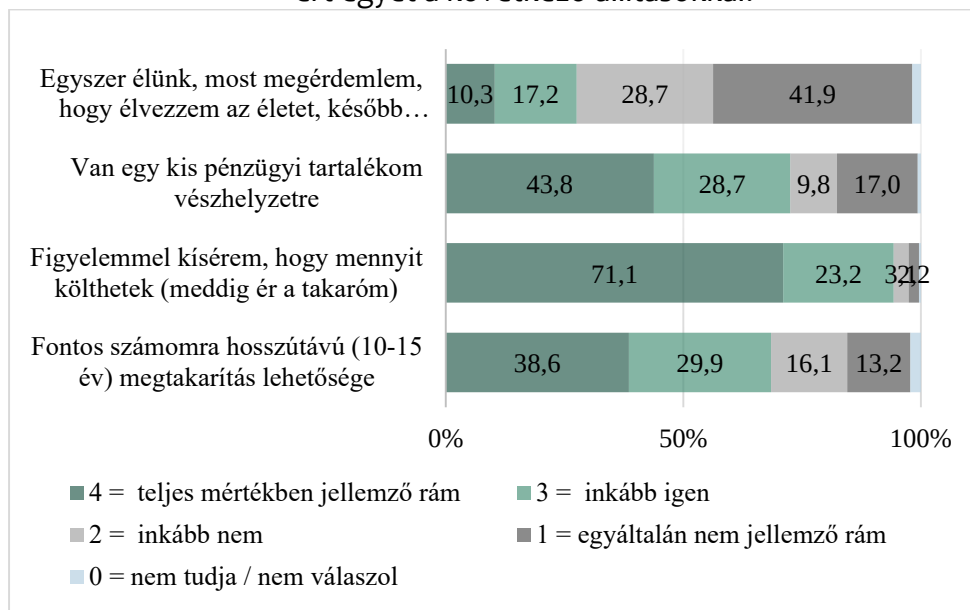
A válaszlehetőségek közötti priorizálás a következők szerint történhetett:

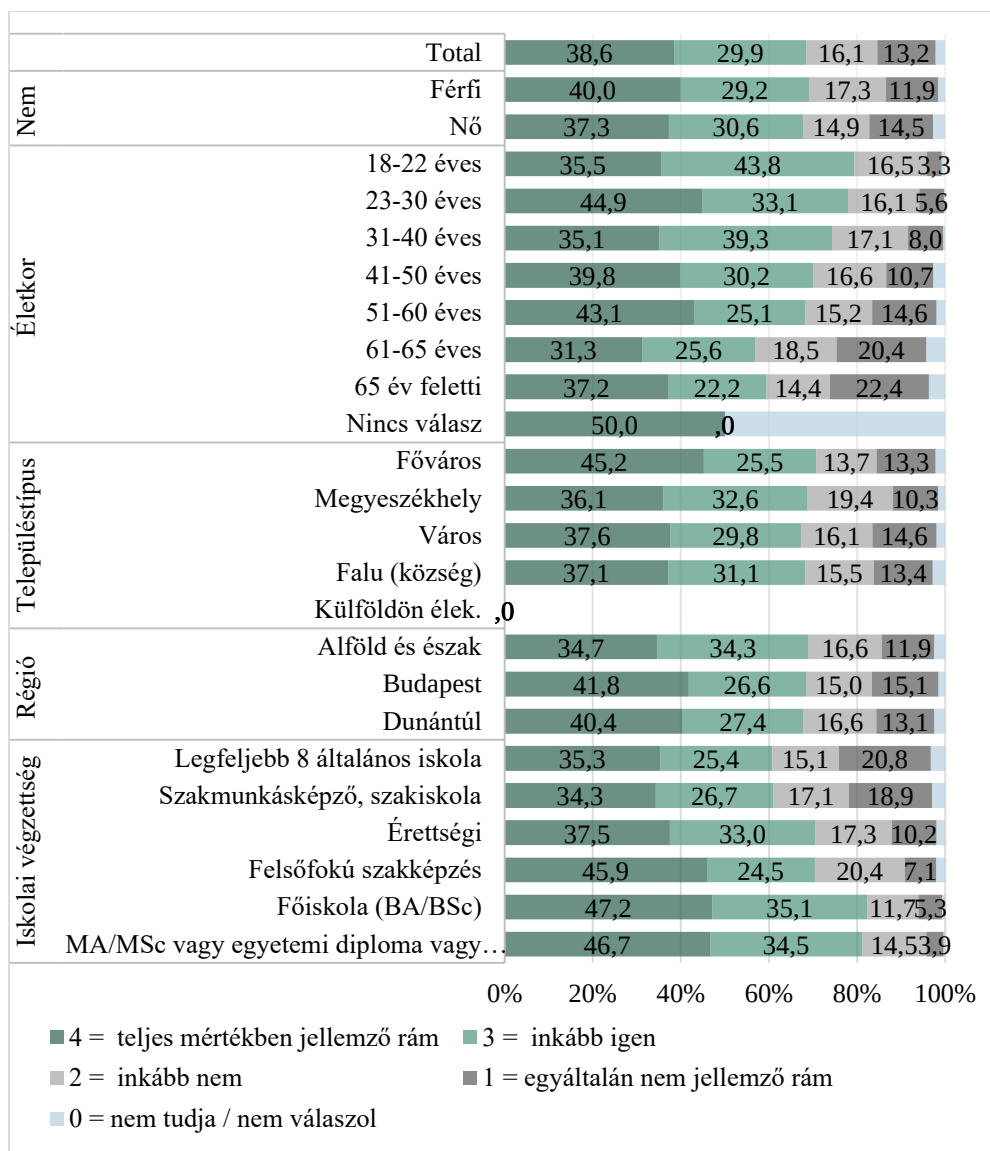
¹⁵ Vö. Dholakia, U., Tam, L., Yoon, S., & Wong, N. (2016): The ant and the grasshopper: understanding personal saving orientation of consumers. *Journal of Consumer Research*, 43(1), 134-155. és Shim, S., Serido, J., & Tang, C. (2012): The ant and the grasshopper revisited: The present psychological benefits of saving and future oriented financial behaviors. *Journal of Economic Psychology*, 33(1), 155-165.

¹⁶ KSH (2019): A háztartások életszínvonala, 2019

16. Kérjük, hogy az alábbi fokozatok szerint jelölje meg, hogy mennyire ért egyet a következő állításokkal?

A lakosságra leginkább (71,1 %) az jellemző, hogy figyelemmel kíséri, hogy mennyit költöttek (kvázi meddig ér a takaróm), de ezt követően (43,8 %) inkább csak vésztartalékot halmoz fel. Inkább a fűrészfog modellre át be a lakosság. Mindössze egyharmaduk szerint jellemző rájuk, hogy fontos számukra a hosszútávú (10-15 év) megtakarítás lehetősége. Szerencsére a fent említett tücsök mentalitást csak 10 % érezte teljes mértékben magáénak. Ugyanakkor arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a fűrészfogazásnak és az azonnali elköltésnek mélyebb, szegénységgel, munkalehetőségekkel is szorosabb összefüggései vannak.

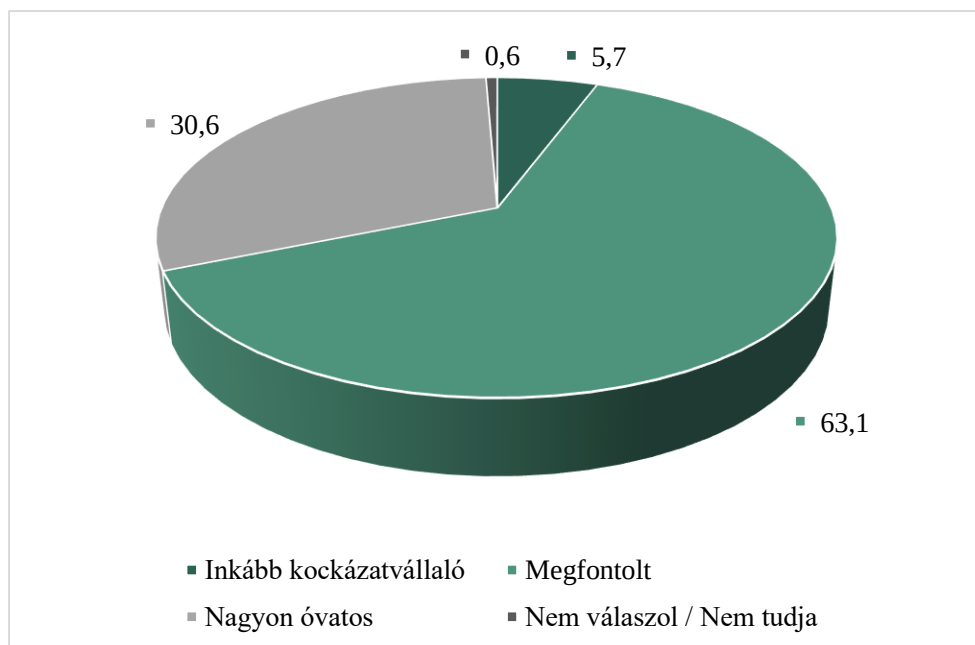

A hosszútávú pénzügyi előrelátást érdemes részletesebben vizsgálni. Itt érthető módon a fiatalabbak mutatnak nagyobb aktivitást. A főváros és a kvalifikáltabbak is jobban teljesítenek, elsősorban magasabb jövedelmi helyzetük miatt. Ezzel párhuzamosan „az egyszer élünk, most megérdemlem, hogy élvezzem az életet, később lesz valahogy” mentalitást a legfeljebb 8 általános iskolával rendelkezők említették első helyen (25 %).

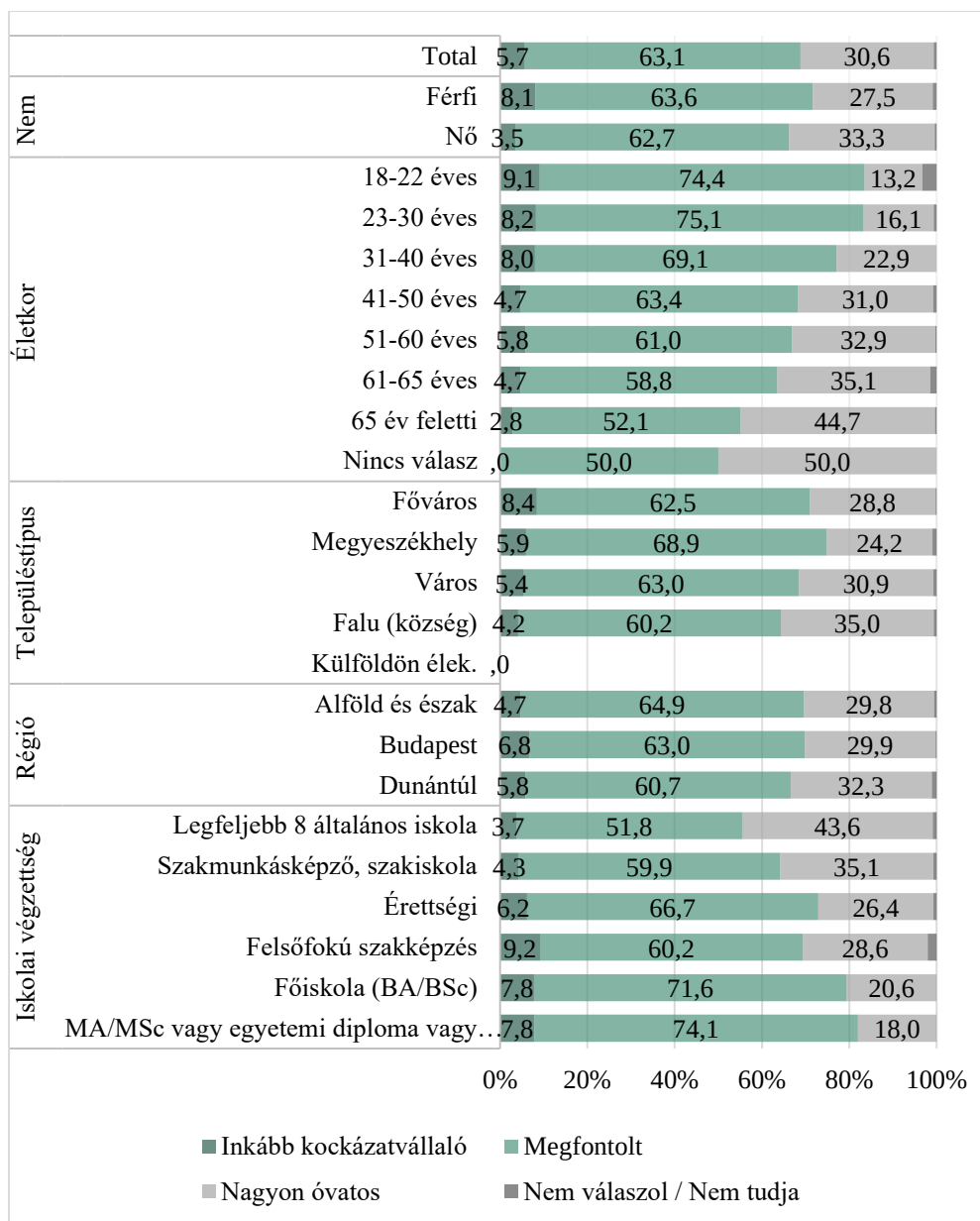
2.4.4. Pénzügyi kockázattvállalás

A pénzügyi attitűdökkel kapcsolatos negyedik (kérdőív szerinti 17.) kérdés a kockázattvállalási hajlandóságra, a kockázatokhoz való viszonyra helyezte a hangsúlyt. Ez szorosan összefügg a korábbi pénzügyi ismeretek második (kérdőív szerinti 11.) kérdésével, amely a lakosság kockázatismertségét vizsgálta. A témakör távlati módon, implicit arra is rávilágát, hogy mennyire befolyásolható a kockázatok is tartalmazó finanszírozási termékek iránti lakossági nyitottság a kereslet ösztönzése során.

17. Melyik jelző a leginkább jellemző Önre a pénzügyi szokásaiban?

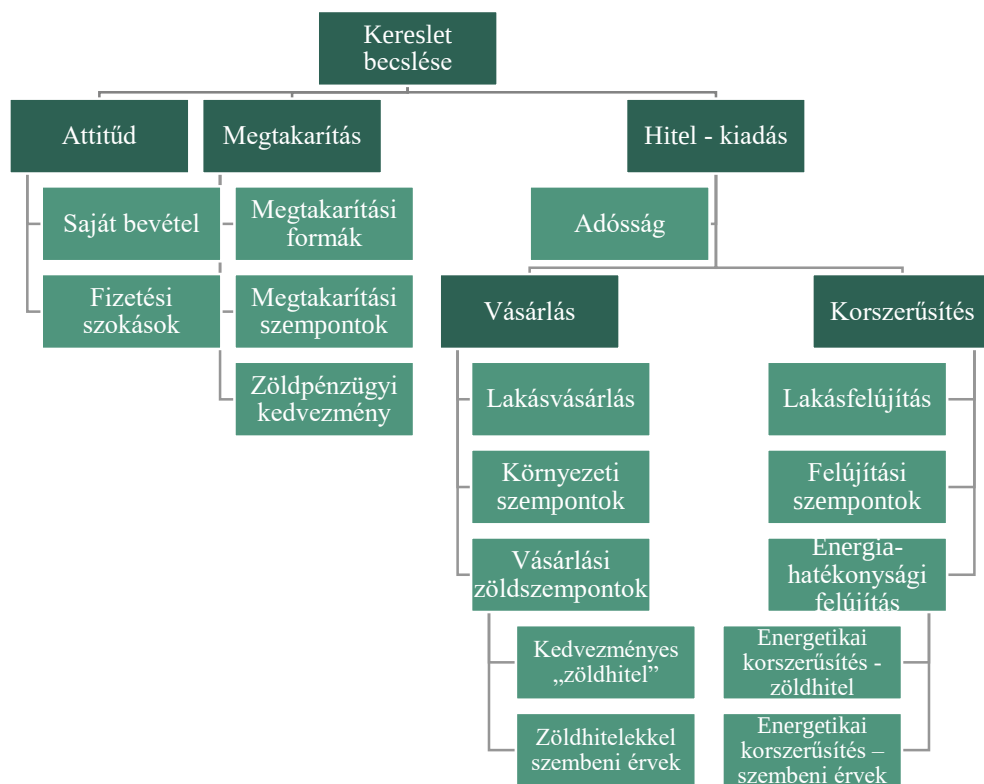
A pénzügyi szokásokat illetően a válaszadók 53,1 %-a úgy vélte, hogy megfontoltság jellemző rá, 30,6 %-a nagyon óvatosnak gondolja magát. Csupán 5,7 %-uk vallotta magát inkább kockázattvállalónak. 0,6 %- nem tudott állást foglalni.

A demográfiai adatok szerint a megkérdezettek túlnyomó többségére megfontolt vagy nagyon óvatos pénzügyi szokások jellemzőek. Az azonban megfigyelhető, hogy inkább a 18-40 év közötti korosztály kockázatvállalóbb, mint aki felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

2.5. Kereslet becslése

Az ötödik, egyben a legjelentősebb és leghosszabb kérdéscsoport tizenhat témakört érintett. Ennek felmérése során ismét a fokozatosság elvét követtük. A első két kérdés a saját bevételre és a fizetési szokásokra vonatkozott. Ezt követték a megtakarítási formák, megtakarítási szempontok, majd a hitelekre és a kiadásokra voltunk kíváncsiak: általános adósságállomány, majd ketté bontva a finanszírozási szempontokat lakásvásárlásra (környezeti szempontok, vásárlási zöldszempontok, kedvezményes „zöldhitel”, zöldhitelekkel szembeni érvek) és lakáskorszerűsítésre (lakásfelújítás, felújítási szempontok, energiahatékonysági felújítás, energetikai korszerűsítés – zöldhitel, energetikai korszerűsítés – zöldhittel szembeni érvek). A kérdések között egymásra épülő kérdések is szerepeltek. Ezek alapján általános kép rajzolódik ki arról, hogy a lakosság körében mekkora az igény a zöld, környezetbarát beruházásokra és elsősorban banki finanszírozási formákra.

2.5.1. Saját bevétel

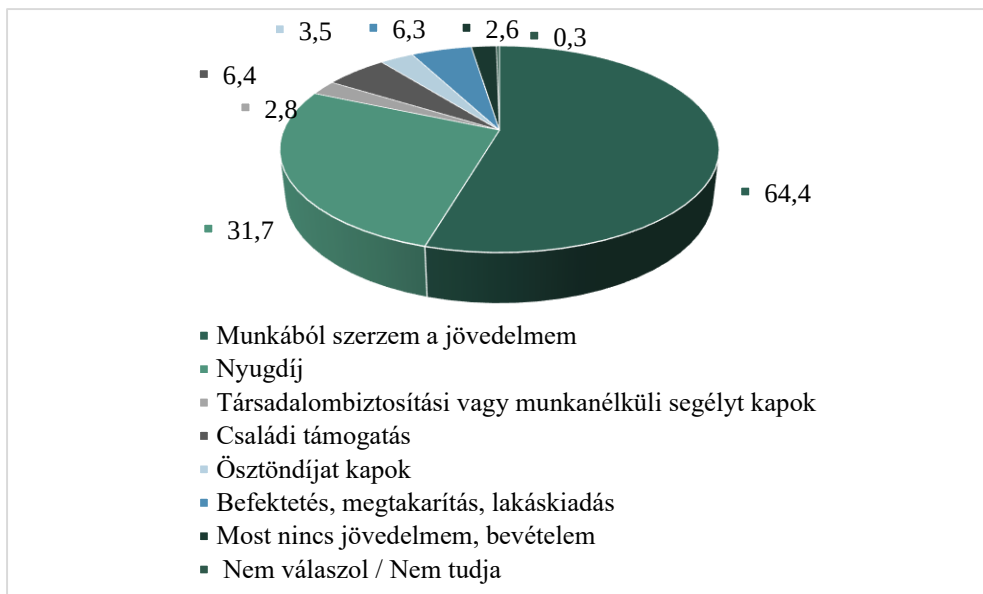
A kereslet becslésével kapcsolatos első (kérdőív szerinti 18.) kérdés arra vonatkozott, hogy jellemzően mi a fő bevételi forrás. A KSH felmérése szerint 2019-ben folytatódott a magyarországi háztartások jövedelmi helyzetének javulása.¹⁷ Az egy főre jutó éves bruttó jövedelem 2 millió 6 ezer forint volt, 10,5%-kal magasabb, mint az előző évben. A háztartások egy főre jutó éves rendelkezésre álló nettó jövedelme 12,5%-os növekedés mellett 1 millió 611 ezer forintot tett ki. A reáljövedelem 8,8%-kal nőtt 2018-hoz képest. A legvisszafogottabb növekedési ütem a lakásfenntartás és háztartási energiakiadások terén mutatkozott, ahol a fogyasztás mindössze 4,6%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. 2019-ben a teljes népesség 17,7%-át, 1 millió 695 ezer főt érintett a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, 118 ezer fővel kevesebbet, mint 2018-ban.

A háztartások jövedelmének három fő összetevője a munkavégzésből származó, a társadalmi és az egyéb jövedelem. 2019-ben folytatódott a jövedelemszerkezet javulása, tovább nőtt a munkavégzésből származó jövedelem aránya, ami 2010-ben az összjövedelem 65,3, 2018-ban 73,7, 2019-ben 74,3%-át tette ki. Emellett a társadalmi jövedelmek részaránya fokozatosan csökken, 2010 óta 32,5%-ról 23,8%-ra. Az egyéb jövedelem részaránya az előző évekhez képest emelkedett, 2,0% volt 2019-ben.

- A munkajövedelem 88,5%-át a munkaviszonyból származó jövedelem tette ki, összege egy főre vetítve 1 millió 319 ezer forint volt. A vállalkozásból származó jövedelemmel együtt az egy főre vetített bruttó munkajövedelem 11,5%-os növekedés mellett 1 millió 490 ezer forintot tett ki.
- A társadalmi jövedelmek egy főre számított éves összege 477 ezer forintot ért el. Összetételét tekintve a legnagyobb részarányt (81,3%-ot) az öregségi ellátások adták, egy főre vetített éves átlagos összegük 387 ezer forint volt. A családdal, gyermekekkel kapcsolatos ellátások egy főre vetített éves összege 7,7%-os növekedés mellett 68 ezer forint volt, részarányuk a társadalmi ellátásokon belül 14,4%-ot képviselt.
- Az egyéb jövedelem az összes jövedelem 2,0%-át adta, egy főre vetített éves átlagos összege 40 ezer forintot tett ki.

¹⁷ KSH (2020): A háztartások életszínvonala, 2019

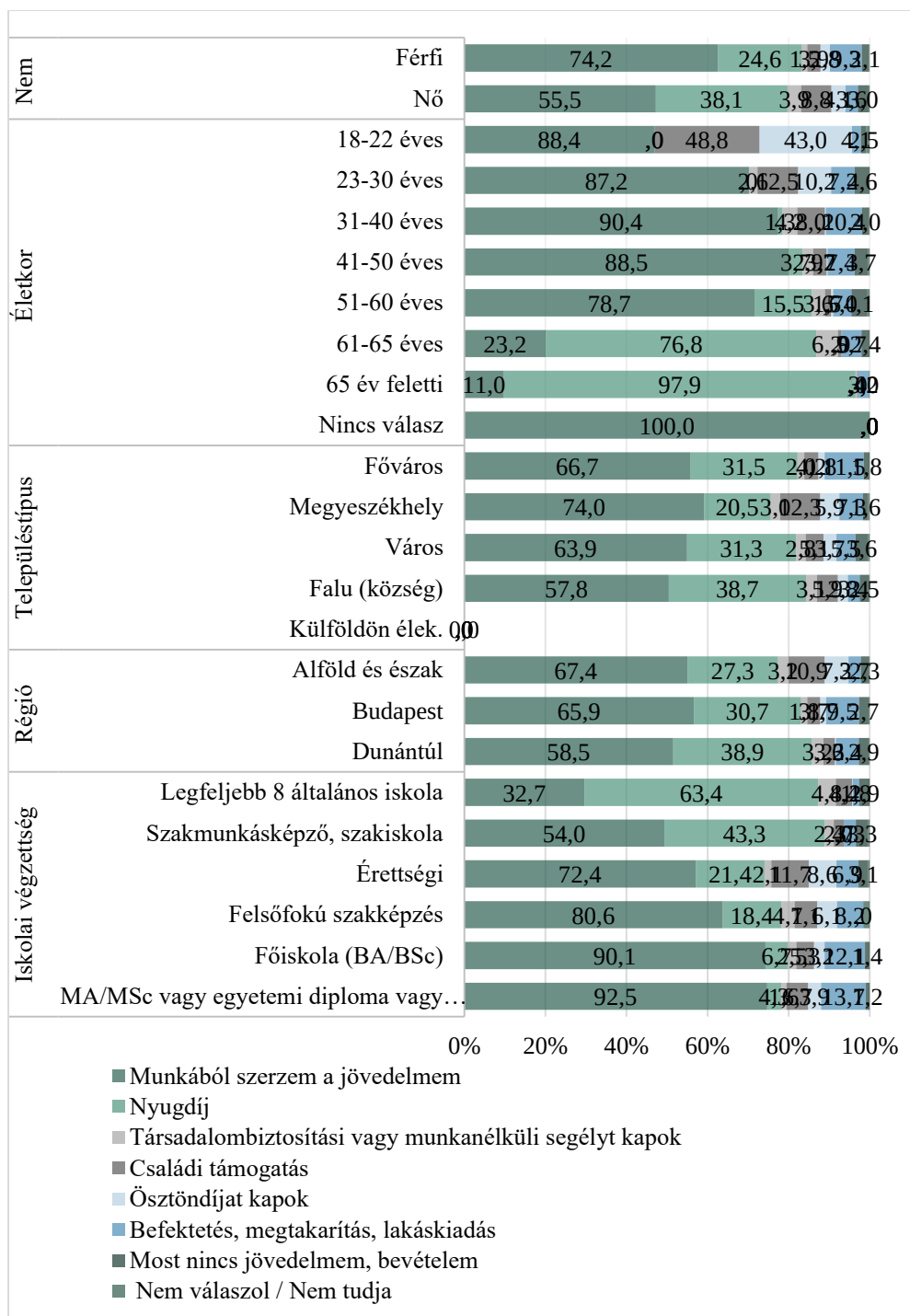
18. Kérjük, jelölje meg, hogy milyen forrásból tesz szert saját bevételre!

A véleménynyilvánítók 64,4 %-a munkából szerzi a jövedelmét, 31,7 %- nyugdíjas. A többi válaszadó egyéb bevételi forrásból tesz szert jövedelemre: 6,4 %- családi támogatást kap, 6,3 %- befektetésből, megtakarításból, lakáskiadásból tartja fenn magát, 3,5 %- ösztöndíjat, 2,8 %- társadalombiztosítási vagy munkanélküli segélyt kap. Pozitívnak mondható, hogy csupán 2,6 %-uknak nincs semmilyen jövedelme, bevétele. Mindösszesen 0,3 %- nem válaszolt a kérdésre.

Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők 32,7 %-a munkából szerzi a jövedelmét, 63,4 %- pedig már nyugdíjas éveit tölti. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők igen magas aránya dolgozik, és közöttük kevés a nyugdíjas. Az adatokból az is leszűrhető, hogy az utóbbi évtizedben megemelkedett az iskolai végzettséggel rendelkezők száma.

Talán meglepő, hogy a 18-22 év közötti korosztály 88,4 %-a is munkával jut jövedelemhez, és mindösszesen 2,5 %-ának nincs jövedelme, bevétele. Továbbá pozitívnak mondható, hogy a munkaképes korosztály igen nagy része saját jövedelméből él, és közülük nagyon alacsony azoknak a száma, akiknek semmilyen jövedelme, bevétele nincs. Településszinten kiemelkedő eltérés nincs.

2.5.2. Fizetési szokások

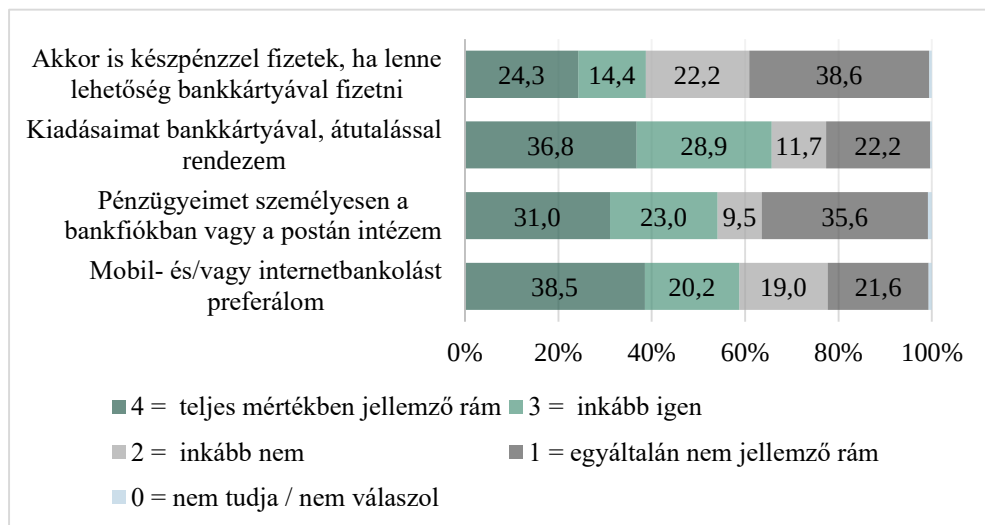
A kereslet becslésével kapcsolatos második (kérdőív szerinti 19.) kérdés a következő fizetési szokásokra vonatkozott: készpénz, bankkártya, átutalás, személyes ügyintézés bankfiókban vagy postán, mobil- és/vagy internetbankolás. Az MNB 2011-es tanulmány a következők szerint csoportosította:

A fizetési módok fizetési helyzetek szerinti csoportosítása

	Közellévők között	Távollévők között
Eseti	bankkártya készpénz előre fizetett utalvány <i>Pl: áruk és szolgáltatások vásárlása</i>	banki átutalás bankkártya készpénz <i>Pl: internetes vásárlás, csomagküldő szolgáltatás</i>
Rendszeres	bankkártya készpénz <i>Pl: közműdíjak, távközlési díjak ügyfélszolgálaton történő kiegyenlítése</i>	banki átutalás csoportos beszedés készpénz-átutalási megbízás bankkártya <i>Pl: közműdíjak fizetése, hiteltörlesztés</i>

Forrás: Takács Kristóf (2011): A magyar háztartások fizetési szokásai. MNB-tanulmányok 98.

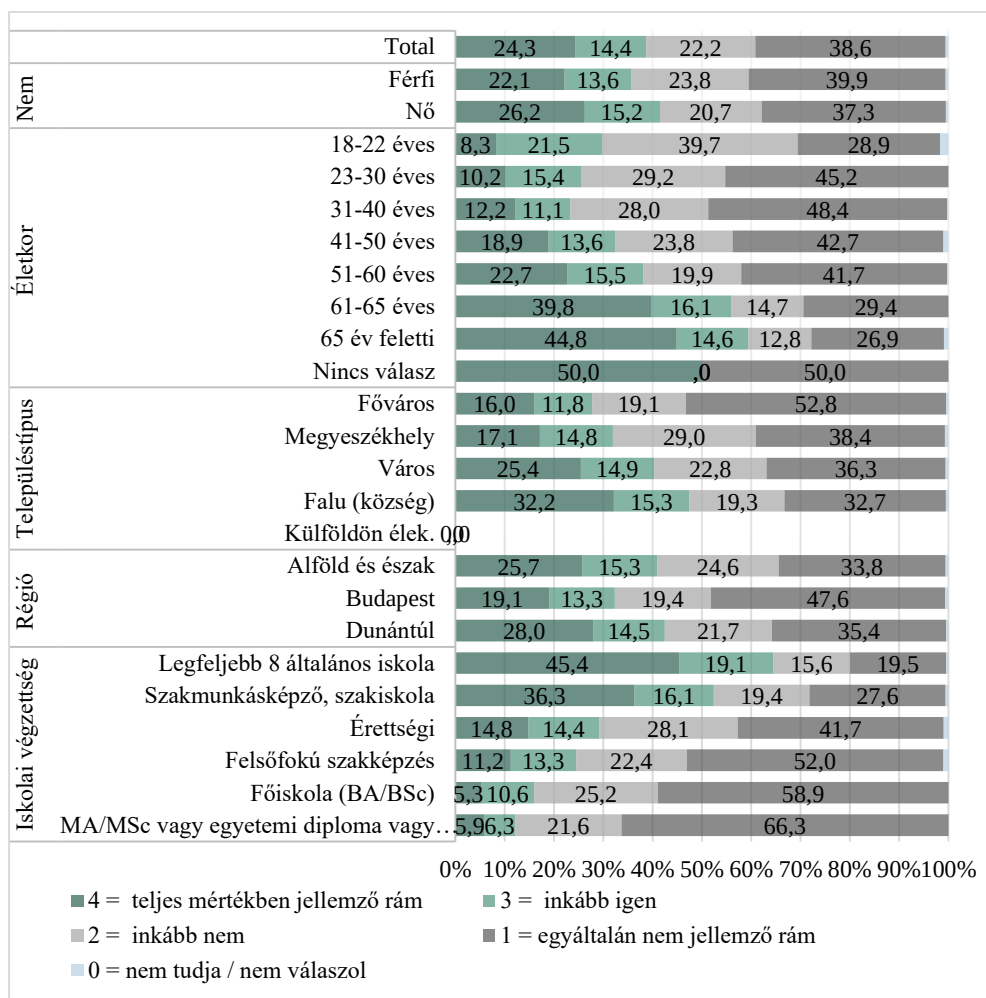
19. Az Ön fizetési szokásaira mennyire jellemzőek az alábbiak?

A megkérdezettek között 38,5 %-a a mobil- és/vagy internetbankolást preferálja, 36,8 %- bankkártyával, átutalással rendezi a kiadásait, 31,0 %- a pénz-

ügyeit személyesen a bankfiókban vagy a postán intézi, további 24,3 %- pedig akkor is készpénzzel fizet, ha lenne lehetősége bankkártyás fizetésre. Vagyis a készpénzes fizetés jócskán visszaszorulóban van.

Demográfiai bontásban a készpénzre érdemes felfigyelni, mivel jellemzően kiszorulóban van, különösen a fiatal korosztály esetében. Ugyanakkor a zöld finanszírozások miatt mindenképp érdemes figyelembe venni a közel 25 %-ot. Vidéken már közel kétharmadára jellemző ez a fizetési mód, az alacsonyabb végzettségűek között pedig több mint 45 %. Tehát továbbra is magas a bizalom az azonnali cash fizetésekből. A készpénz használat adódik a vidéki idénymunkából, illetve az alacsonyabb iskolázottsággal ellátható munkafeladatok jellegéből is.

Megtakarítások

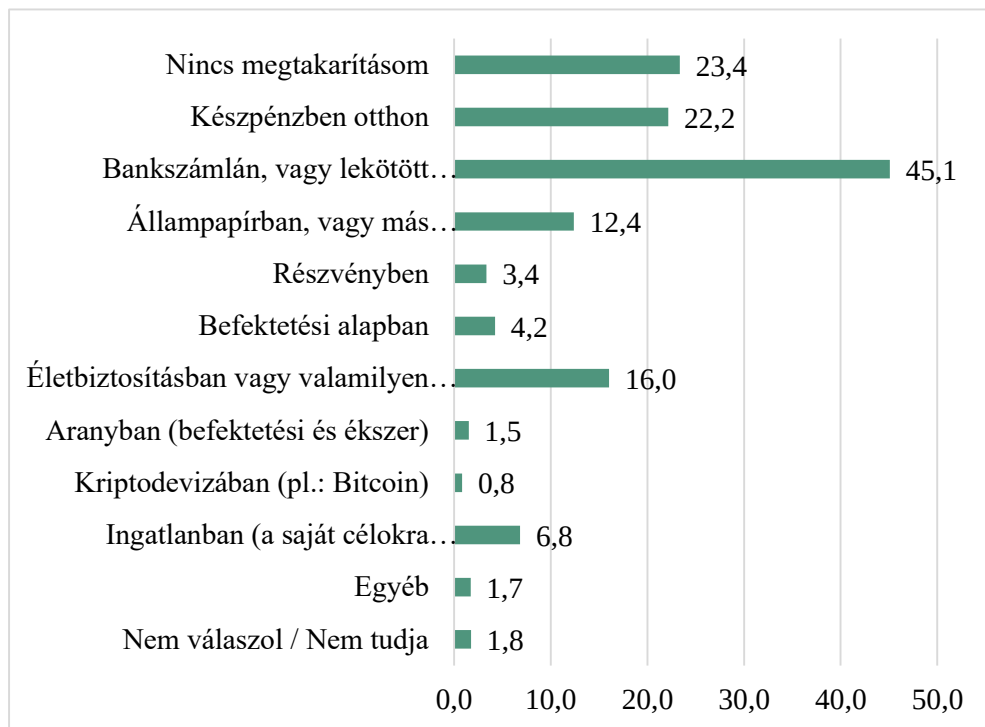
2.5.3. Megtakarítási formák

A kereslet becslésével kapcsolatos harmadik (kérdőív szerinti 20.), a megtakarításokra vonatkozó kérdés a megtakarítási formákat vizsgálta, így kitért az alábbiakra: készpénz (otthon), bankszámla, lekötött betét, állampapír, kötvény, részvény, befektetési alap, életbiztosítás, nyugdíj-előtakarékosság, nemesfém, kriptodeviza, ingatlanban (a saját célokra használt ingatlant nem beleértve). A teljesség érdekében arra is rákérdeztünk, ha valakinek egyáltalán nincs megtakarítása. A KSH 3.7.5. A háztartások pénzügyi vagyona című adattáblája szerint:¹⁸

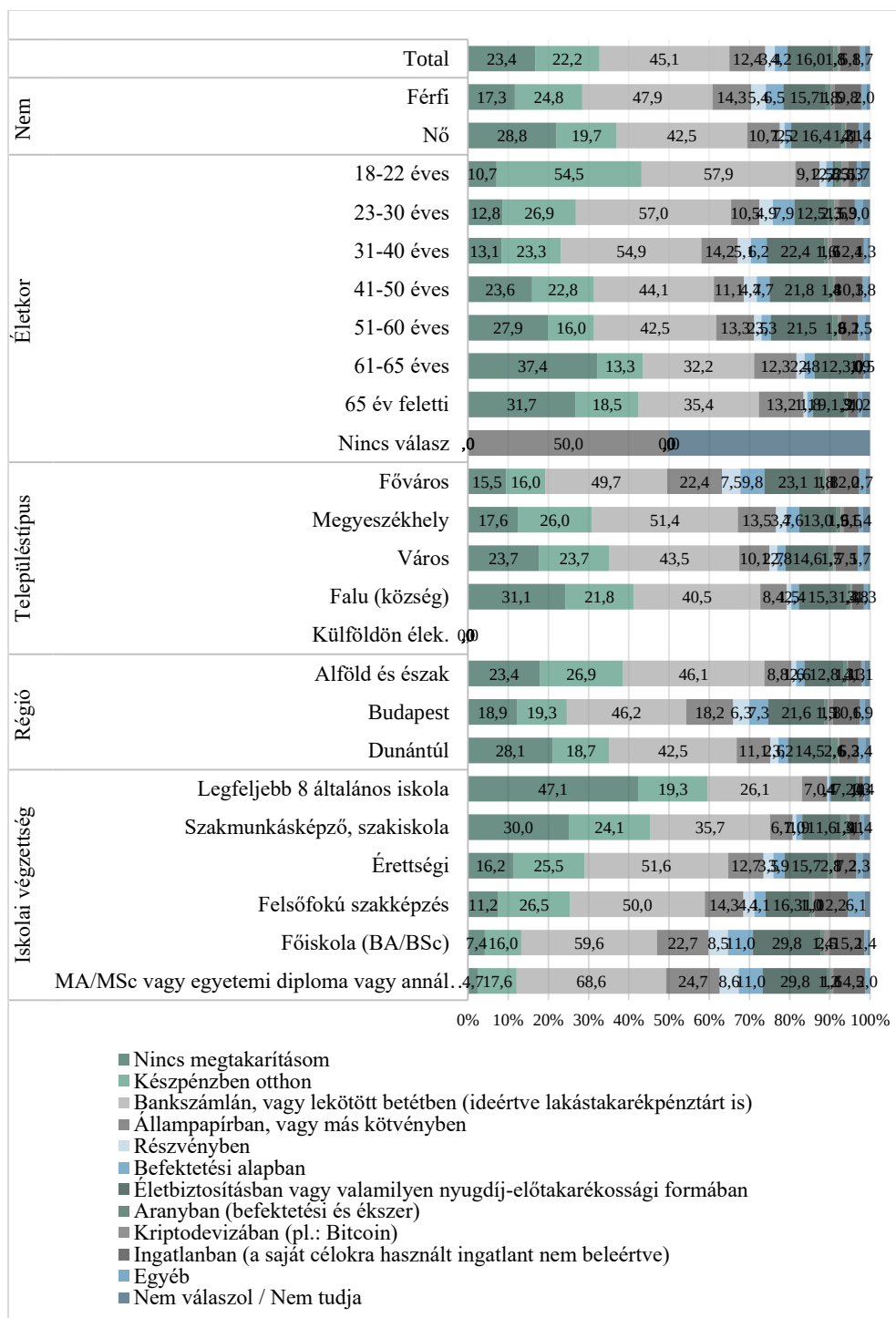
Az időszak végén	2016	2017	2018	2019	2020
Monetáris arany és SDR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Készpénz és betétek	11 247,5	11 859,7	12 964,8	14 570,8	16 098,8
Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	4 024,7	4 772,8	5 395,2	6 280,2	8 648,6
Hitelek	1 544,1	1 672,8	1 786,0	1 915,9	2 088,5
Részvények és részesedések	17 823,0	19 312,2	21 457,4	23 638,5	24 770,8
Biztosítástechnikai tartalékok	3 738,3	3 943,5	4 121,1	4 309,8	4 423,6
Pénzügyi derivatívák	0,6	2,1	1,0	2,4	12,6
Egyéb követelések	4 555,9	4 705,5	4 845,0	5 026,4	5 133,4
PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	42 934,0	46 268,5	50 570,5	55 744,1	61 176,2
Monetáris arany és SDR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Készpénz és betétek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hitelek	7 257,6	7 251,4	7 337,7	7 727,3	8 986,6
Részvények és részesedések	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Biztosítástechnikai tartalékok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pénzügyi derivatívák	1,3	5,6	2,9	1,9	14,5
Egyéb tartozások	1 294,9	1 393,4	1 390,7	1 450,9	1 491,7
KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN	8 553,8	8 650,3	8 731,3	9 180,2	10 492,9
A HÁZTARTÁSOK NETTÓ PÉNZÜGYI VAGYONA	34 380,2	37 618,2	41 839,1	46 563,9	50 683,3

¹⁸ KSH (2020): 3.7.5. A háztartások pénzügyi vagyona

20. Kérjük, a következő lehetőségek közül válassza ki, hogy jellemzően milyen formában tartja megtakarítását?

A felmérés résztvevőinek 45,1 %-a bankszámlán vagy lekötött betétben tartja a megtakarítását, 22,2 %-uk otthon, kézpénzben tartja, azonban 23,4 %-uknak semmilyen megtakarításuk nincs. A többi megkérdezett további megtakarítási formákat választott: 16,0 %-uk életbiztosításban vagy valamilyen nyugdíj-előtakarékossági formában, 12,4 %-uk állampapírban vagy más kötvényben, 6,8 %-uk ingatlanban, 4,2 %-uk befektetési alapon, 3,4 %-uk részvényben, 1,5 % pedig aranyban a megtakarításait. Elhanyagolható azok aránya (0,8 %) akik a kriptovalutákat választják ilyen célra. További 1,7 % egyéb megtakarítási formát preferál, 1,8 % pedig nem válaszolta kérdésre. Érdekes, hogy az ingatlanvagyon nem tekintik megtakarítási formának, tehát a lakóingatlan nem fedezheti a kiadásokat, fogyasztást. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, a saját célokra használt ingatlant nem értettük bele a kérdésbe.

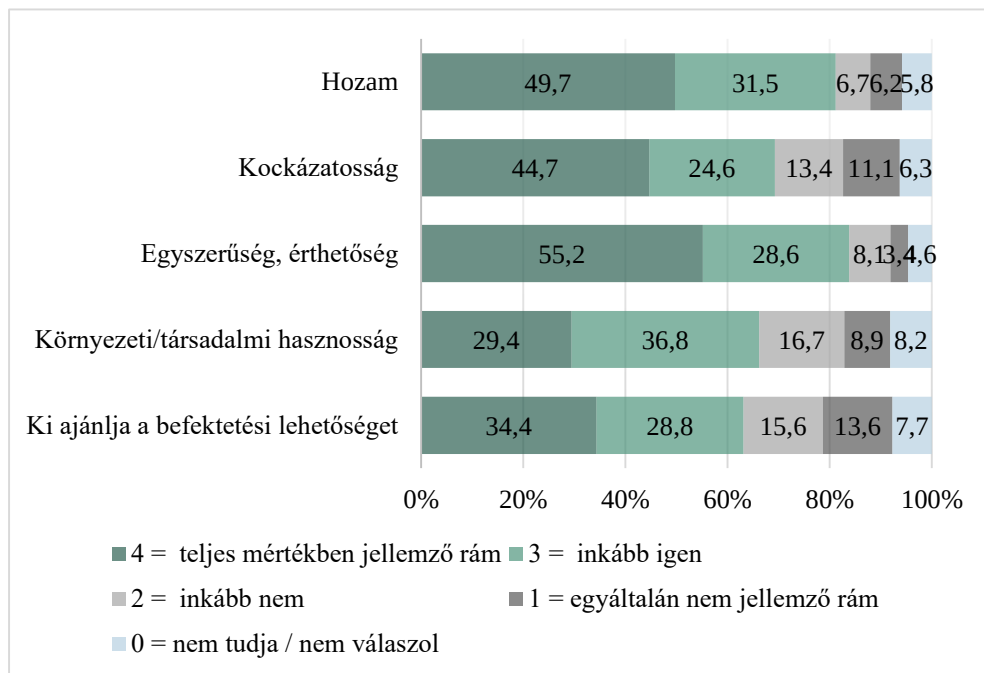
A felmérés alapján a legnépszerűbb megtakarítási forma a készpénz, illetve a bankszámla vagy lekötött betét. A 18-22 év közötti korosztály 10,7 %-ának nincs megtakarítása, azonban 54,5 %-a otthon készpénzben és 57,9 %-uk bankszámlán vagy lekötött betétben tartja megtakarításait. Alapjaiban véve a 23-60 év közöttiek között nincs nagy eltérés. Ugyanakkor a 61-65 év közötti korosztály 37,4 %-ának és a 65 év felettiek 31,7 %-ának nincs megtakarítása, illetve a készpénzben és a bankszámlán vagy lekötött betétben tartott megtakarítás is alacsonyabb az előbbi korosztályokhoz képest. Ennek oka lehet alacsony a nyugdíj, amelyből nem képesek a mindennapi és egészségügyi szükségleteik (gyógykezelések, gyógyszerek) ellátására, így kénytelenek megtakarításaikat is felélni.

A felmérésből az is látható, hogy a fővárosban kevesebb embernek nincs megtakarítása (15,5 %), mint a községekben (31,1 %). Az is megállapítható, hogy a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők közel felének (47,1 %) nincs megtakarítása, míg ez az arány a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezők viszonylatában jóval alacsonyabb (7,4 és 4,7 %). Ezen túlmenően érdemes megfigyelni, hogy a fenti megtakarítási formákon túl az állampapír vagy más kötvény, vagy életbiztosítás vagy valamilyen nyugdíj-előtakarékosság is népszerű.

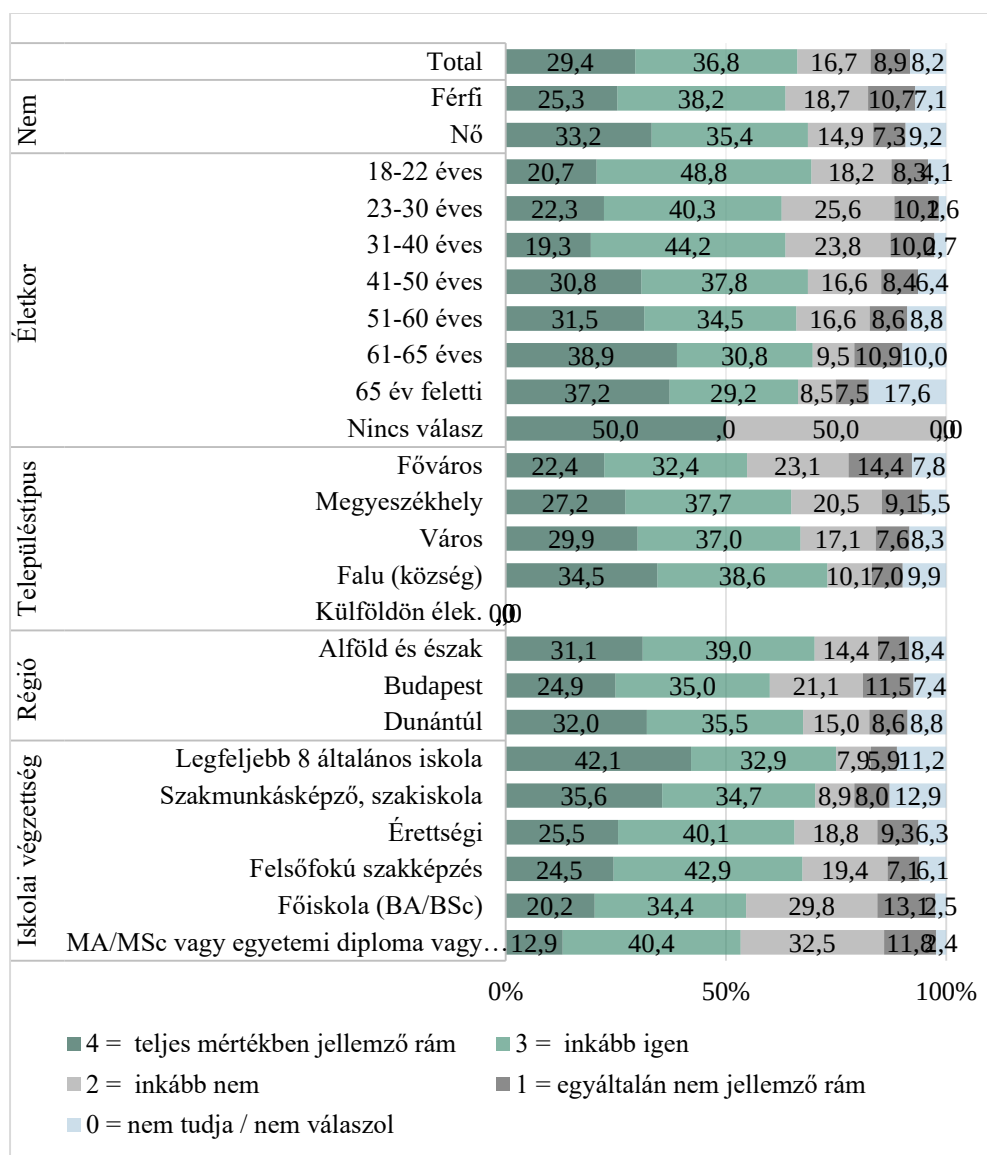
2.5.4. Megtakarítási szempontok

A kereslet becslésével kapcsolatos negyedik (kérdőív szerinti 21.), a megtakarításokra vonatkozó kérdés azokra a szubjektív tényezőkre fókuszált, amelyek befolyásolják a tartalékolás szempontjai: hozam, kockázatosság, egyszerűség, érthetőség, környezeti és/vagy társadalmi hasznosság, személyes kapcsolatok, ismertség (ki ajánlja a befektetési lehetőséget).

21. Ha két megtakarítási lehetőség közül választhat, mennyire fontosak az alábbi szempontok?

A válaszadók 55,2 %-a két megtakarítási lehetőség esetén egyértelműen az egyszerűség, érthetőség szempontja alapján választ, 49,7 %-a a hozam alapján hozza meg döntését, 44,7 % pedig a kockázatosságot veszi figyelembe. További 34,4 %-nak fontos, aszerint dönt, hogy ki ajánlja a befektetési lehetőséget, 29,4 %-nak a környezet/társadalmi hasznosság szempontját is számításba veszi.

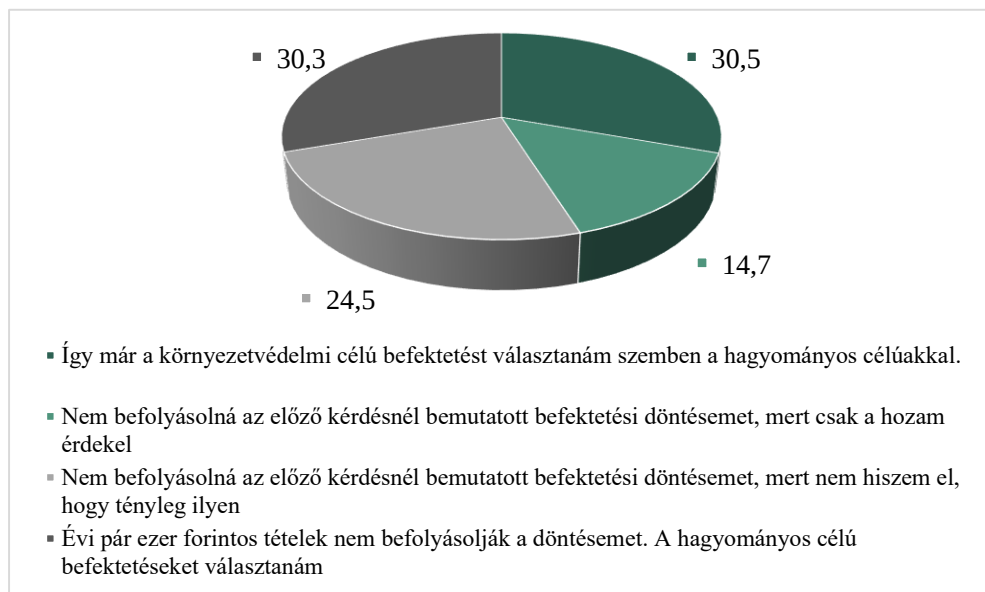
A demográfiai bontás a környezeti/társadalmi hasznosság dimenzióját részletezi. A korosztályok szerint a megtakarítási lehetőségeknél az életkorral egyaránt emelkedik a fenntarthatósági szempontok fontossága, viszont, ha az inkább igeneket is figyelembe vesszük, akkor már kiegyensúlyozottabbak az arányok. Települési kategóriánként a vidék környezettudatosabb ilyen téren is. Érdekes, hogy az ismeretek alapján, a magasabb végzettségűek számára nem annyira fontos a környezeti/társadalmi hasznosság a megtakarítási

szempontok között, inkább a hozam és a kockázatosság alapján hozzák meg pénzügyi döntéseiket. Az iskolázottabbak – jellemzően a jövedelmi helyzetük miatt – magasabb megtakarítási és befektetési potenciállal rendelkeznek, ahol inkább ez a két tényező számít leginkább. Összességében így 74 % számára fontos a környezeti/társadalmi hasznosság a 8 általánossal rendelkezők körében, amely folyamatosan csökken az egyetemi diplomások 53 %-ra.

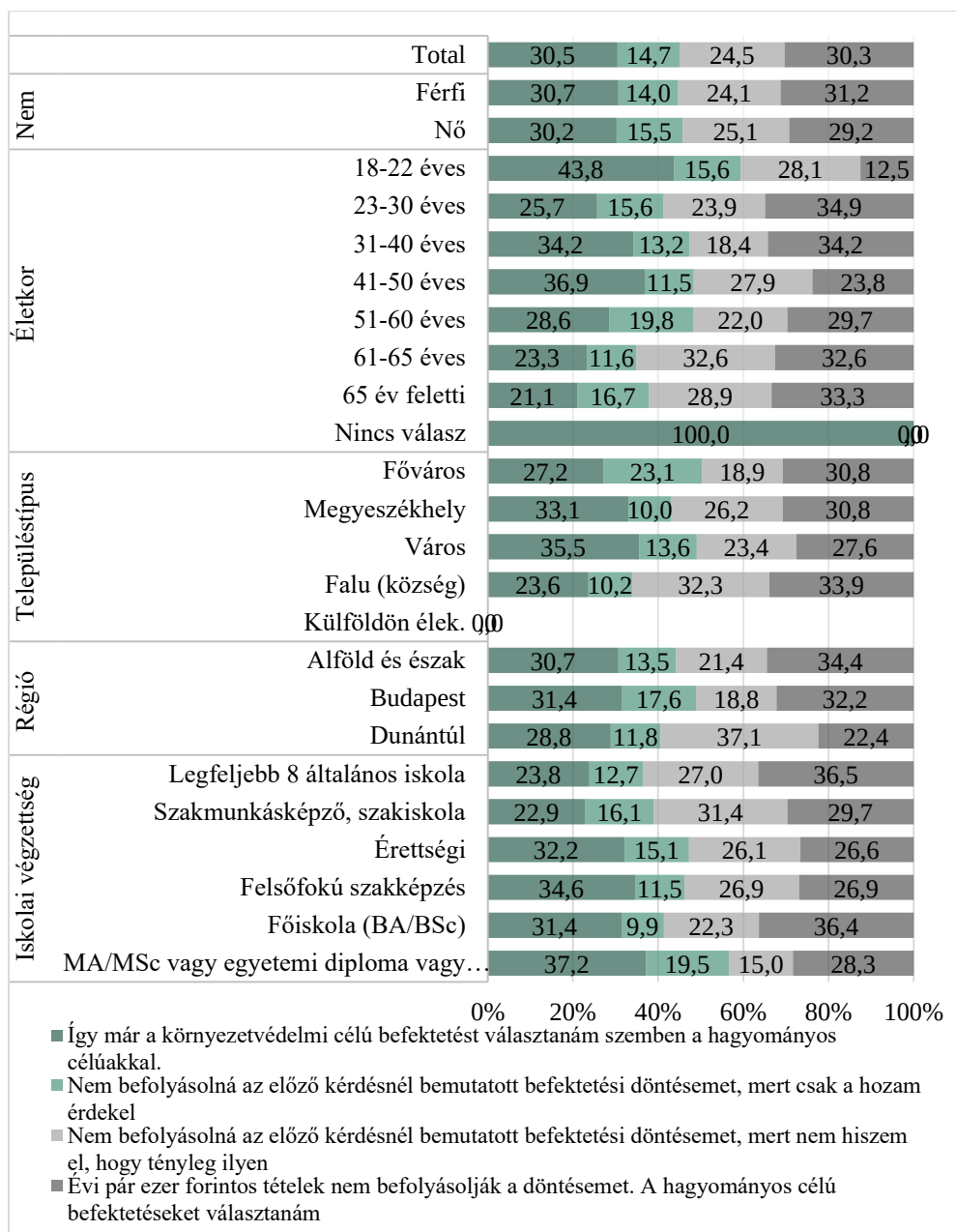
2.5.5. Zöldpénzügyi kedvezmény

A kereslet becslésével kapcsolatos ötödik (kérdőív szerinti 22.), a megtakarításokra vonatkozó kérdés egy konkrét lehetséges pénzügyi termékre irányult, amely azt az ösztönzőt vizsgálta, hogy a magánszemély hogyan viszonyulna egy olyan környezetvédelmet szolgáló befektetéshez, ha a szolgáltató elengedné a számlavezetési díjat. A kategória képzés szempontjai: a sikeres ösztönzés (döntés), közömbösség: hozamszemlélet, bizalmatlanság (nem hiszi el, hogy tényleg ilyen), illetve az érdektelenség (túl alacsony kedvezmény).

22. Tegyük fel, hogy egy környezetvédelmet szolgáló befektetés esetén a szolgáltató elengedi a számlavezetési díjat. Ön mit gondol erről?

A megkérdezettek közel egyharmadát, 30,5 %-át befolyásolná, ha egy környezetvédelmet szolgáló befektetés esetén a szolgáltató elengedné a számlavezetési díjat; vagyis a környezetvédelmi célú befektetést választaná a hagyományos célúakkal szemben. A válaszadók maradék 2/3-át azonban nem befolyásolná a kedvezmény: 30,3 %-uk szerint évi pár ezer forintos tételek nem befolyásolják döntését; így a hagyományos célú befektetéseket választaná, 24,5 %- nem hinné el, hogy valóban környezetvédelmi célú, 14,7 %-ukat pedig sem a környezetvédelmi cél, sem a kedvezmény nem érdekelné, csak és kizárólag a hozam.

A fiatalabb korosztályok (50 évig), valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők jóval környezettudatosabbak, mint az idősebb korosztályok (51 évtől), illetve az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők: 8 általános iskolával és szakmunkásképzővel, szakiskolával rendelkezők.

Hitelek – kiadások

A hitelek és kiadások altémakör két jól elkülöníthető, de szoros kapcsolatot mutató alkérdéscsoportra osztható. Az első a lakás- illetve házvásárlási, építési; a másik – a jellemzően alacsonyabb kiadásokkal járó – lakáskorszerűsítés hajlandóságot és finanszírozhatóságot mérte fel. Mindkettő központi gondolata a zöld hitelek a zöld hitelezés iránti kereslet, illetve velük szembeni ellenérvek felmérése.

A **zöldhitel** (green loan) olyan lakossági vagy vállalati projektfinanszírozási forma, amelyek környezeti hatással bírnak: környezetvédelem, természetvédelem, energiahatékonyság. A zöld projekt koncepció azonban tágabb, mivel a zöldorientált módszertant foglalja magában a zöldhitel kiválasztásának, strukturálásának, felhasználásának és a jelentéstétel teljes folyamatának. 2018-ban a Loan Market Association (LMA) adta ki a **Zöld Hiteelvek** – Green Loan Principles (GLPs) című kiadványt,¹⁹ kiegészítve a 2021 februárjában a Guidance Note útmutatóval.²⁰ Ezek a piaci normák és irányelvek magas szintű keretrendszert alkotnak, következetes módszertant biztosítva a zöldhittel-piac egészen történő alkalmazásra, miközben lehetővé teszi az ilyen piac számára a rugalmasság fenntartását a fejlődés során. A GLP-k nem kötelezőek, hanem ajánlott irányelvek, amelyek követése a pénzügyi közvetítő szektor önkéntes elhatározásán és elhivatottságán alapul. A GLP keretrendszer négy meghatározó kritériumot határoz meg annak meghatározása érdekében, hogy mitől zöld kölcsön a hitel:

(1) Felhasználási cél: A zöldhittel lényeges eleme, hogy a forrásokat kizárólag a zöld projektek finanszírozására vagy újrafinanszírozására fordítják. A GLP-k a támogatható projektek nem teljes körű felsorolását tartalmazzák, a

¹⁹ Loan Market Association (2018): Green Loan Principles

²⁰ Loan Market Association (2021): Guidance on Green Loan Principles

közös nevező az egyértelműen meghatározható és megkülönböztethető környezeti hatás és előny, amelynek megvalósíthatónak, számszerűsíthetőnek és mérhetőnek kell lennie. Olyan projektekre vonatkoznak, amelyek az éghajlatváltozás, a természeti kerületek kimerülése a biodiverzitás csökkenése, valamint a szennyezés elleni küzdelemre irányulnak.

(2) Zöld projekt értékelése és kiválasztása: A kiválasztási folyamat átláthatóságának és integritásának biztosítása érdekében a GLP-k meghatározták a javasolt zöld projekt kulcselemeit, amelyeket a leendő hitelfelvevőnek közölnie kell, amikor zöld hitelt igényel.

(3) A bevételek felhasználásának kezelése és figyelemmel kísérése: A GLP harmadik összetevője arra összpontosít, hogy a hitelfelvevők hogyan kezelik a bevételek tényleges felhasználását. A GLP-k azt javasolják, hogy a zöldhitelből származó bevételt egy erre a célra vezetett számlán kell jóváírni, hogy elősegítsék az alapok, források integritását és lehetővé tegyék a hitelfelvevő számára a kifelé irányuló áramlás egyszerű nyomon követését.

(4) Jelentéstétel: A GLP-k elősegítik a jelentések átláthatóságát azáltal, hogy azt javasolják a hitelfelvevőknek, hogy legalább évente tegyenek jelentést a bevételek felhasználásáról és a bevételek tényleges elosztásáról a zöld projektek számára, valamint tájékoztatást adnak azok környezeti hatásairól.

A nemzetközi szakirodalom újabban használja még az **SLL** (Sustainability-Linked Loan, azaz fenntarthatósági hitel) kifejezést is, leggyakrabban a zöld hitel szinonimájaként.²¹ A zöld hitel tehát attól lesz zöld, hogy a fenntarthatóságot, a környezetvédelmet segíti. Igazán akkor működik jól, ha annál nagyobb a banki kedvezmény, minél nagyobb fenntarthatóság valósul meg a finanszírozott célon keresztül. A zöld hitelek az utóbbi években jelentősen növekedtek.

²¹ Worthington, H., & Judd, V. (2021): Can the Sustainability Linked Loan Deliver Lasting Change?. 138 Banking L.J. 103; Pace, A. (2020). La finanza sostenibile: green bond, sustainability linked bond ed ESG linked bond; Crabb, J. (2019). First sustainable loan in LatAm shows region's commitment to ESG. International Financial Law Review. Lee, H. Y., So, G., Tang, E., Lam, T., & Cheng, V. (2020, November). Green Finance Performance and Role of Sustainability Engineers in the Greater Bay Area. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 588, No. 2, p. 022063). IOP Publishing.

Globális zöldhitelállomány milliárd dollárban

Az MNB 2020-ben megjelent **Tájékoztató a lakáscélú Zöld Tőkekövetelmény-kedvezmény Program feltételeiről** című felhívás szerint **energiahatékonynak minősülhet azon hitel, melynek célja „BB” vagy annál jobb energetikai minőség szerinti besorolásnak megfelelő lakóépület adásvétele vagy építése, vagy az alábbi (akár „BB”-nél rosszabb besorolású) lakóépületen végzett intézkedések közül egy vagy több végrehajtása:**²²

napelem vagy napkollektor	geotermikus, levegő-víz, levegő-levegő hőszivattyú
szélturbina telepítése	hő és elektromos tárolóegységek telepítése
épülethatároló szerkezetek hőszigetelése	homlokzati nyílászáró cseréje energiatakarékos nyílászáróra
árnyékolástechnika telepítése	fűtési, hűtési vagy szellőző rendszerek
energiahatékony világítástechnika	alacsony vízfelhasználású konyhai, WC vagy fürdőszobai szaniter rendszerek
3. generációs okosmérő rendszerek telepítése az áramfelhasználás nyomon követésére	zónákra osztott termosztátrendszerek, okos termosztátok és érzékelők telepítése
épületautomatika (building management system) rendszerek telepítése	

²² MNB (2020): Tájékoztató a lakáscélú Zöld Tőkekövetelmény-kedvezmény Program feltételeiről

Az Energiahatékony hitel összegét növelheti a korszerűsítési intézkedéseket lehetővé tevő valamely hiteles szakmai vagy technikai tevékenység végzésének (például energetikai tanúsítvány készítésének) költsége, valamint a korszerűsítési intézkedések végrehajtásához szükséges kiegészítő műszaki és egyéb berendezések költsége.

2.5.6. Adósság

A kereslet becslésével kapcsolatos, a hitelekre és a kiadásokra vonatkozó hatodik (kérdőív szerinti 23.) bevezető kérdés általánosságban kérdezett rá az adósságformára, így került ide a baráti vagy rokoni (szívességi) kölcsön, a fogyasztási célú hitel (mobil, laptop, háztartási készülék, hitelkártya), a diákhitel, a kakáshitel, a gépjárműhitel. Természetesen a válaszok között az is szerepelhetett, hogy nincs semmilyen adósság. A könnyebb áttekinthetőség és az egyszerűség érdekében ismét idézzük részben a KSH 3.7.5. A háztartások pénzügyi vagyona adattábláját.

Az időszak végén	2016	2017	2018	2019	2020
Monetáris arany és SDR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Készpénz és betétek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hitelek	7 257,6	7 251,4	7 337,7	7 727,3	8 986,6
Részesvények és részesedések	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Biztosítástechnikai tartalékok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pénzügyi derivatívák	1,3	5,6	2,9	1,9	14,5
Egyéb tartozások	1 294,9	1 393,4	1 390,7	1 450,9	1 491,7
KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN	8 553,8	8 650,3	8 731,3	9 180,2	10 492,9
A HÁZTARTÁSOK NETTÓ PÉNZÜGYI VAGYONA	34	37	41	46	50
	380,2	618,2	839,1	563,9	683,3

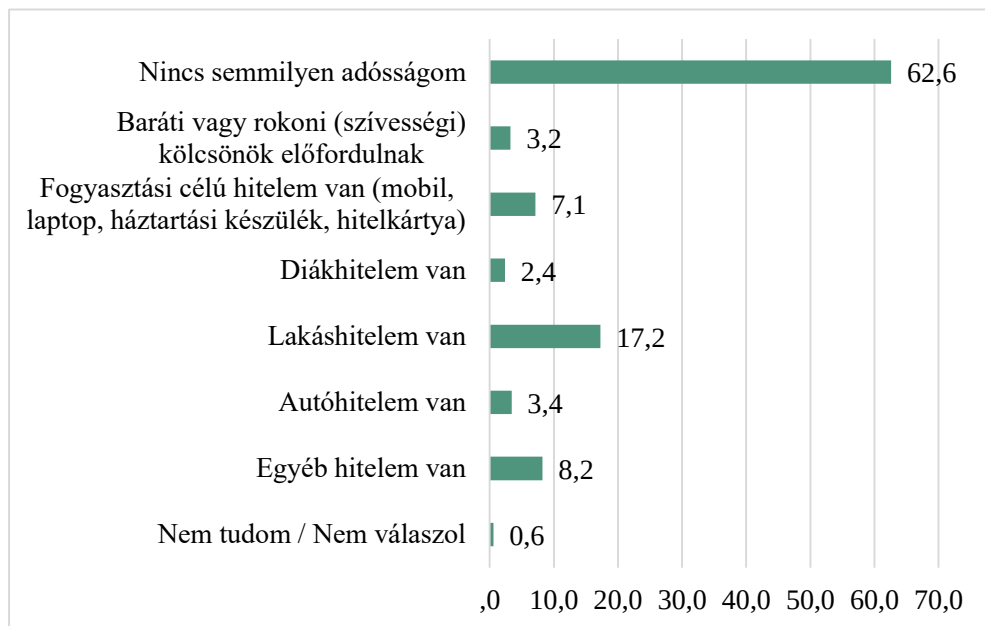
Forrás: KSH (2020): 3.7.5. A háztartások pénzügyi vagyona (milliárd forint)

Az Állami Számvevőszék 2020. májusi jelentése szerint a kedvező mutatók ellenére elemzésük több kockázatot is azonosított.²³ Hitelezési, illetve túlzott eladósodottsággal összefüggő kockázat az alacsony jövedelmű háztartások esetében jelentkezhet. Az új hiteleken belül ugyanis egyre nagyobb arányúak a személyi hitelek, amelyeknek visszafizetési kockázata (alacsony jövedelem

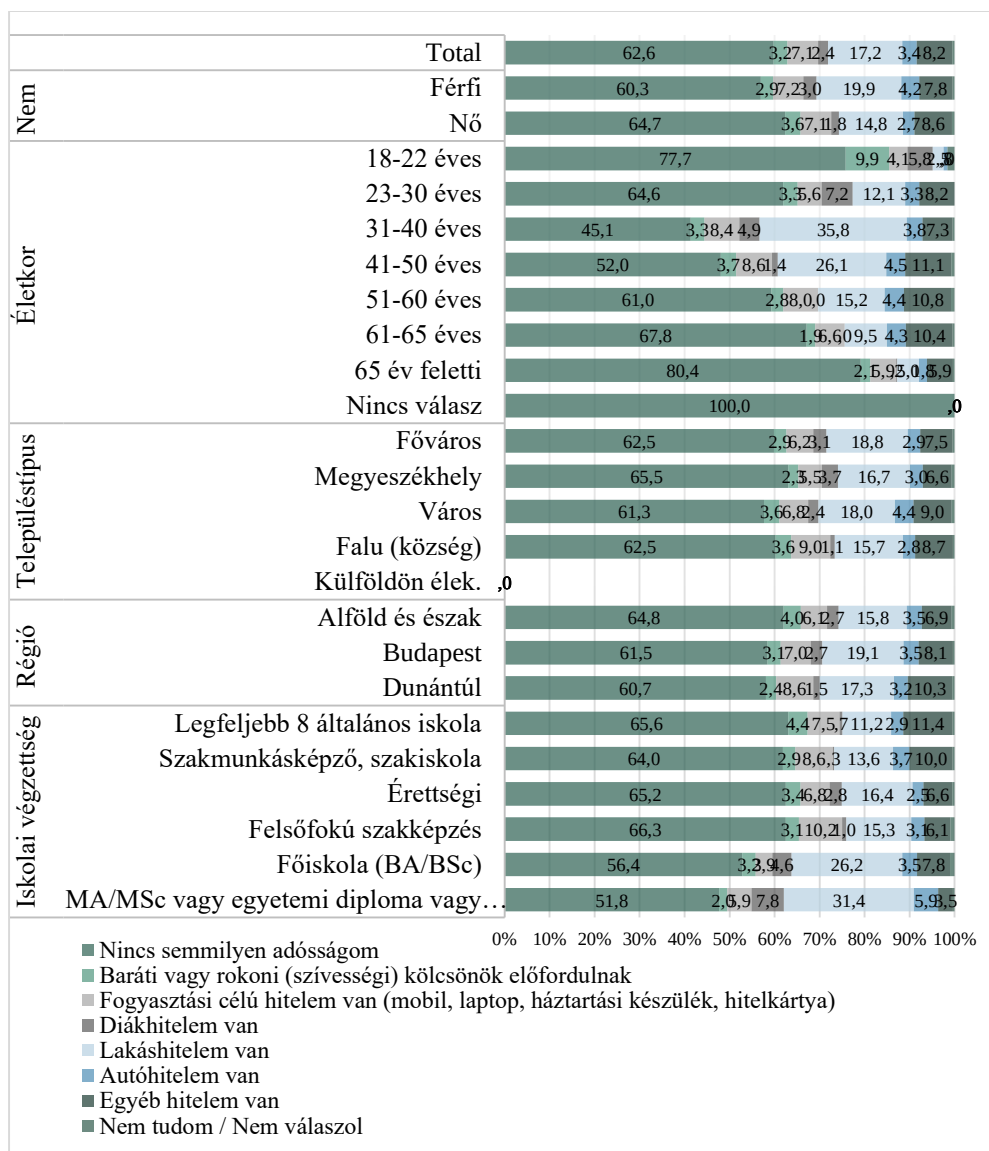
²³ Kádár Kriszta -szerk. (2020): Elemzés a lakosság pénzügyi sérülékenységről. Állami Számvevőszék

esetén) nagy. Továbbra is magas a fogyasztási hitelekben belül a változó kamatozású hitelek aránya (2019-ben még mindig több mint 20%), ezeknél a hiteleknél magasnak tekinthető a kamatkockázat.

23. Van-e Önnek adóssága?

A megkérdezettek közel kétharmadának, pontosan 62,6 %-ának semmilyen adóssága nincs, vagyis csupán 37,4 %-uknak van valamilyen hitele. Az eredmény annyiban meglepő, hogy a 2008-as válság már több mint egy évtizede volt, de hatását még mindig érzékelteti. Ugyanakkor a felméréskor a COVID-19 hatását még nem lehetett a hazai hiteléletben kimutatni. 17,2 %-nak lakáshitele, 8,2 %-nak egyéb hitele (pl. vállalkozói hitel), 7,1 %-ának fogyasztási célú hitele, 3,4 %-nak autóhitele, 3,2 %-nak szívességi kölcsöne, 2,4 %-nak diákhitele van. A további 0,6 %- nem válaszolt erre a kérdésre.

A demográfiai bontásban az életkor szerinti megoszlás megfelel a közgazdaságban tapasztalható általános hiteléleti görbének, jellemzően a fiatalok és idősebb korosztály esetében beszélhetünk kevesebb adósságról. A magasabb kvalifikáltak körében is csökken az adósságok száma, amely egyfelől a magasabb jövedelemnek, másfelől a szélesebb körű, megfontoltabb pénzügyi tudatosságnak köszönhető (lásd részletesebben pénzügyi attitűd kérdések). Települési eloszlásban nincs eltérés, regionálisan az Alföld és Észak-Magyarország valamivel jobban érintett.

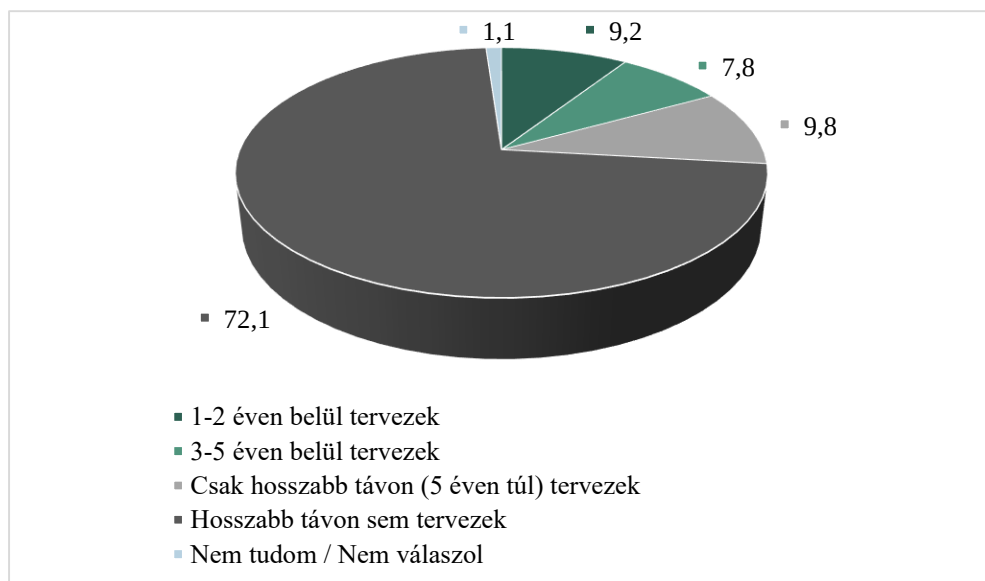
Hitelek, kiadások – lakás, házvásárlás, építés

A hitelek és kiadásokon belül az első nagy alkérdéscsoport a lakás, illetve házvásárlási, építési hajlandóságot és finanszírozhatóságot mérte fel.

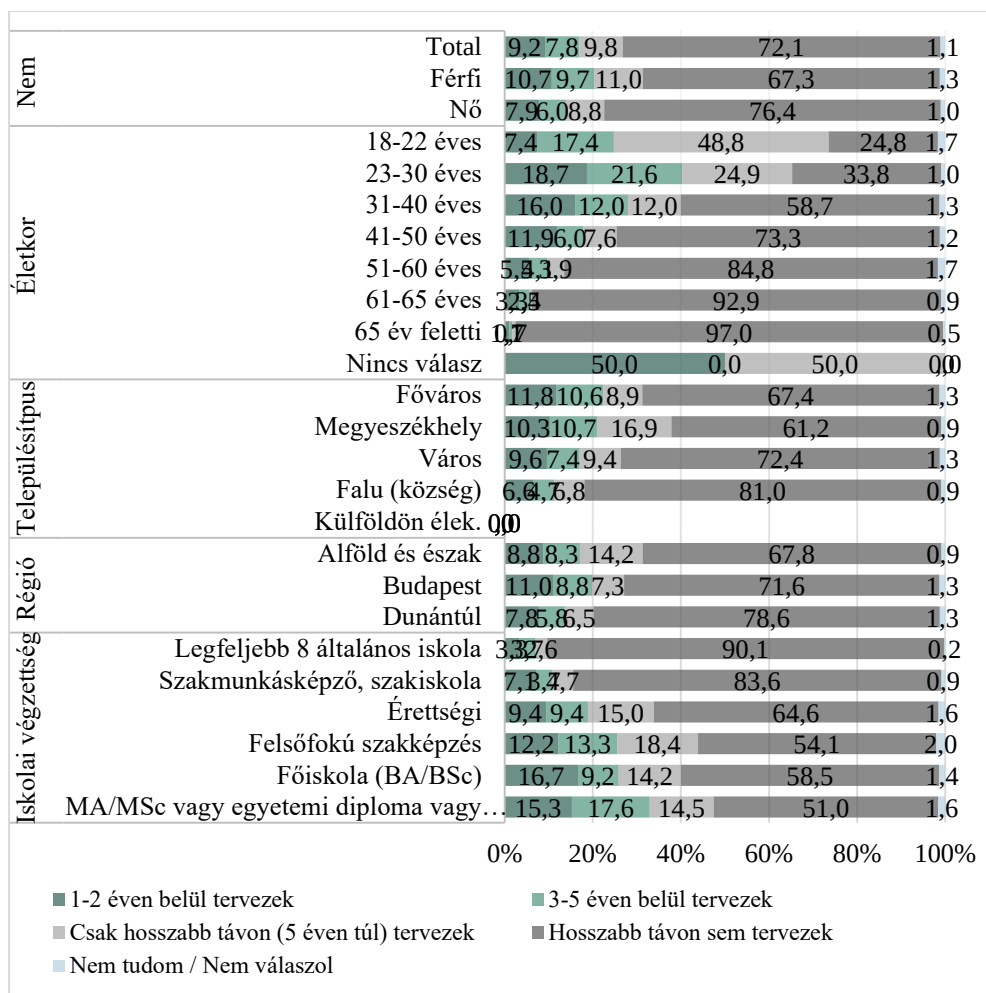
2.5.7. Lakás, házvásárlás - építés

A kereslet becslésével kapcsolatos hetedik (kérdőív szerinti 24.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakás, házvásárlásra, építésre vonatkozó kérdés különféle időhorizontokat jelölt meg az újabb ingatlanszerzésre: rövid (1-2 év), közép (3-5 év) és hosszabb táv (5 éven túl). Természetesen itt is szerepelt, akik hosszabb távon sem terveznek ilyet.

24. Tervez-e Ön lakást, vagy házat vásárolni, vagy építeni a következő években?

A megkérdezettek igen nagy része 72,1 %-a vélte úgy, hogy hosszabb távon sem tervez lakást, vagy házat vásárolni, vagy építeni. 9,8 %-uk hosszabb távon, vagyis 5 éven túl, 9,2 %-uk 1-2 éven belül, 7,8 %-uk pedig 3-5 éven belül tervezi. 1,1 %-uk nem tudott válaszolni a kérdésre.

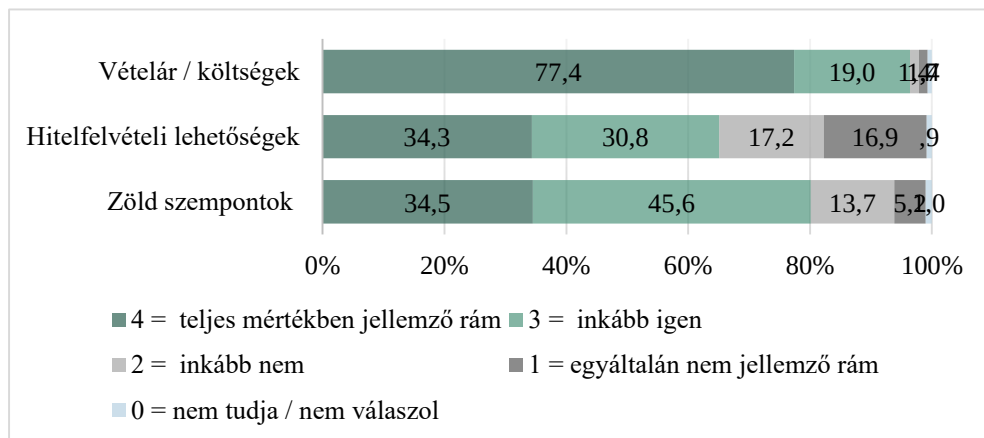
A demográfiai adatok alapján az életkor szerinti bontásban minden korosztályban akadnak olyanok, akik akár rövid, akár hosszútávon terveznek lakást, vagy házat vásárolni, vagy építeni, de nyilvánvalóan a kor előrehaladtával egyre növekszik azoknak száma, akiknek hosszabb távú tervei között sem szerepel ilyesmi.

Érdemes megfigyelni, hogy a 8 általános iskolával és szakmunkásképzővel, szakiskolával rendelkezők túlnyomó többségének (90,1 és 83,6 %) hosszabb távú tervei között sem szerepel lakást, vagy házat vásárolni, vagy építeni, amely összefüggésbe hozható az alacsonyabb jövedelmi viszonyaikkal. Ugyanakkor a felsőfokú végzettséggel rendelkezők majdnem felének rövid vagy hosszú távú tervei között szerepel ilyen ügylet.

2.5.8. Környezeti szempontok

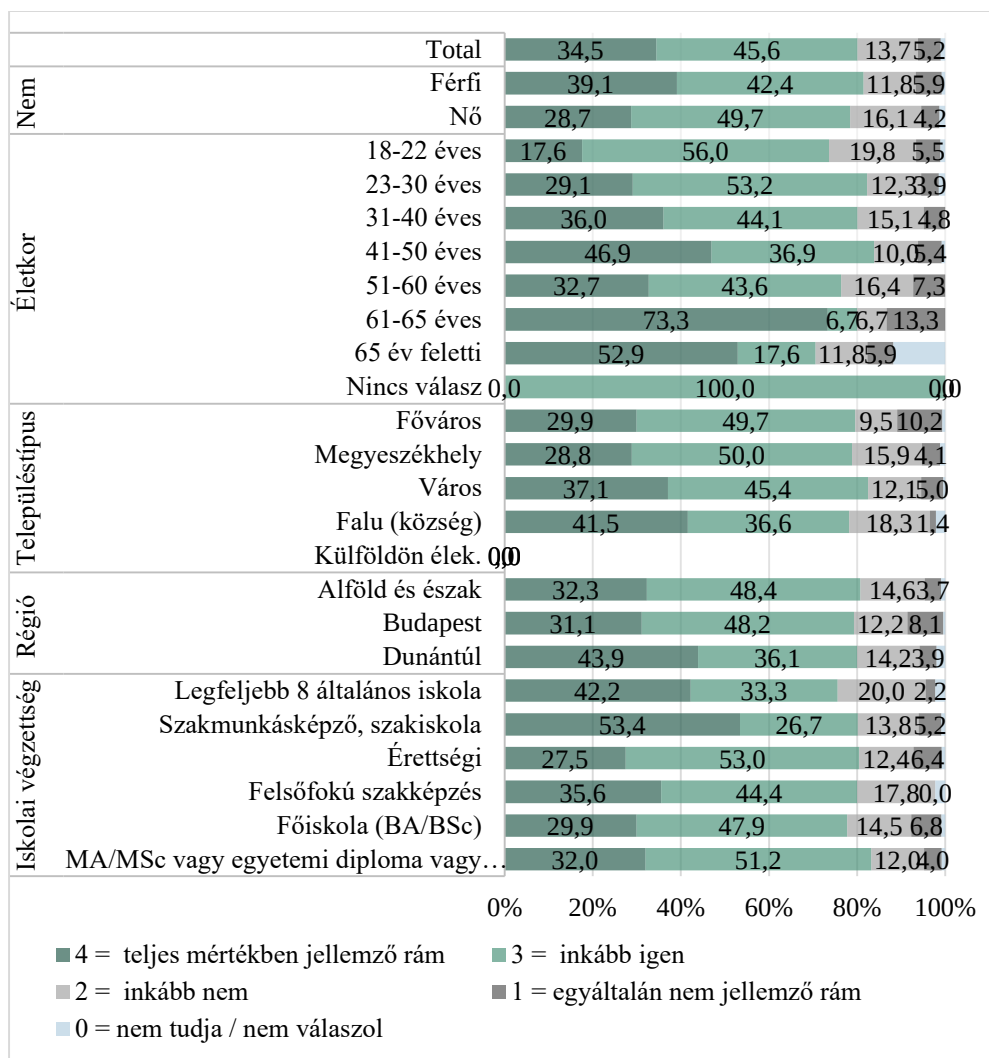
A kereslet becslésével kapcsolatos nyolcadik (kérdőív szerinti 25.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakás, házvásárlásra, építésre vonatkozó kérdés azt vizsgálta, hogy az alábbiak közül melyek az elsődleges szempontok egy ilyen döntés meghozatalakor: vételár / költségek, hitelfelvételi lehetőségek, zöld szempontok.

25. Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásvásárláskor vagy építéskor?

A válaszadók 77,4 %-ának a vételár, illetve a költségek a legfontosabbak lakásvásárláskor vagy építéskor, míg 34,3 %-uk a hitelfelvételi lehetőségeket tartja szem előtt, további 34,5 % a környezetvédelmi szempontokat tartja elsődlegesnek. Második helyen viszont egyértelműen jobban ösztönzik a lakosságot a zöld szempontok, mint hitelfelvételi lehetőségek, ami elsősorban a rezsi szempontokkal magyarázható.

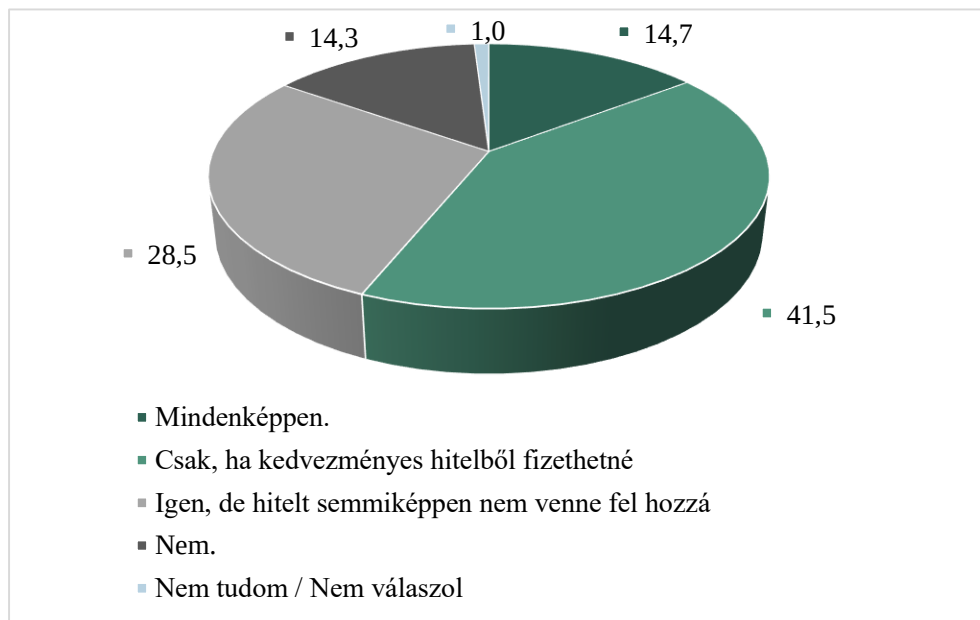
Demográfiai alábontásban a zöld szempontokat elemezzük röviden. Itt érdekes, hogy a 61-65 éves korosztály kétszer annyira figyel a környezettudatos tényezőkre mint a többi. Ez elsőként arra utalni, hogy gondolnak a nyugdíjas életszínvonal során a rezsi költségek fokozottabb megjelenésére, ugyanakkor az 65 év felett visszaesik. Tehát valahol itt húzható meg az az életkorhatár, amit betöltve a magánszemélyek már nem változtatnának lakóhelyükön, különösen nem kezdenének bele építkezésbe. Iskolázottság szerint a szakmunkások és a szakiskolával rendelkezők említették, hogy teljes mértékben egyetértenek ezzel, de az inkább igennek összegezve ugyanolyan arányok jönnek ki.

2.5.9. Vásárlási zöldszempontok

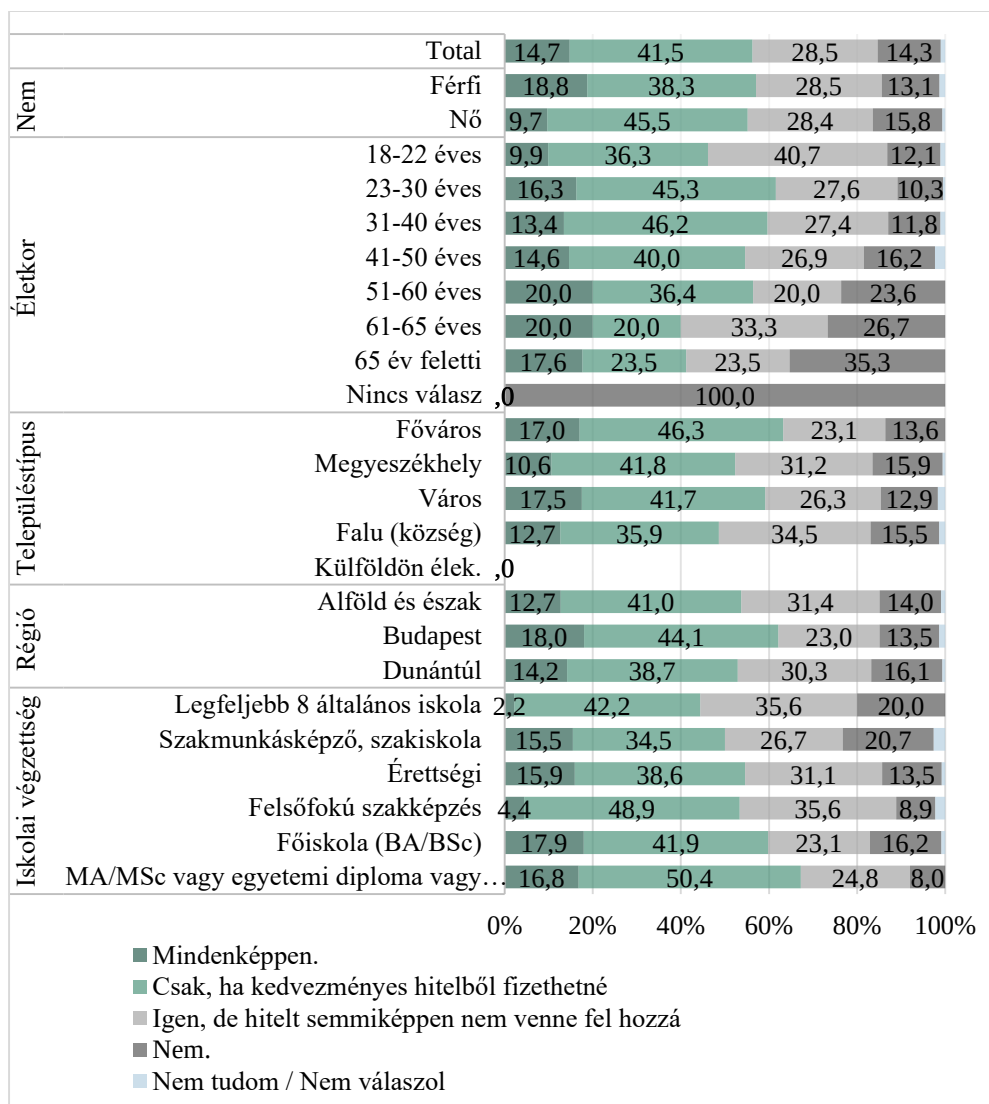
A kereslet becslésével kapcsolatos kilencedik (kérdőív szerinti 26.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakásvásárlásra, lakásépítésre vonatkozó kérdés az előző témakörből már csak a zöld szempontokra fókuszált. Itt elsősorban az érdekes, hogy amennyiben a kiadási (bekerülési) költségek, maga a vételár megemelkedik, akkor is hajlandóak a magánszemélyek a drágább, de „zöldebb” házat/lakást választani. Külön jelentős, a (kedvezményes) hitelfelvételi hajlandóság, amelyet tovább részletez a következő (kérdőív szerinti 27.) kérdés.

26. Vásárolna vagy építené-e a fentiek szerint „zöldebb” házat/lakást, ha az drágább?

A lakosság 14,7 %-a mindenképpen „zöldebb” házat/lakást építené vagy vásárolna, még ha az drágább is. 41,5 %- csak akkor, ha azt kedvezményes hitelből fizethetné, vagyis a kimondható, hogy a „zöldhitellel” támogatható lenne a környezetvédelem. 28,5 %- szerint vásárolna vagy építené zöld lakást vagy házat, de hitelt semmiképpen nem venne fel hozzá. 14,3 %-uk teljes mértékben elutasította, és 1,0 %- nem tudott válaszolni kérdésre.

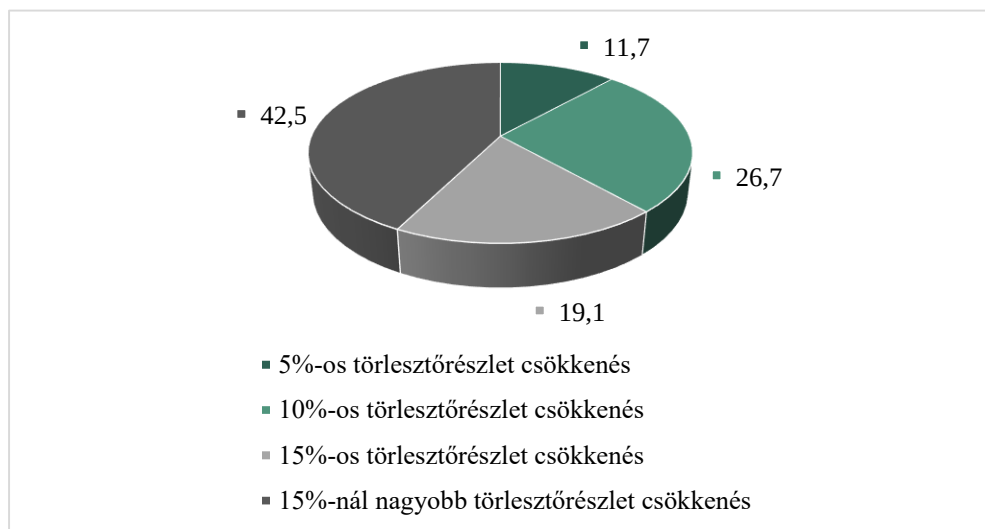
A demográfiai adatokban jelentős eltérést nem mutatkozik. Főként a fiatalabb korosztály vásárolna vagy építené „zöldebb” házat/lakást (még ha az drágább is), ugyanis a 18-40 év közötti korosztályból kevesebben válaszoltak nemmel a feltett kérdésre. Továbbá az is megállapítható, hogy leginkább a felsőfokú szakképzettséggel és egyetemi diplomával rendelkezők vásárolnának vagy építenének „zöldebb” házat vagy lakást. Ennek oka feltehetően, hogy ezen korosztályok érzékenyebbek a környezetvédelem irányába, illetve a felsőfokú végzettségük több ismerettel rendelkeznek. Legkevésbé a nyugdíjasok hajlanak a „zöldebb” ház vagy lakás vásárlására vagy építésére, bár ezen korosztály több mint fele (64,6 %) is úgy gondolta, hogy belevágná ilyen projektbe.

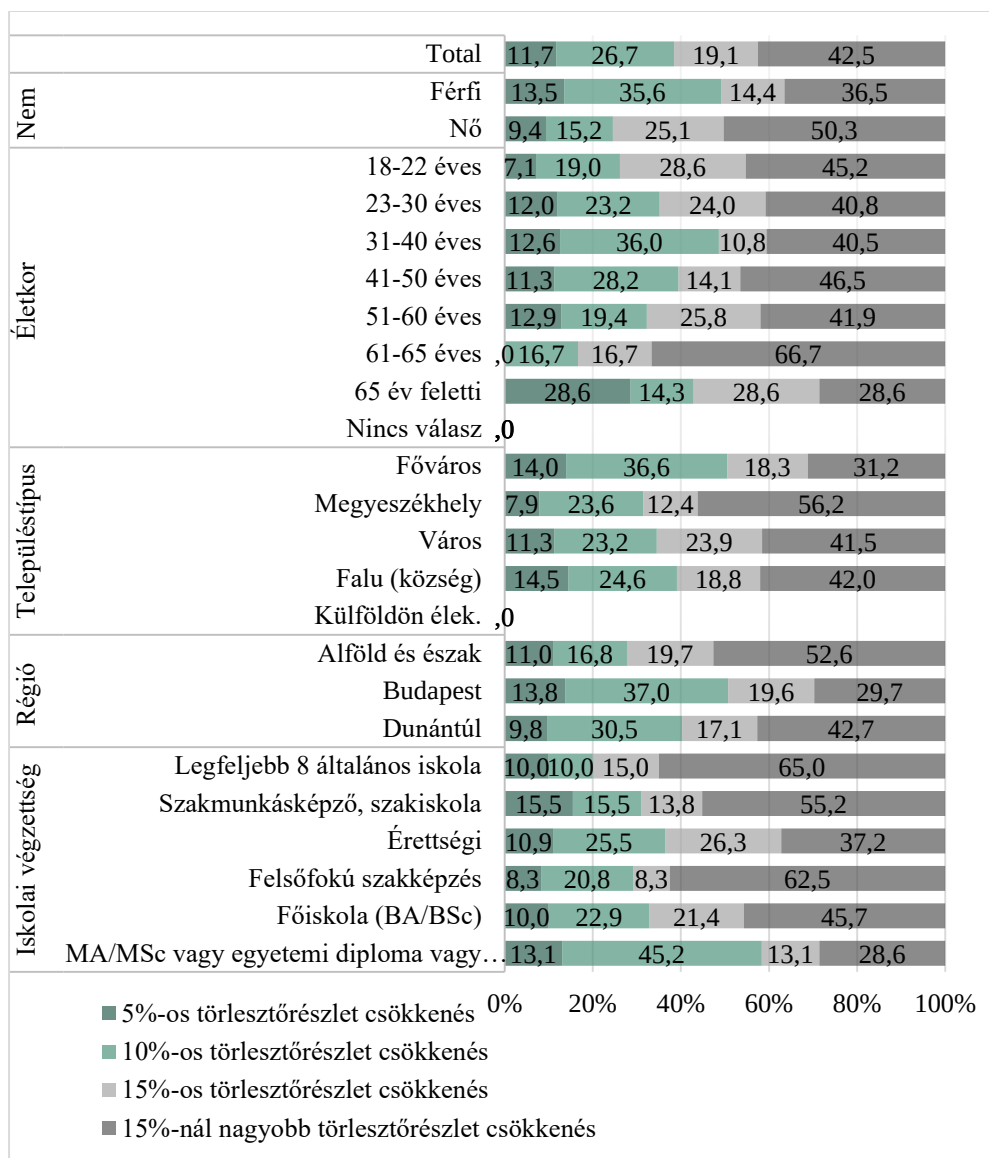
2.5.10. Kedvezményes „zöldhitel”

A kereslet becslésével kapcsolatos tizedik (kérdőív szerinti 27.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakásvásárlásra, lakásépítésre vonatkozó kérdés a kedvezményes zöld hitelek esetében konkrét törlesztőcsökkentési sávokat határozott meg 5% – 10% – 15% és 15% feletti kategóriákat alkalmazva. Itt azokra koncentráltunk, akik az előző kérdésben a kedvezményes hitelt választották. Ezek alapján a szakpolitikaalkotás két irányból közelítheti meg a kedvezményes zöld hitelek bevezetését, egyrészt a lakosságot (vagy a bankokat) érintő konkrét, célzott közvetlen támogatásokkal, másrészt indirekt eszközökkel: tőkemegfelelési, tartalékképzési kedvezmények, esetleges más ösztönzők (társasági adóalapot csökkentő tételek bővítése stb.)

27. Az előző kérdésben említette, hogy felvenne kedvezményes hitelt. Az Ön számára mekkora kedvezmény kellene ahhoz, hogy kimondottan energiahatékony lakásokat keressen, még ha azok drágábbak is?

Arra a kérdésre, hogy kedvezményes lakáshitel felvétele esetén mekkora kedvezmény kellene ahhoz, hogy kimondottan energiahatékony lakásokat keressen, még ha azok drágábbak is, a megkérdezettek a következőket választották. 42,5 % úgy vélte, hogy 15%-nál nagyon törlesztőrészlet csökkenésre lenne szükség, 26,7 % 10%-os törlesztőrészlet csökkenést tekintené megfelelőek, 19,1 % 15%-os törlesztőrészlet csökkenést preferálná, 11,7 %-nak pedig csupán 5%-os törlesztőrészlet csökkenés is segítséget jelentene.

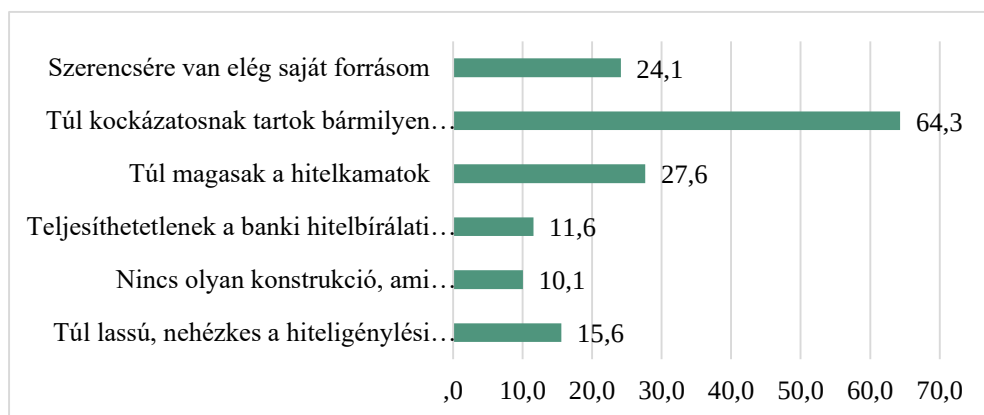

A demográfiai adatok alapján látható, hogy a megkérdezettek túlnyomóan a 15 %-nál nagyobb törlesztőrészlet csökkenést választották, közel kétharmados az arány a 61-65 év, a nyolc általános vagy felsőfokú szakképesítéssel rendelkezők között. A férfiak egyharmada, és az egyetemi végzettségűek közel fele már 10 %-os törlesztőrészlet csökkenéssel is beérné.

2.5.11. Zöldhitelekkel szembeni érvek

A kereslet becslésével kapcsolatos tizenegyedik (kérdőív szerinti 28.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakásvásárlásra, lakásépítésre vonatkozó kérdés visszautal a kérdőív szerinti 26-ikra, elsősorban azokra, akik nem érdeklődnek a környezetbarát hitelkedvezmények iránt. Az ő preferenciáik a következők szerint kategorizálhatók: elegendő saját forrás, kockázatos az eladósodottság, magas hitelkamatok, teljesíthetetlen banki hitelbírálati követelmények, a megfelelő hitelkonstrukció hiánya, lassú vagy nehézkes hitelígényleési folyamat.

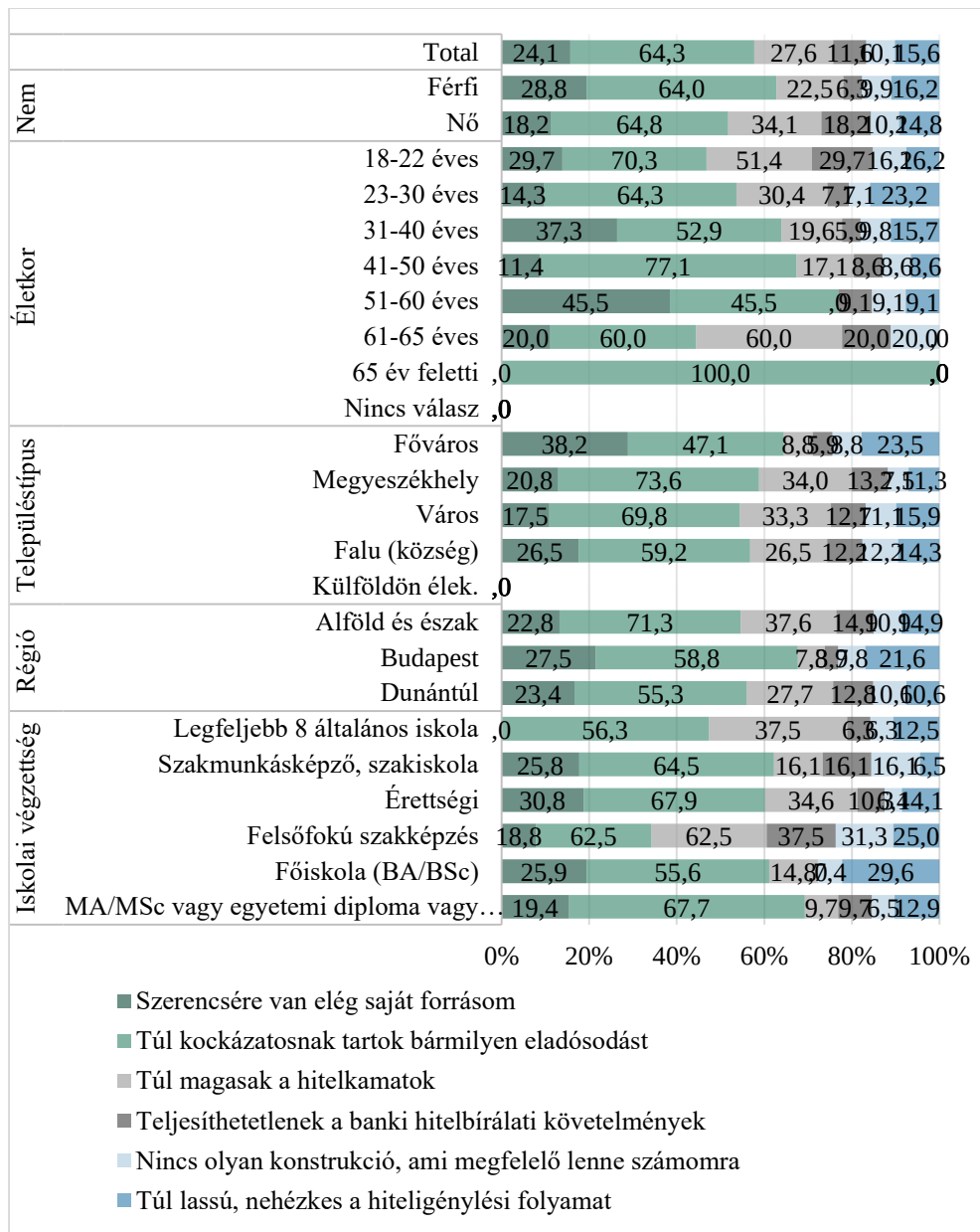
28. A 26. kérdésben említette, hogy nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...

A megkérdezettek 64,3 %-a azért nem venne fel hitelt, mert túl kockázatosnak tart bármilyen eladósodást, míg 27,6 % szerint túl magasok a hitelkamatok. További 24,1 % azért nem élne a hitel lehetőségével, mert elég forrással rendelkezik. 15,6 % úgy vélekedik, hogy túl lassú, nehézkes a hitelígényleési folyamat, 11,6 % szerint teljesíthetetlenek a hitelbírálati követelmények, 10,1 % azt kifogásolta, hogy számára nincs olyan konstrukció, ami megfelelő lenne.

A demográfiai adatok alapján a 18-22 év közötti korosztály majdnem kétharmada 70,3 %-a azért nem venne fel hitelt, mert túl kockázatosnak tart bármilyen eladósodást, a további korosztályokban azonban ez az arány csökkenő tendenciát mutat. Ugyanakkor a 41-50 év közötti korosztályba (77,1 %) és 61-65 év közötti korosztályba (60,0 %) tartozó válaszadóknál ismételten magasabbak az értékek, sőt a 65 év felettiek 100 %-a lát rizikót a hitelfelvétel-

ben. Vagyis a munkaképes korosztályok tulajdonképpen szükségmegoldásként inkább hajlanak a hitelfelvételre, mint a nyugdíjas vagy nyugdíj közeleiek, hiszen nekik még nincs, vagy jóval kevesebb megtakarításuk van. A megkérdezettek több mint fele iskolai végzettségre való tekintet nélkül adták ezt a választ a feltett kérdésre.

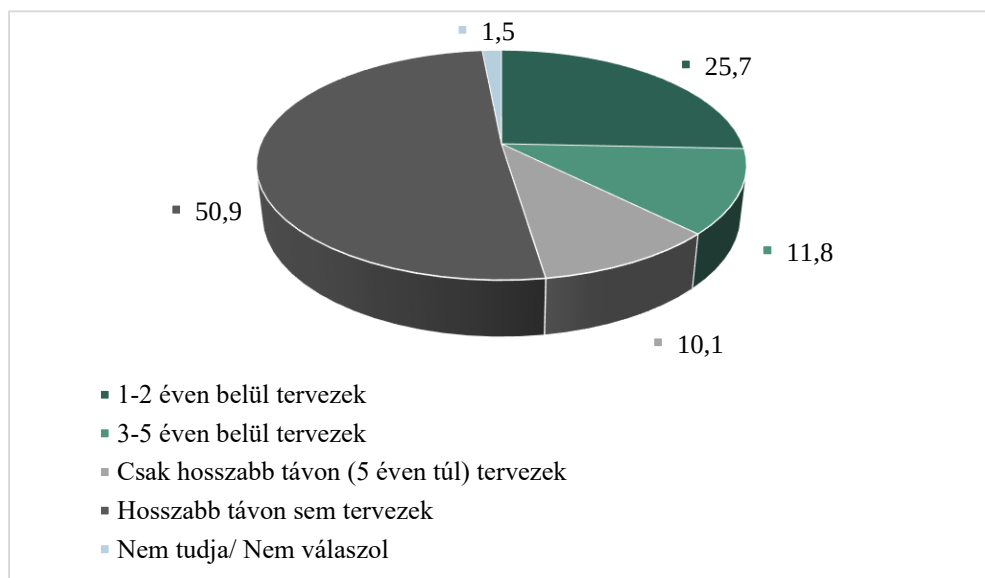
Hitelek, kiadások – lakáskorszerűsítés

A hitelek és kiadásokon belül a másik nagy alkérdéscsoport a lakáskorszerűsítési hajlandóságot és finanszírozhatóságot mérte fel.

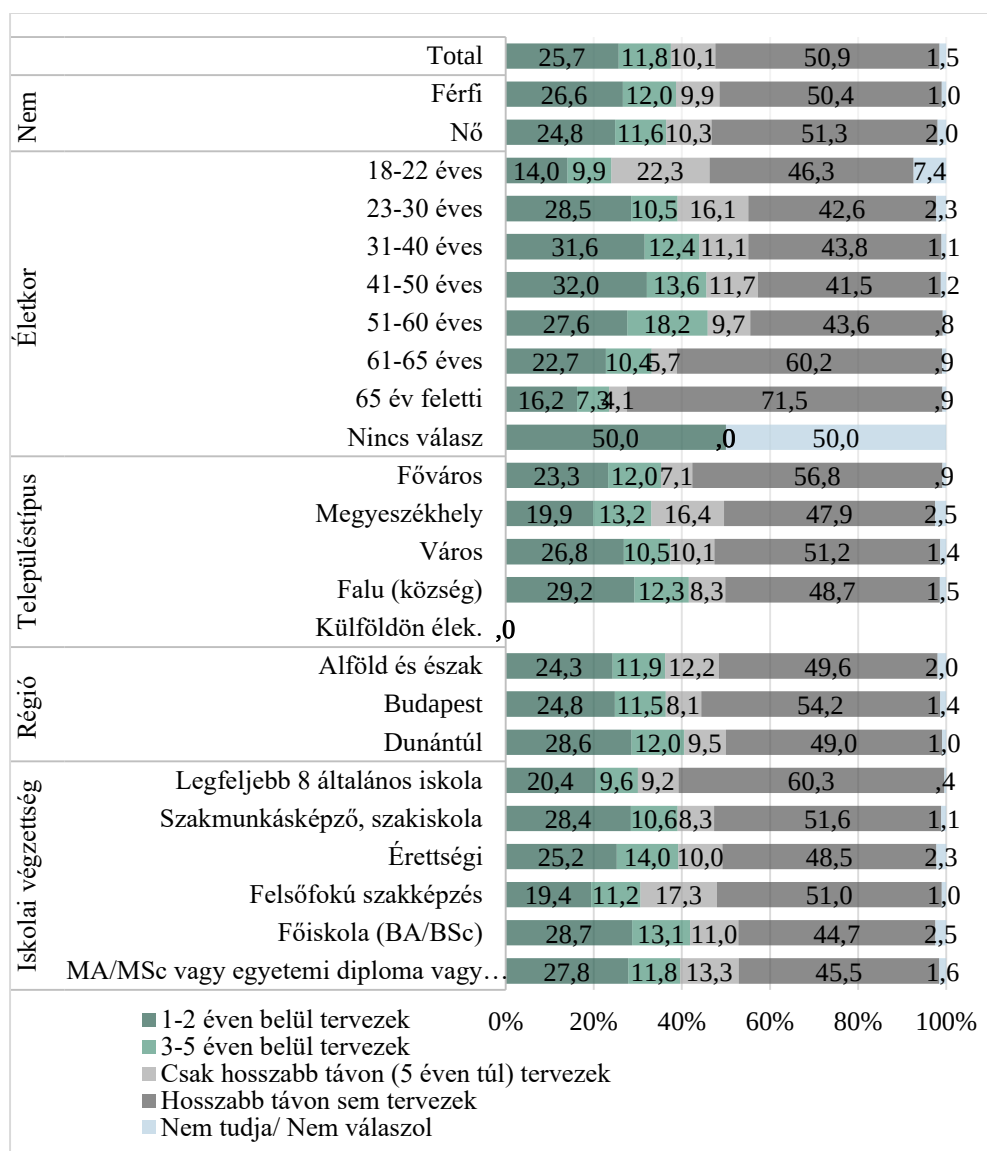
2.5.12. Lakásfelújítás

A kereslet becslésével kapcsolatos tizenkettedik (kérdőív szerinti 29.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakáskorszerűsítésre vonatkozó kérdés különféle időhorizontokat jelölt meg az újabb ingatlanszerzésre: rövid (1-2 év), közép (3-5 év) és hosszabb táv (5 éven túl). Természetesen itt is szerepelt, akik hosszabb távon sem terveznek ilyet.

29. Tervez-e Ön lakás, vagy ház felújítást a következő években?

A lakosság 50,9 %-a hosszabb távon sem tervez lakás- vagy házfelújítást. A maradék 49,1 %-nak azonban vagy hosszú, vagy rövid távon a tervei között szerepel a felújítás: 10,1 % csak hosszú távon (5 éven túl), 25,7 % 1-2 éven belül, 11,8 % pedig 3-5 éven belül tervez lakás- vagy házfelújítást. 1,5 %-nem tudott választ adni a kérdésre.

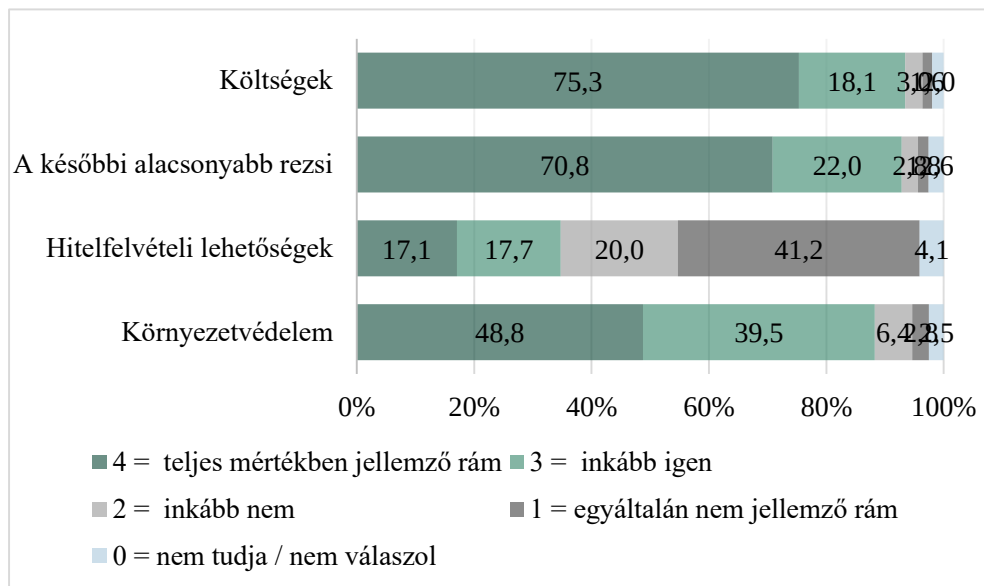

A demográfiai adatok szerint a válaszadók nagy része – függetlenül az életkortól, a földrajzi elhelyezkedéstől, illetve az iskolai végzettségtől 50,9 %-a hosszabb távon sem tervez lakás- vagy házfelújítást. Ezek körül kiemelkedik a 65 év feletti korosztály, ahol 71,5 % válaszolta azt, hogy nem tervez ilyesmit. Némiképp meglepő azonban, hogy a középkorúak közel fele sem tervez felújítást.

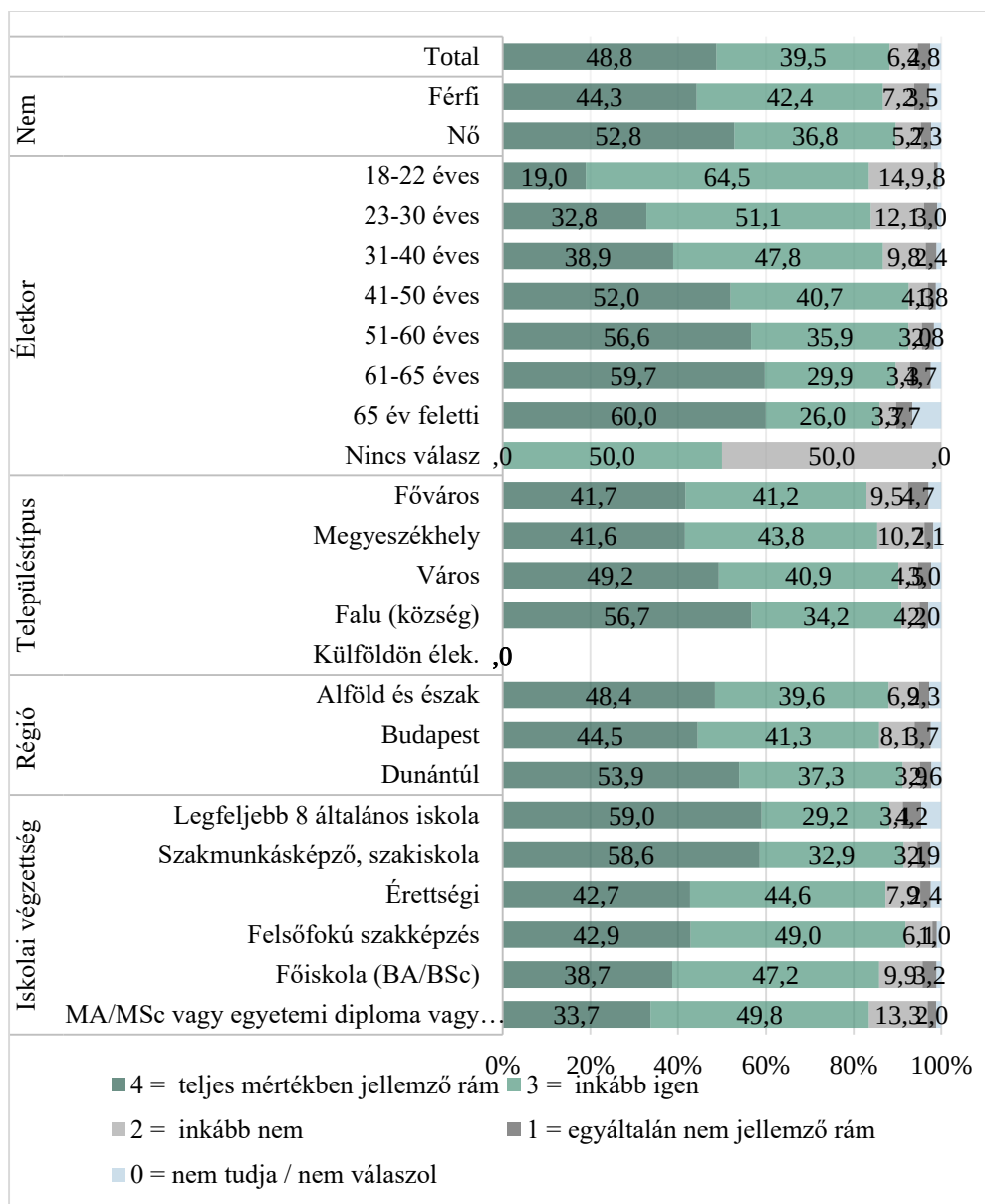
2.5.13. Felújítási szempontok

A kereslet becslésével kapcsolatos tizenharmadik (kérdőív szerinti 30.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakáskorszerűsítésre vonatkozó kérdés azt vizsgálta, hogy az alábbiak közül melyek az elsődleges szempontok egy ilyen döntés meghozatalakor: költségek, későbbi alacsonyabb rezsi, hitelfelvételi lehetőségek környezetvédelem (zöld szempontok).

30. Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásfelújításkor?

A válaszadók 75,3 %-ának a költségek a legfontosabbak lakásfelújításkor, 70,8 %-uk a későbbi alacsonyabb rezsi lehetőségét veszi figyelembe, míg 17,1 %-uk a hitelfelvételi lehetőségeket tartja szem előtt, további 48,8 % a környezetvédelmi szempontokat tartja elsődlegesnek. Második helyen a lakosságot jobban ösztönzik a zöld szempontok, mint hitelfelvételi lehetőségek, alacsonyabb rezsi vagy a költségek.

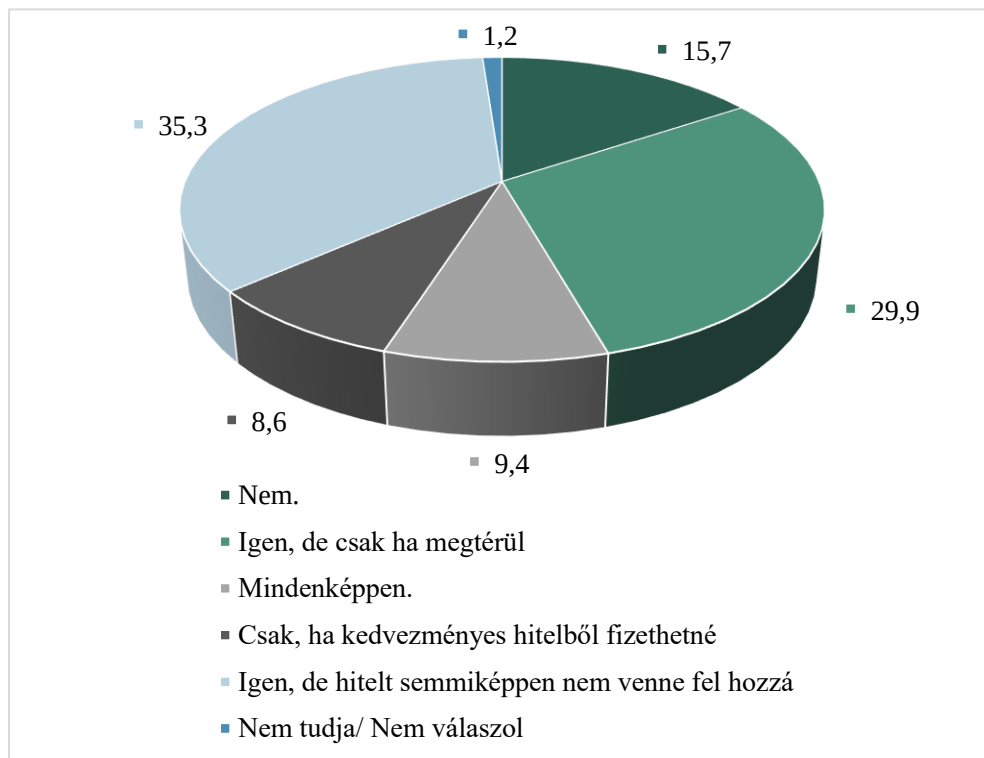

A környezetvédelmi szempontok demográfiai összképe azt mutatja, hogy a lakosság számára fontos a fenntarthatóság. Rendkívül különös, hogy a fiatalok körében (akiknél jobbak az ismereti arányok) elsődlegesen alig számít első helyen ez a faktor: 19 % és az életkor emelkedésével felmegy 60 %-ra. Viszont az inkább igenekkel együtt közel azonos a szint. Szintén sajátos, hogy a magasabban kvalifikáltaknál is csökken ez az attitűd első helyen.

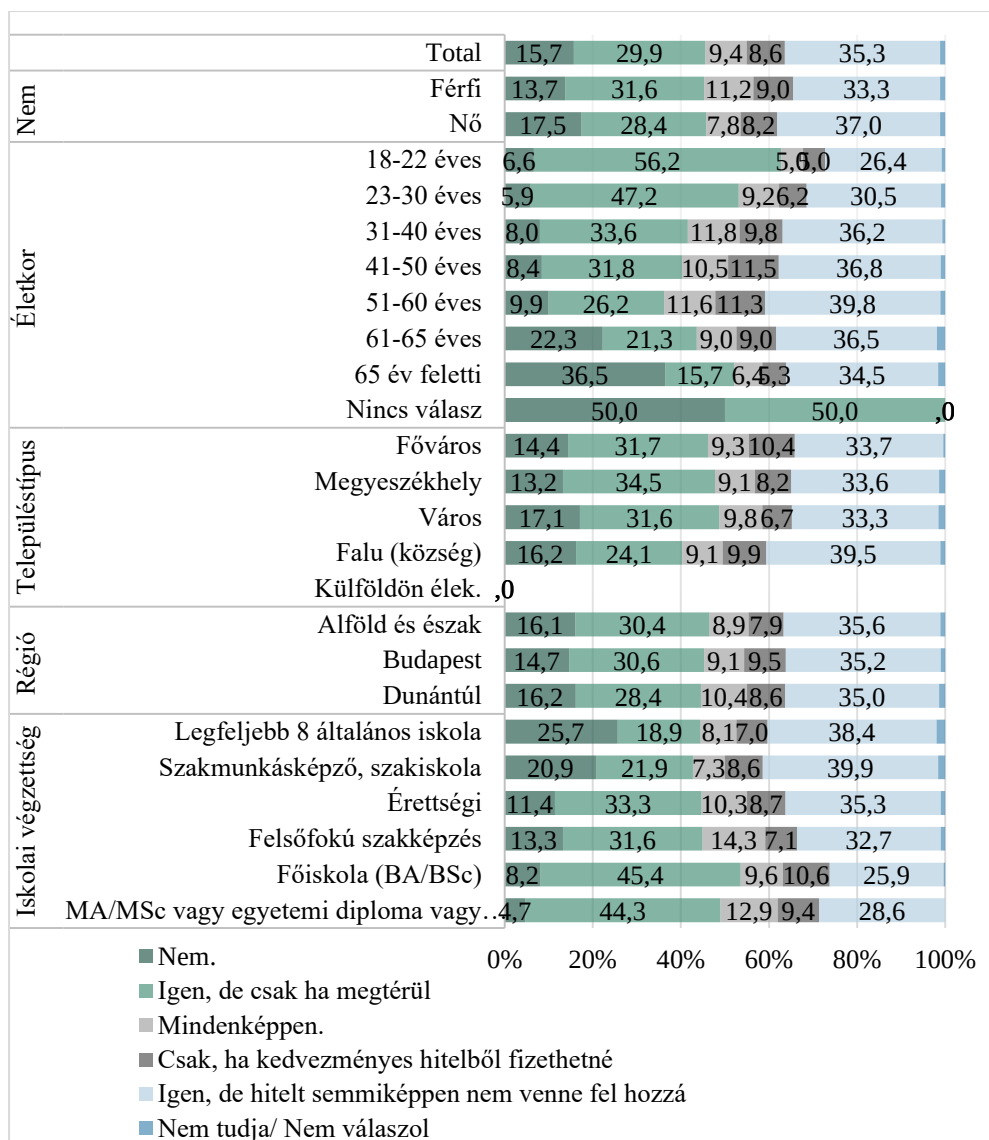
2.5.14. Energiahatékonysági felújítás

A kereslet becslésével kapcsolatos tizennegyedik (kérdőív szerinti 31.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakáskorszerűsítésre vonatkozó kérdés arra kereste a választ, hogy egyáltalán igény mutatkozik-e az energiahatékonysági, környezetvédelmi felújításokra, valamint a szükséges finanszírozást mely tényezők befolyásolják leginkább.

31. Felújítaná-e házát/lakását az energiahatékonyság miatt?

A válaszadók döntő többsége (83,2 %) úgy vélekedett, hogy felújítaná a házát/lakását az energiahatékonyság érdekében, mindösszesen 15,7 %- mondott határozott nemet, 1,2 %- pedig nem tudott válaszolni a kérdésre. 9,4 %-uk függetlenül a megtérüléstől, vagy az esetleges hitelfelvételtől függően mindenképpen felújítana. További 35,3 % kizárólag hitelfelvétel nélkül vállalná a felújítást, 29,9 % csak akkor tenné energiahatékonyabbá házát/lakását, ha az megtérül, 8,6 %- pedig akkor, ha kedvezményes hitelből fizethetné.

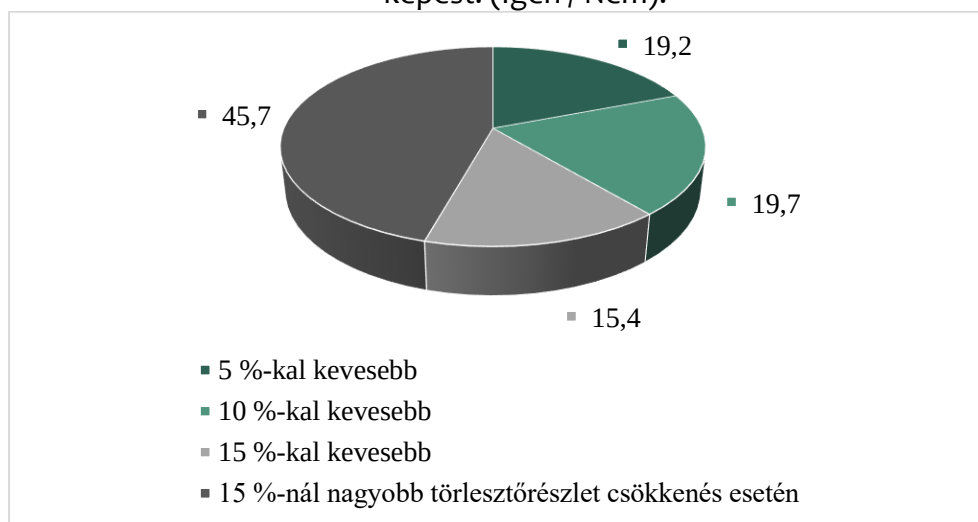
A demográfiai adatok alapján leginkább a 65 év feletti korosztály (36,5 %) és a legfeljebb 8 általános iskolával rendelkezők (25,7 %) nem újítaná fel a házat vagy a lakását az energiahatékonyság érdekében. Az idősebbek esetében a válasz egyértelműnek tűnik, ugyanakkor még a megtérüléssel is szá-

molhatnának, mivel a KSH 6.1.7. Születéskor várható átlagos élettartam adatai szerint a várható élettartam férfiak esetében 75, nők esetében 80 év.²⁴ Esetükben tehát nyilvánvalóan az anyagi és jövedelmi viszonyok is szerepet játszanak. Az adatok alapján egyéb kiemelkedő eltérés nem látható.

2.5.15. Energetikai korszerűsítés – kedvezményes zöldhitel

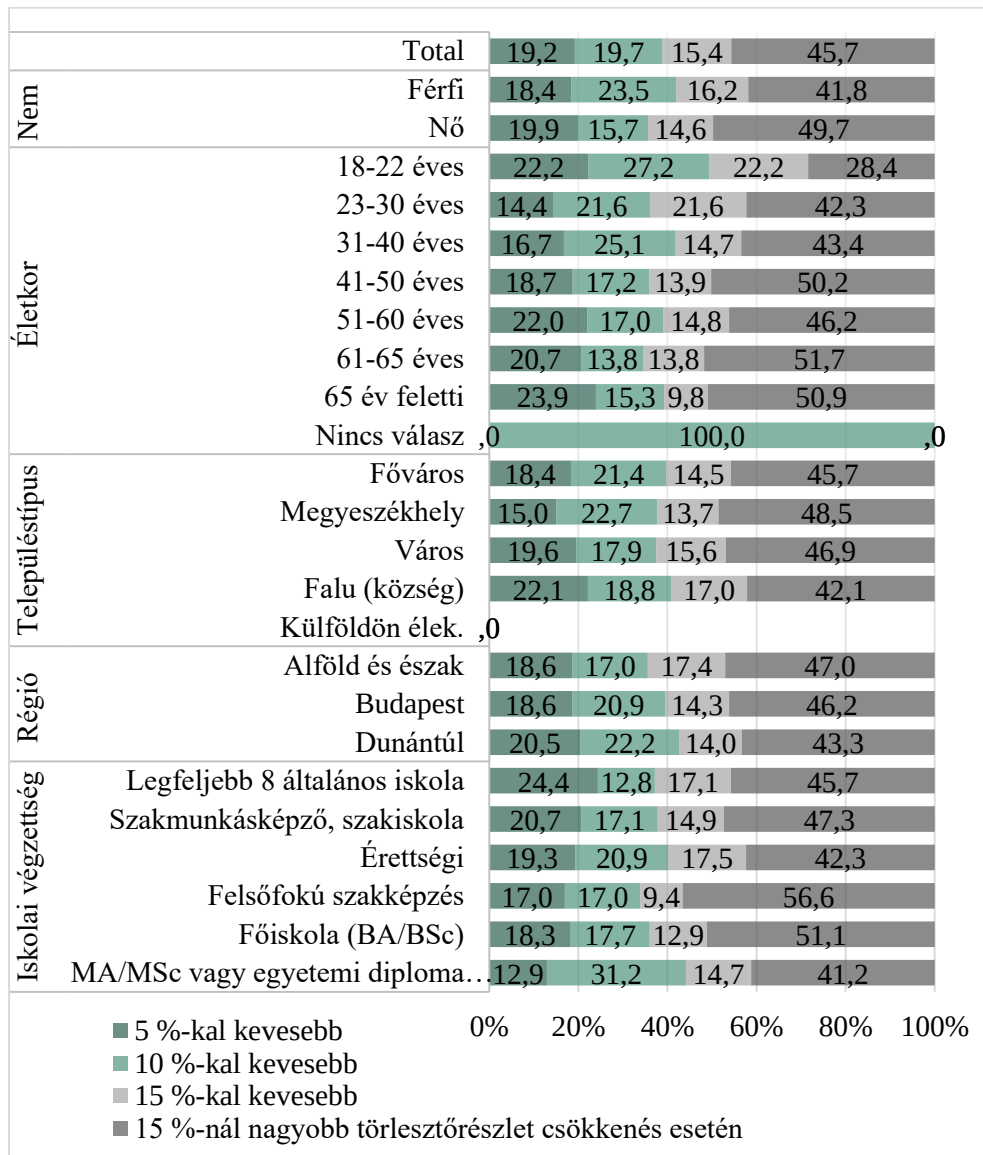
A kereslet becslésével kapcsolatos tizenötödik (kérdőív szerinti 32.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakáskorszerűsítésre vonatkozó kérdés a kedvezményes zöld hitelek esetében konkrét törlesztőcsökkentési sávokat határozott meg 5% – 10% – 15% és 15% feletti kategóriákat alkalmazva. Itt azokra koncentráltunk, akik az előző kérdésben a kedvezményes hitelt választották. Ezek alapján a szakpolitikaalkotás két irányból közelítheti meg a kedvezményes zöld hitelek bevezetését, egyrészt a lakosságot (vagy a bankokat) érintő konkrét, célzott közvetlen támogatásokkal, másrészt indirekt eszközökkel: tőkemegfelelési, tartalékképzési kedvezmények, esetleges más ösztönzők (társasági adóalapot csökkentő tételek bővítése stb.).

32. Mindenképpen belevágna egy energetikai korszerűsítést is magába foglaló felújításba, ha az elérhető kedvezményes lakáskorszerűsítési (környezetbarát) hitel havi törlesztőrésze a normál piaci hitelhez képest: (Igen / Nem):

²⁴ KSH (2020) 6.1.7. Születéskor várható átlagos élettartam

A megkérdezettek 45,7 %-a csak akkor váгна bele egy energetikai korszerősítést is magába foglaló felújításba, ha az elérhető kedvezményes lakáskorszerűsítési (környezetbarát) hitel havi törlesztőrészlet csökkenése 15%-nál nagyobb lenne a normál piaci hitelhez képest. Ez az arány nagyon közeli a lakásvásárlás és házépítésnél adott válaszokhoz (kérdőív szerinti 27. kérdés). 15,4 %-uk 15%-kal kevesebb, 19,7 %-uk 10%-kal kevesebb, illetve 19,2 %-uk 5%-kal kevesebb törlesztőrészlet csökkenéssel is megelégedne.

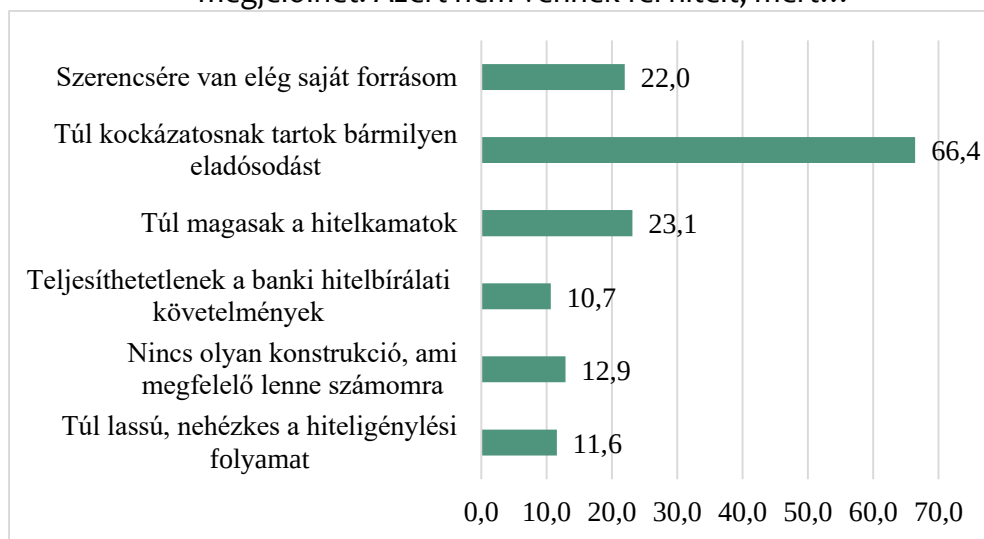

A demográfiai adatok alapján is látható, hogy érdemben nemi, korosztályos, területi, iskolázottsági eltérés nem figyelhető, az interjúalanyok túlnyomóan a 15%-nál nagyobb törlesztőrészlet csökkenést választották. Érdekeség, hogy talán, hogy 22 év alatti korosztály kisebb kedvezménnyel is megelégedne.

2.5.16. Energetikai korszerűsítés – zöldhittel szembeni érvek

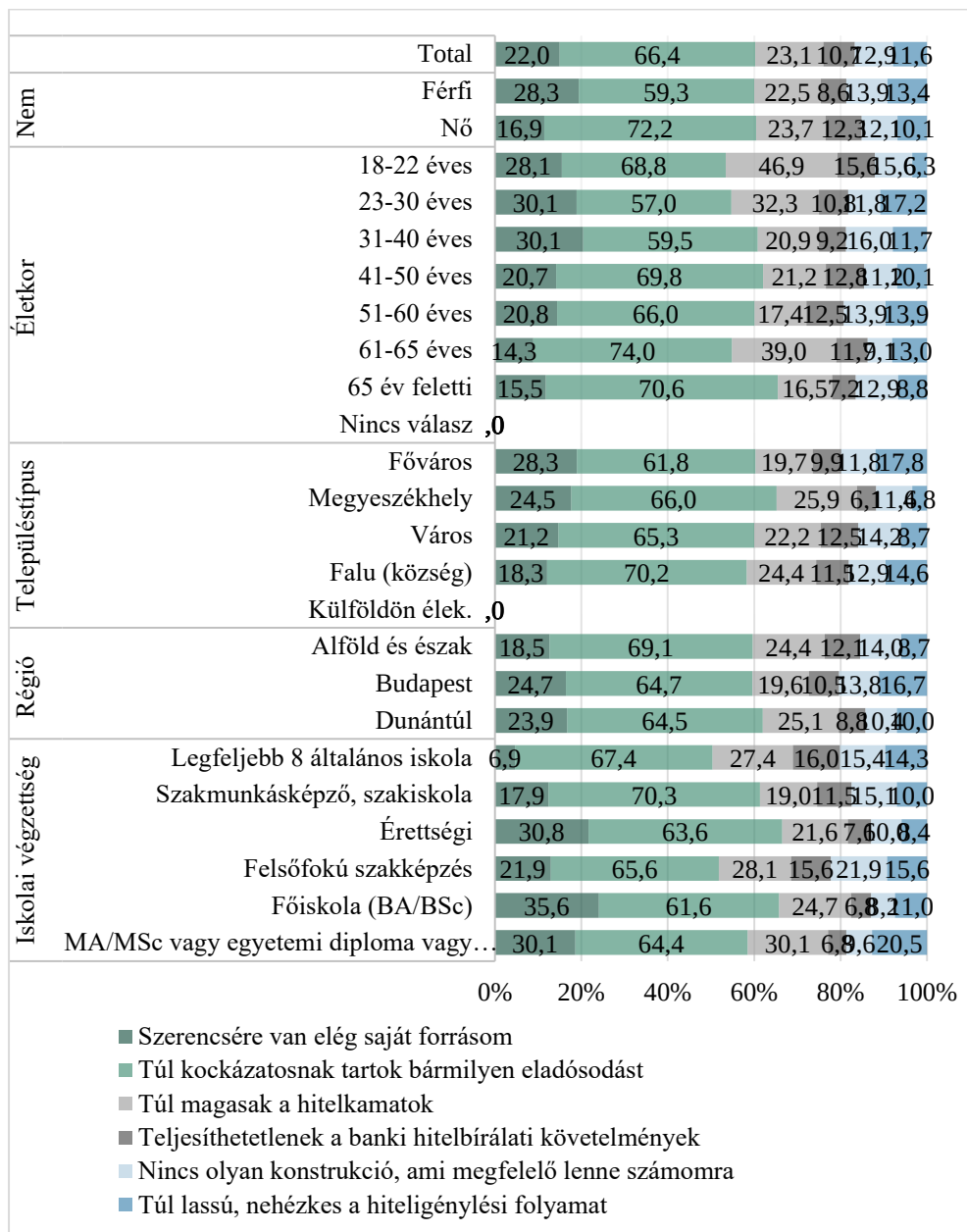
A kereslet becslésével kapcsolatos tizenhatodik (kérdőív szerinti 33.), a hitelekre és a kiadásokra, azon belül a lakáskorszerűsítésre vonatkozó kérdés visszautal a kérdőív szerinti 31-ikre, elsősorban azokra, akik nem érdeklődnek a környezetbarát hitelkedvezmények iránt. Az ő preferenciáik a következők szerint kategorizálhatók: elegendő saját forrás, kockázatos az eladósodottság, magas hitelkamatok, teljesíthetetlen banki hitelbírálati követelmények, a megfelelő hitelkonstrukció hiánya, lassú vagy nehézkes hitelígénylési folyamat.

33. A 31. kérdésben említette, hogy nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...

A véleményezők kétharmada (66,4 %) azért nem venne fel hitelt, mert túl kockázatosnak tart bármilyen eladósodást, míg 23,1 % szerint túl magasak a hitelkamatok. Itt is – a vásárlás vagy építéshez hasonlóan (kérdőív szerinti 28.) – megfigyelhető a hiteltermékektől való általános távolságtartás. Az arányok is megfelelnek ennek. További 22,0 % azért nem élne a hitel lehetőségével, mert elég forrással rendelkezik. 11,6 % úgy vélekedik, hogy túl

lassú, nehézkes a hiteligénylési folyamat, 10,7 % szerint teljesíthetetlenek a hitelbírálati követelmények, 12,9 % számára nincs olyan konstrukció, ami megfelelő lenne.

A demográfiai adatok alapján a 18-22 év közötti korosztály majdnem kétharmada 68,8 %-a azért nem venne fel hitelt, mert túl kockázatosnak tart bármilyen eladósodást, a további korosztályokban azonban ez az arány csökkenő tendenciát mutat. Ugyanakkor a 41-50 év közötti korosztályba (69,8 %), 61-65 év közötti korosztályba (74,0 %) és a 65 év feletti korosztályba (70,6 %) tartozó válaszadóknál ismételten magasabbak az értékek. Vagyis a munkaképes korosztályok tulajdonképpen szükségmegoldásként inkább hajlanak a hitelfelvételre, mint a nyugdíjas vagy nyugdíj közeli, hiszen nekik még nincs, vagy jóval kevesebb megtakarításuk van. A főváros és a vidék között 10 százalékpontnyi különbség figyelhető meg a saját forrás, illetve a kockázatosság esetében. A megkérdezettek több mint fele iskolai végzettségre való tekintet nélkül adta ezt a választ a feltett kérdésre.

3. A felmérés statisztika elemzése

3.1. Az elemzés módszertana

A kérdőív harminchárom tematikus, illetve tizenöt demográfiai jellegű kérdést tartalmazott. Ezekből nyolcvanöt kvalitatív és kvantitatív jellegű változó, illetve csoport, kategória állt elő, aminek a számát jelentősen csökkenteni kellett az elemezhetőség érdekében. Első körben így a változók (ideértve a kvalitatívakat és kvantitatívakat is) normalizálva lettek 0 és 1 közötti értékekre, ezzel egyrészt a kvalitatív rész is elemezhetőbbé vált, másrészt a kvantitatív elemek kezelhetősége is jóval könnyebb lett. Ezt követően (a számosságukban nem csökkenő változókból) nyolc aggregált index képzése történt meg, melyek a tematikus kérdések egy-egy aspektusát ragadják meg.

Ezt követően ezen indexek kombinálásával úgynevezett „énkép”-indikátorok kerültek megalkotásra (Huzdik-Béres-Németh, 2014 alapján). Ezek értéke -1 és +1 között mozoghat, ami alapján három csoportot képeztünk mindegyikből: 1. alulértékeli magát (-1 és -0,251 között); 2. nagyjából reális önértékelés (-0,25 és +0,25 között); 3. túlértékeli magát (+0,251 és +1 között). A következő táblázatban az általunk kreált indexeket és indikátorokat tüntettük fel, de a táblázatból kimaradó változókat is felhasználtuk elemzésünk során.

Indexek és indikátorok leírása

Téma	Index, indikátor	Leírás
Zöld ismeret	Zöld ismeret	A zöld ismereti kérdésekre (K2, K3) adott válaszok alapján (több helyes válasz, nagyobb érték).
	Zöld ismeret énkép	Az önbevallás szerinti zöld ismeretekből (K1) képzett változó és a zöld ismeret indikátor értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az ismereteit).
Zöld attitűd	Személyes zöld attitűd	A személyes zöld preferenciára vonatkozó kérdésekre (K4, K7, K9) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
	Globális zöld attitűd	A globális fenntarthatóságra vonatkozó kérdésekre (K5, K8) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
Pénzügyi ismeret	Pénzügyi ismeret	A pénzügyi ismereti kérdésekre (K10, K11, K12, K13) adott válaszok alapján (több helyes válasz, nagyobb érték).
Pénzügyi attitűd	Pénzügyi érdeklődés	A pénzügyi érdeklődésre vonatkozó kérdésekre (K14, K15) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
	Pénzügyi ismeret énkép	A pénzügyi érdeklődés és a pénzügyi ismeret indikátorok értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az ismereteit).
	Pénzügyi óvatosság	A pénzügyi kockázatvállalásra vonatkozó kérdésekre (K16) adott válaszok alapján (nagyobb érték, óvatosabb attitűd).
	Pénzügyi óvatosság énkép	Az önbevallás szerinti pénzügyi kockázatvállalásból (K17) képzett változó és a pénzügyi óvatosság indikátor értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az óvatosságát).
	Pénzügyi szofisztikáltság	A pénzügyi viselkedése és megtakarításokra vonatkozó kérdésekre (K19, K20) adott válaszok alapján (nagyobb érték, nagyobb szofisztikáltsági szint).
Zöld kereslet	Zöld kereslet	A zöld pénzügyi termékek keresletére vonatkozó kérdésekre (K21, K22, K25, K26, K30, K31) adott válaszok alapján (nagyobb érték, nagyobb kereslet).

Forrás: saját szerkesztés

A következő lépésben az aggregált indexek, indikátorok, és az egyéb demográfiai stb. változók közötti kapcsolatok feltérképezésére kerül sor. A leíró statisztikai elemzésben a lineáris regresszió módszerét használtuk. A kapcsolatot akkor tekintettük erősnek, ha az R^2 értéke 0,66 feletti volt, 0,33 és 0,66 között gyenge-közepesként értékeltük, 0,33 alatt pedig elvetettük a kapcsolatot.

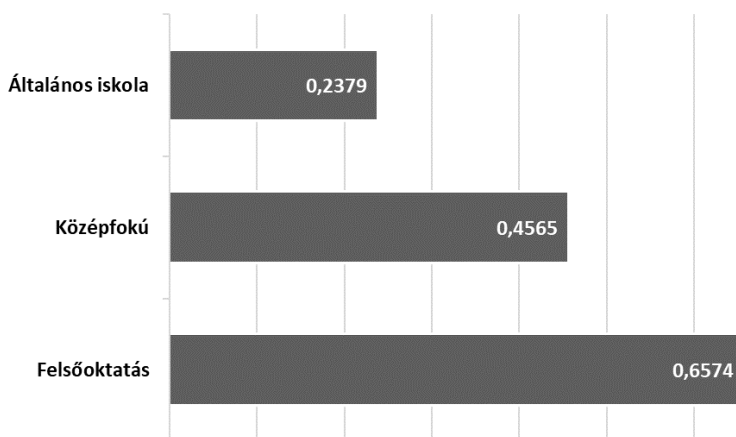
A lineáris regressziónál az X tengelyen az egyes változók diszkrét értékei szerepelnek, az Y tengelyen pedig – a jobb átláthatóság kedvéért – az adott értékhez tartozó összes elemszám értékeinek átlaga. A módszer hátránya, hogy ezzel információt veszítünk. Kevés kategória esetén a kis elemszámú kategóriákat kiszűrtük, ezzel csökkentve a torzítást.

3.2. Zöld ismeret és énkép

3.2.1. Zöld ismeret

A leíró statisztikai jellemzők alapján a lakosság zöld ismereteit leginkább befolyásoló tényezők: a nem (férfiaké szignifikánsan jobb), az iskolázottság (minél iskolázottabb, annál jobb, lásd következő ábra), a lakóhely (minél nagyobb település annál jobb), és pénzügyi műveltség (tanult-e pénzügyet). Az életkörülményekkel, illetve életkorral csupán gyenge-közepes kapcsolat. Az egyéb demográfiai tényezők (régió, családméret, munkaerőpiaci státusz, stb.) pedig nem gyakorolnak lényeges hatást.

34. Zöld ismeret az iskolázottság függvényében

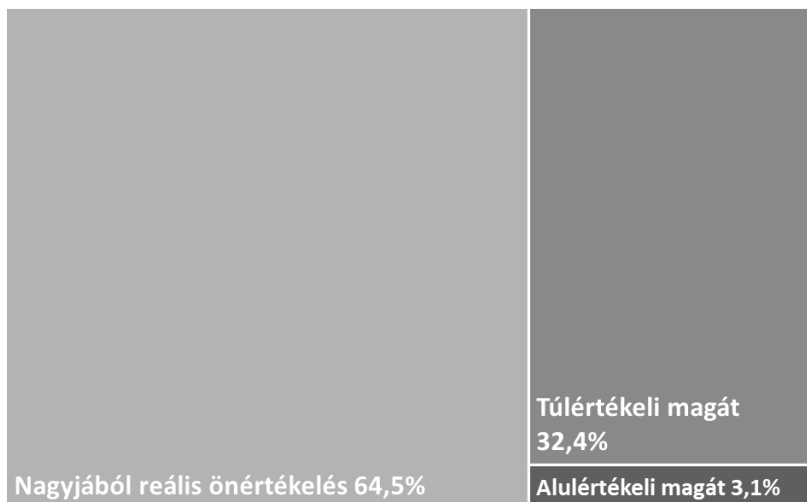

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.2.2. Zöld ismeret énkép

Elmondható, hogy a lakosság inkább túlbecsüli a tudását a kérdéskörben (35. ábra), főként azok, aki önbevallás alapján a magabiztosabb kategóriába tartoznak.

35. Zöld ismeret énkép

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

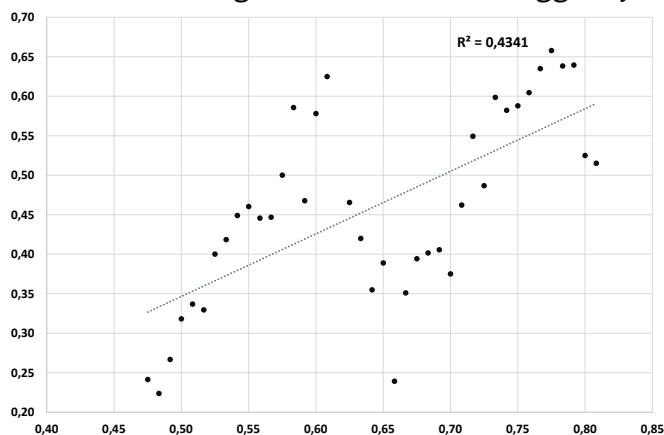
A zöld ismeret énképre legjobban a nem (a nők sokkal inkább túlbecsülték magukat), az iskolázottság (minél jobb, annál kevésbé becsüli túl), a lakóhely (csökkenő településméret, növekvő túlbecslés), az életkörülmények (minél jobb, annál kevésbé), és a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, kevésbé becsüli túl) hat. Az életkorral áll fenn még gyenge-közepes kapcsolat. Érdeklenség a munkaerőpiaci helyzet, ugyanis a nyugdíjasok lényegesen túlbecsülték magukat, más kapcsolat azonban nem figyelhető meg.

3.3. Zöld attitűd

Két index került leképezésre, a lakosság globális zöld attitűdje, ami a fenntarthatóság nagy, globális kérdéseire való hozzáállást jelenti, illetve a személyes zöld attitűd, ami pedig a hétköznapi életben követett magatartásra vonatkozik. A válaszok alapján globális zöld attitűd jóval erősebb, mint a személyes: a lakosság a személyes életvitelében már nem követi a globális attitűdjét. A két mutató közötti kapcsolat gyenge, mi már önmagában is erről árulkodik.

A személyes zöld attitűdre a nem (a nőké szignifikánsan jobb, ellentétben az ismeretekkel), és az életkörülmények (jobb, erősebb) hatnak leginkább, míg a globálisra az iskolázottság, a lakóhely, az életkörülmények, és a pénzügyi műveltség. Kiemelendő, hogy az életkorral egyiknek sincs szignifikáns kapcsolata. A személyes zöld attitűd kapcsolata a zöld ismerettel nagyon gyenge, a globális indexé közepes (36. ábra). Egyéb tényezők (régió, családméret, munkaerőpiaci státusz, stb.) pedig nem befolyásolják érdemben a mutatókat.

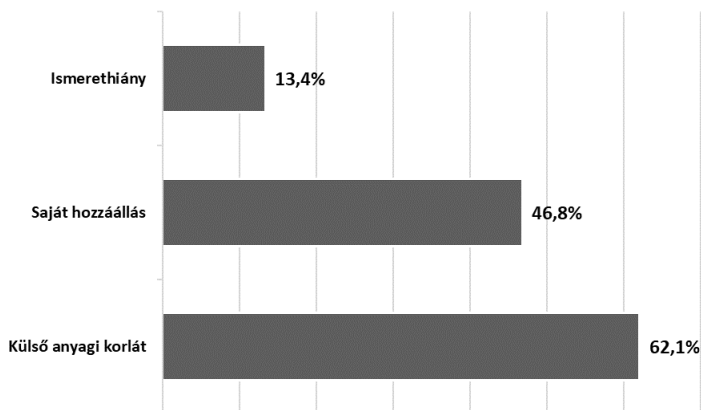
36. Zöld ismeret a globális zöld attitűd függvényében

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

A válaszadók önbevallás alapján a személyes zöld attitűd gyengeségét leginkább anyagi korlátokkal indokolták (37. ábra, több okot is meg lehetett jelölni, ezért 100% feletti az összeg).

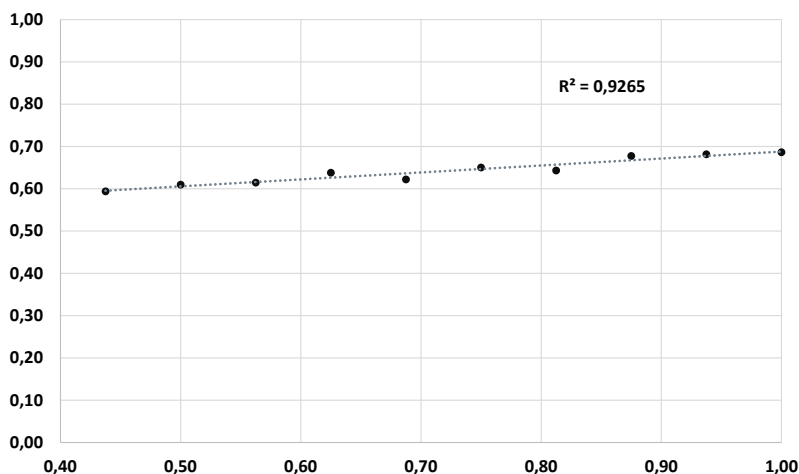
37. Miért nem él környezettudatosabban?

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

A zöld attitűd mutatókat összevetettük a pénzügyi attitűd indexekkel is. A pénzügyi ismeretek és a globális zöld attitűd között erős a kapcsolat, a személyes zöld attitűddel közepes. A pénzügyi óvatosság és a globális zöld attitűd között szintén erős kapcsolat áll fenn (38. ábra), a személyes zöld attitűddel gyenge. A pénzügyi ismeret és óvatosság között csak nagyon gyenge kapcsolat figyelhető meg, így külön-külön is releváns magyarázó tényezők. A pénzügyi szofisztikáltság és a zöld attitűdök között pedig nem figyelhető meg releváns kapcsolat.

38. Globális zöld attitűd a pénzügyi óvatosság függvényében

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

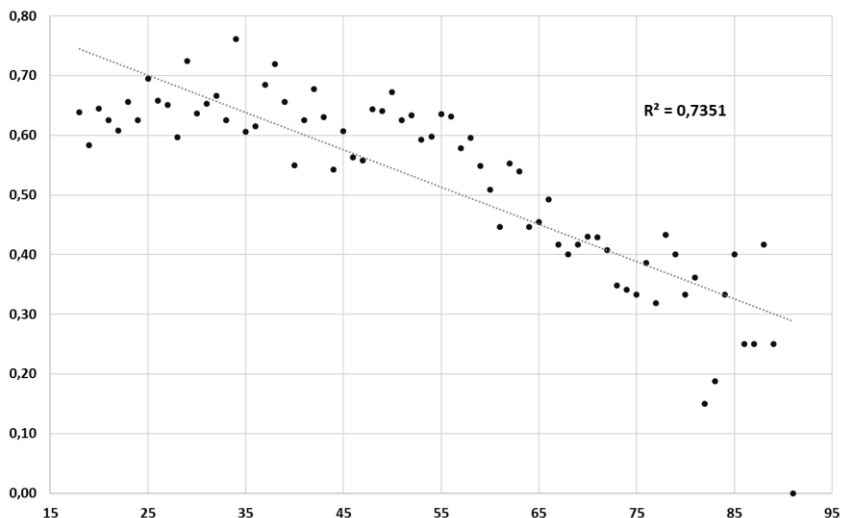
Összességében a pénzügyi ismeretek és az óvatosság viszonylag sokat magyaráznak meg a globális zöld attitűdből, az erre adott válaszok viszont a személyessel való összevetés kapcsán nem biztos, hogy minden esetben őszinték voltak.

3.4. Pénzügyi ismeret és énkép

3.4.1. Pénzügyi ismeret

A pénzügyi ismeret indexre leginkább az életkor (idősebbeké gyengébb), a nem (a férfiaké szignifikánsan jobb), az iskolázottság, a lakóhely, és a pénzügyi műveltség hat. Gyenge-közepes kapcsolat áll fenn az életkörülményekkel. Egyéb tényezők nem gyakorolnak lényeges hatást.

39. Pénzügyi ismeret az életkor függvényében

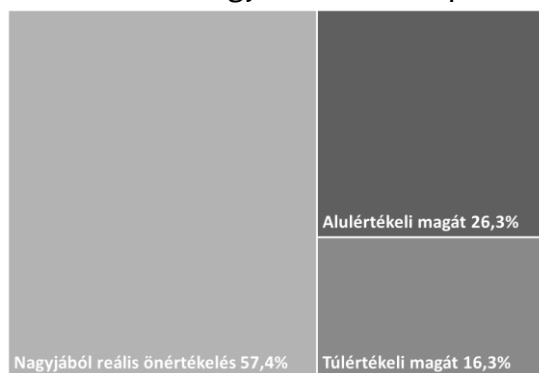
Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Elmondható tehát, hogy a fiatalabb, nagyobb városban élő, iskolázottabb, pénzügyet tanult, férfi válaszadók jelentősebb pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek.

3.4.2. Pénzügyi ismeret énkép

A lakosság inkább alábecsüli a tudását a kérdéskörben (40. ábra), főként a fiatalabbak. A zöld ismeret és a pénzügyi ismeret énképek között igen erős kapcsolat van: aki az egyikben túl- vagy alul becsülte magát, az a másikban is (41. ábra).

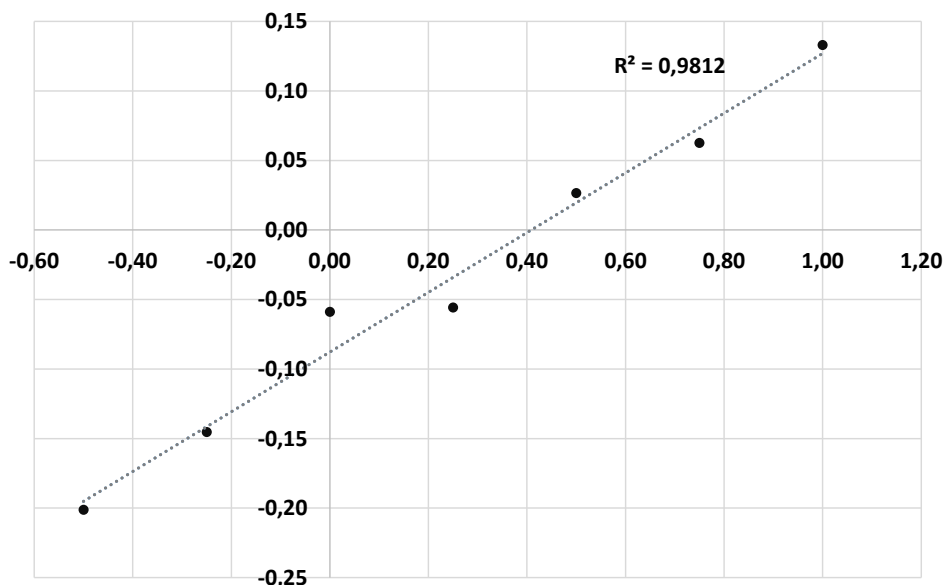
40. Pénzügyi ismeret énkép

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

A leginkább befolyásoló tényező az életkor (a nyugdíjasok lényegesen túlbecsülték magukat), az iskolázottság (minél jobb, annál kevésbé), és az életkörülmények (minél jobb, annál kevésbé) illetve a pénzügyi műveltség.

41. Pénzügyi ismeret énkép a zöld ismeret énkép függvényében

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

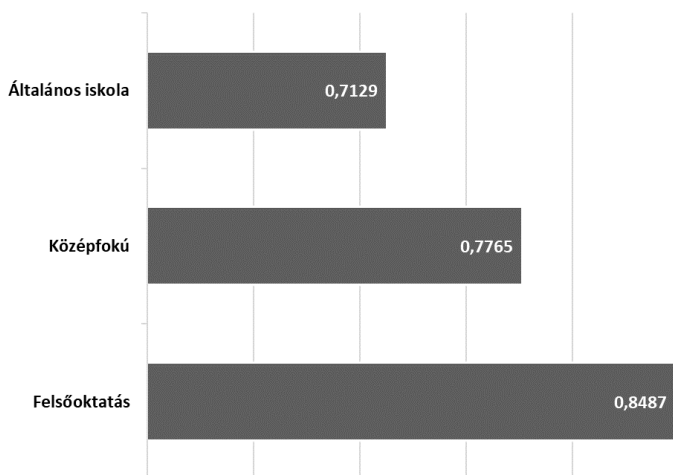
Az egyéb demográfiai tényezők (nem, lakóhely, régió) hatása nem jelentős.

3.5. Pénzügyi óvatosság és énkép

3.5.1. Pénzügyi óvatosság

A lakosság a mért értékek alapján igen óvatosnak tekinthető általában véve, talán a múltbeli devizahiteles tapasztalatok alapján, erre utaló jelek még az egyes termékek vizsgálatánál merültek fel. A pénzügyi óvatosságot leginkább a lakóhely (nagyobb város, nagyobb óvatosság), az iskolázottság (42. ábra), az életkörülmények (jobb életkörülmények, nagyobb óvatosság), és a pénzügyi műveltség befolyásolják.

42. Pénzügyi óvatosság az iskolázottság függvényében

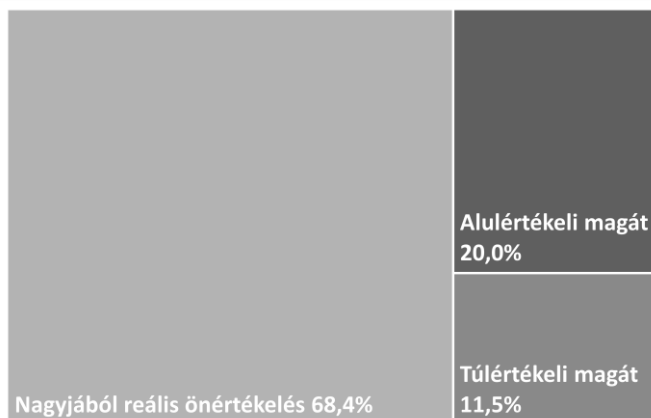
Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Egyéb tényezők nem gyakorolnak lényeges hatást.

3.5.2. Pénzügyi óvatosság énkép

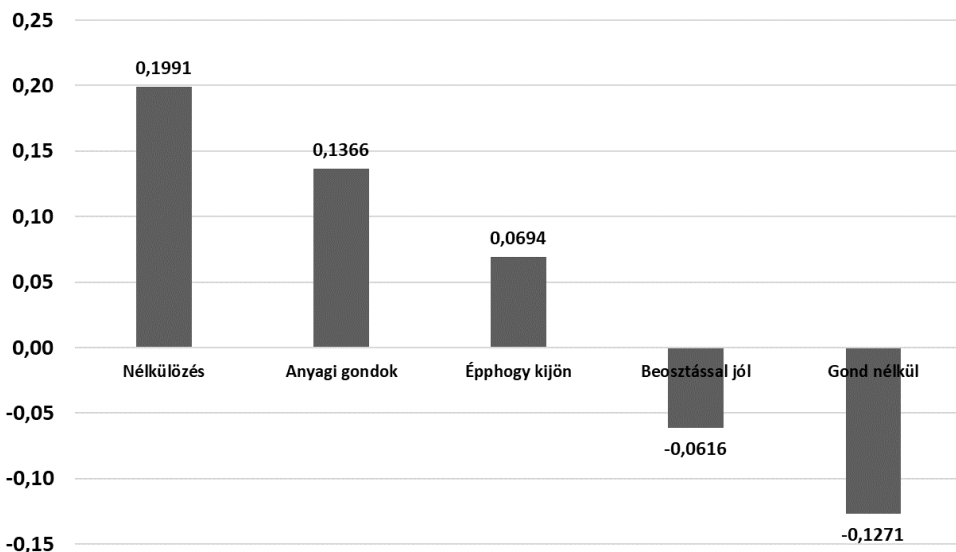
A lakosság inkább alábecsüli az óvatosságát (óvatosabb, mint amilyenek tartja magát, 43. ábra). A befolyásoló tényezők: lakóhely (nagyobb település, alulbecslés), iskolázottság (minél jobb, annál inkább alulbecsli), az életkörülmények (minél jobb, annál jobban becsüli alá, 44. ábra) illetve a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, akkor óvatosabb, mint amilyenek tartja magát). Az életkorral gyenge-közepes pozitív kapcsolat: áll fenn.

43. Pénzügyi óvatosság énkép

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

44. Pénzügyi óvatosság énkép az életkörülmények függvényében

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Egyéb demográfiai tényezők (nem, régió stb.) nem gyakorolnak lényeges hatást.

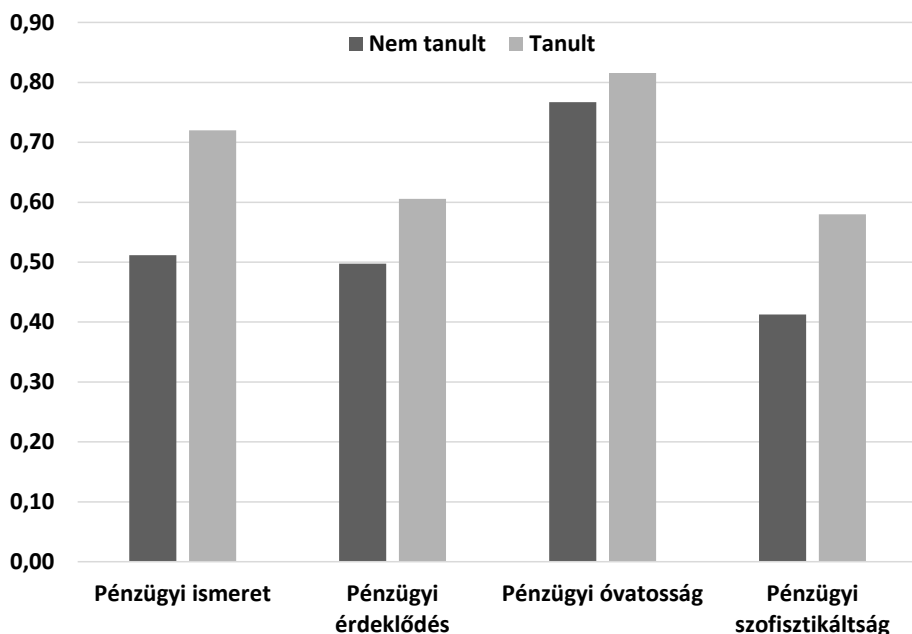
3.5.3. A pénzügyi oktatás és ismeretek hatásai

A **pénzügyi műveltség** (tanult-e pénzügyet) hatása igen erős minden más pénzügyi indexre (45. ábra), de ez tekinthető az egyik legerősebb befolyásoló tényezőnek szinte minden egyéb vizsgált kérdésben is. A különbségeket kétmintás t-próbákkal teszteltük, ami $p=0,01$ -ös szignifikancia szint mellett is azt mutatta minden indexre, hogy a pénzügyet tanultak és nem tanultak közötti eltérés szignifikáns.

Ennek nemcsak zöld szempontból, hanem a pénzügyi kultúra tekintetében is komoly jelentősége van: a kutatás egyik tanulsága, hogy nagyon fontos a pénzügyi edukáció, a zöld kereslet kérdéskörében is.

Akik tanultak pénzügyet, önbevallás alapján ugyan kockázatvállalóbbak, viszont a mért adatok alapján már óvatosabbak. A mért pénzügyi ismeret mutató, és a pénzügyi szofisztikáltság index között (ami a pénzügyi tranzakciók és eszközök sokszínűségét mérte) – nem annyira meglepő módon – erős pozitív kapcsolat a van.

45. A pénzügy oktatás hatása az egyes indexekre

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.6. Zöld kereslet

A kutatás egyik fő célja a zöld pénzügyi termékekre irányuló lakossági kereslet és árérzékenység felmérése volt. Ennek érdekében került létrehozásra a zöld kereslet aggregált mutató (1. táblázat), amit minden demográfiai változóval és egyéb index-szel, indikátorral összevetettünk.

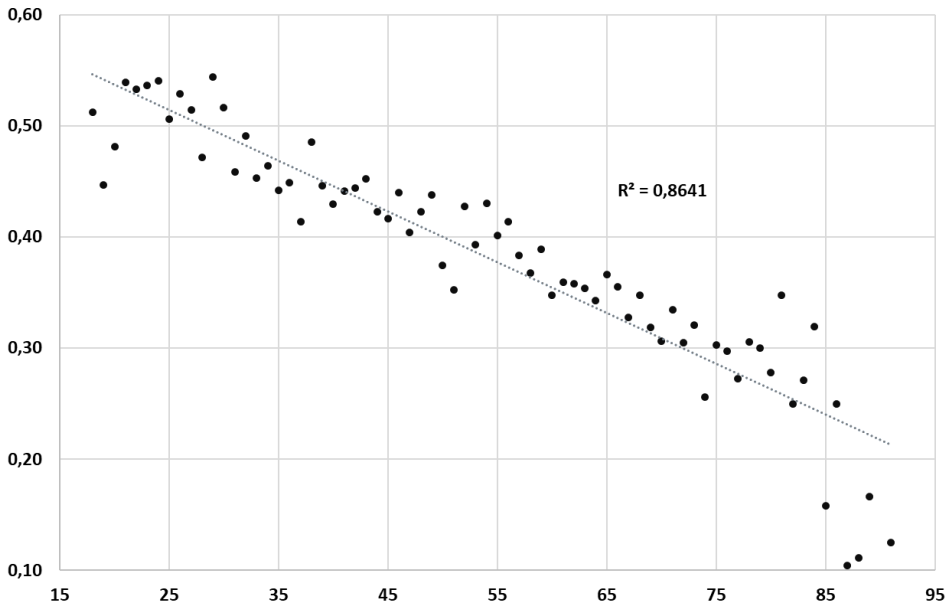
3.6.1. Zöld kereslet és demográfia

A válaszadók **zöld kereslet indexe** összességében nem tekinthető magasnak, a medián érték 0,375 volt (0 és 1 között mozog minden érték). A legerősebb befolyásoló tényező az életkor (46. ábra).

Hatása van még a nemnek (férfiaké magasabb), a lakóhelynek (nagyobb településen magasabb), az iskolázottságnak (minél jobb, annál magasabb), az életkörülmények (minél jobb, annál magasabb), és pénzügyi műveltségnek.

Az egyéb tényezők (régió, családméret, munkaerőpiaci státusz, stb.) befolyása marginális.

46. Zöld kereslet az életkor függvényében

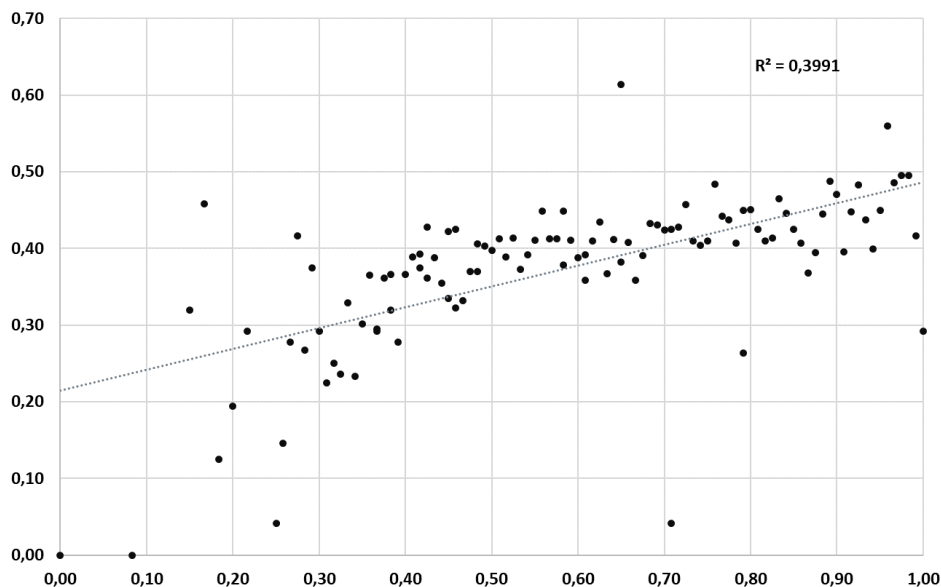
Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.6.2. Zöld kereslet és indexek

A **zöld keresletre** jelentős pozitív hatást gyakorol a zöld ismeret és a pénzügyi ismeret index. Gyenge-közepes hatása van a globális zöld attitűdnek (akinek erősebb, annak magasabb, 47. ábra), a pénzügyi óvatosságnak (aki óvatosabb, annak magasabb), és a pénzügyi szofisztikáltságnak (aki szofisztikáltabb, annak magasabb).

A **személyes zöld attitűddel** nincs érdemi kapcsolat, mi ismét egy visszacsatolás arra, hogy a hétköznapi, gyakorlati cselekedetekben a lakosság már korántsem bizonyul annyira környezettudatosnak, mint az egyébként önbevallás, vagy a globális zöld attitűd alapján gondolni lehetne. A pénzügyi érdeklődés sem befolyásol érdemben.

47. Zöld kereslet a globális zöld attitűd függvényében

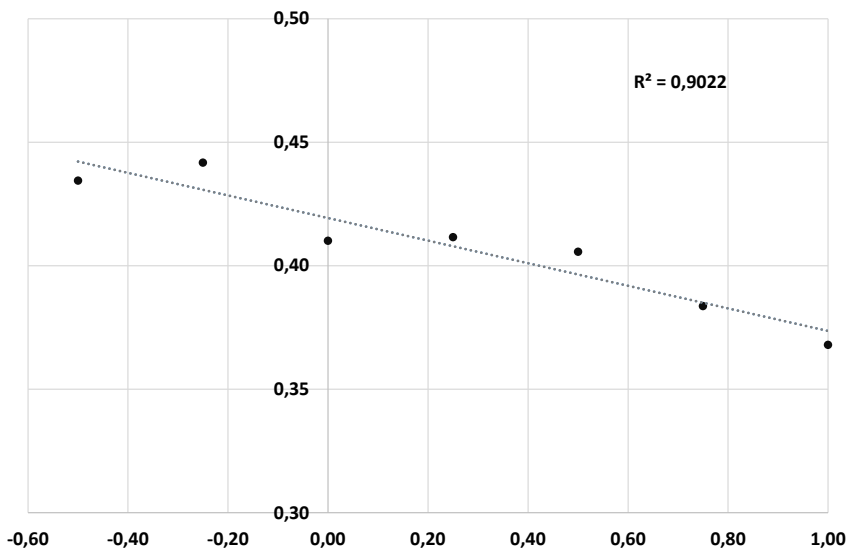
Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.6.3. Zöld kereslet és énképek

Kimondottan erős kapcsolat a **zöld kereslet és az énképek** között egyetlen esetben figyelhető meg: a zöld ismeret énképénél (minél kevésbé becsüli túl valaki, annál nagyobb a kereslet, 48. ábra). Közepes kapcsolat áll fenn a pénzügyi óvatosság énképpel (minél kevésbé becsüli túl, annál nagyobb a kereslet). Csak gyenge kapcsolat látható a pénzügyi ismeret énképpel (minél kevésbé becsüli túl, annál nagyobb a kereslet).

Érdekesség a **pénzügyi óvatosság index**nél, hogy önbevallás szerint a kockázatvállalóknál nagyobb a kereslet, de a mért adatok alapján az óvatosaknál. Ezt támasztja alá a kapcsolódó énkép indikátor, tehát diszkrepancia áll fenn az önbevallás és a tényleges kockázatvállalási hajlandóság között (óvatosabb a lakosság, mint amilyennek tartja magát).

48. Zöld kereslet a zöld ismeret énkép függvényében

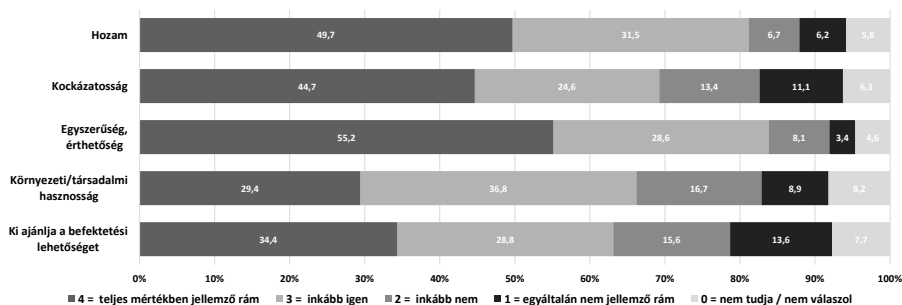
Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.7. Egyes termékcsoportok iránti kereslet és árérzékenység

3.7.1. Zöld megtakarítási lehetőségek

A **zöld megtakarítási lehetőségeknél** a környezeti-társadalmi hasznosság a legkevésbé fontos szempont, a döntő az érthetőség, a hozam, és a kockázatoság. A válaszadók több mint kétharmadát nem érdekli a számlavezetési díj elengedése sem, önmagában még ekkor sem választaná a fentarthatóbb verziót.

49. Legfontosabb szempontok megtakarítások esetén

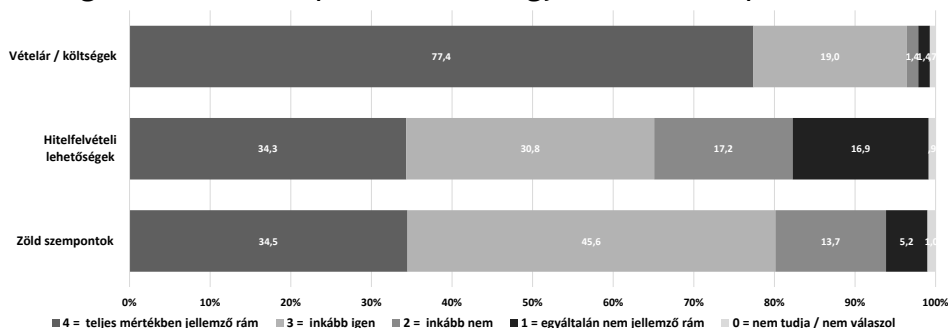

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.7.2. Zöld hitel lakás vagy házvásárlás/építkezéshez

A **zöld szempontok** ennél a termékcsoportnál sem a legfontosabbak, a vételár dominál (50. ábra). Aki vásárlást vagy építkezés tervez, annak 56%-a venne fel kedvezményes hitelt, 44% nem. Aki nem venne fel, az főként a kockázat miatt: a devizahitelek hatása vélhetően még mindig tart. Kiemelendő, hogy a „nincs jó konstrukció” szempont nem meghatározó, tehát a válaszadók percepciója szerint nem az a döntő, hogy nincs megfelelő termék, hanem egyértelműen az anyagi szempontok.

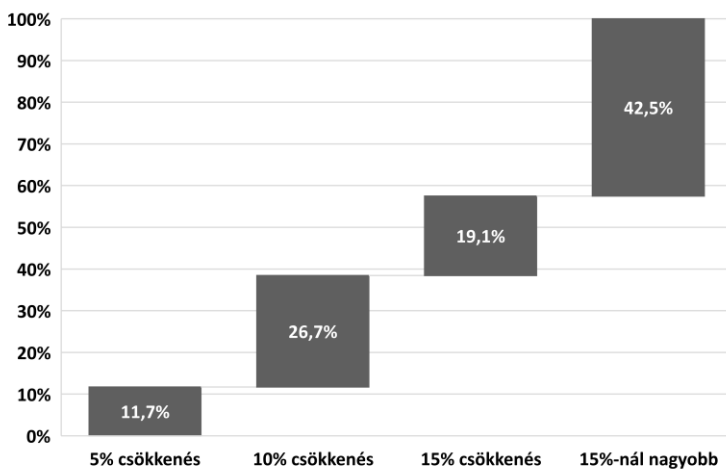
50. Legfontosabb szempontok lakás vagy házvásárlás/építkezés esetén

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Az összes válaszadó 84%-a nem venne fel hitelt, mert nem tervez vásárlást vagy építkezést, vagy valamiért nem akar (lásd a fentiek), ugyanakkor a lehetséges hitelfelvevők részmintája nem túl nagy: a válaszadók hatodáról beszélhetünk. 15%-os törlesztőrészlet csökkenésnél már a részminta többsége venne fel zöld hitelt (51. ábra), bár ez a teljes mintának még mindig csak 9%-a.

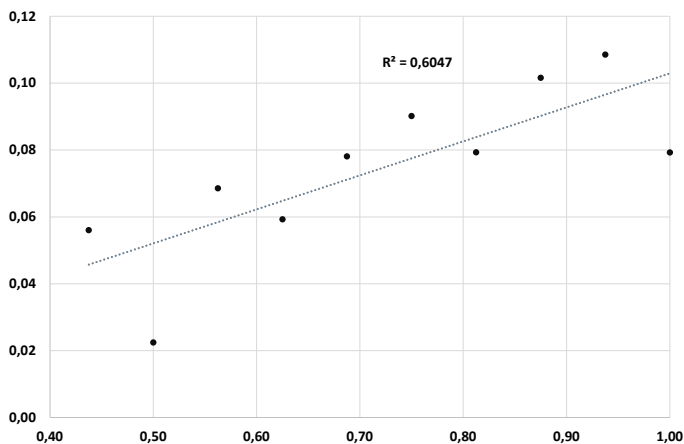
51. Mekkora törlesztőrészlet kedvezmény esetén keresne kimondottan energiahatékony lakásokat?

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Az **árérzékenységet** befolyásoló tényezők: a nem (férfiak kevesebb engedménynél is felvennék, mint a nők), az iskolázottság (minél jobb, annál kevesebb engedmény is elég), és a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, kevesebb engedmény is elég). Az árérzékenységre gyenge-közepes hatása van a pénzügyi óvatosságnak (52. ábra): minél óvatosabb valaki, annál nagyobb engedmény kell. Semmilyen egyéb változóval, index-szel vagy indikátorral nem figyelhető meg kapcsolat.

52. Zöld lakáshitel árérzékenysége a pénzügyi óvatosság függvényében

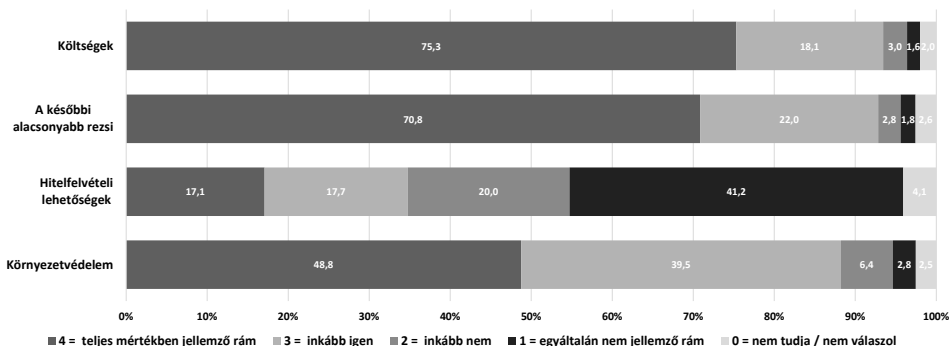

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

3.7.3. Zöld hitel felújításhoz, korszerűsítéshez

A **zöld szempontok** ezúttal sem tekinthetők kiemelkedő fontosságúnak: a költségek, és a potenciális rezsimegtakarítás dominál (53. ábra). Aki felújítást tervez, annak 48% venne fel kedvezményes hitelt, azért, hogy energiahatékonyabb legyen ingatlanja, 52% nem.

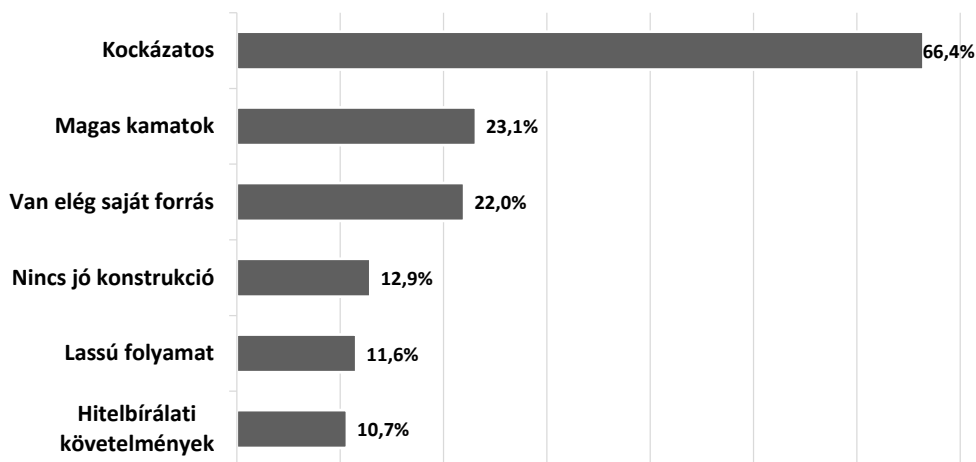
53. Legfontosabb szempontok felújításkor

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Aki nem venne fel, az főként a kockázat miatt (54. ábra, több szempontot is meg lehetett jelölni, ezért 100% feletti az összeg): a devizahitelek hatása vélhetően még mindig tart. A „nincs jó konstrukció” szempont itt sem jelentős, bár hangsúlyosabb, mint a vásárlásnál/építkezésnél.

54. Miért nem venne fel felújításra hitelt?

Forrás: BME-MNB lakossági zöld pénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

Az összes válaszadó 52%-a nem venne fel hitelt, mert nem tervez felújítást, vagy valamiért nem akar. A rész minta tehát ezúttal jóval nagyobb, mint a vásárlás/építkezés esetében, így az igény összességében jelentősebb. Az árérzékenység nagyon hasonló, mint a vásárlási/építési hitelnél: 15%-os törlesztőrészlet csökkenés a kulcskülöb itt is, a rész minta többsége ennynél már venne fel hitelt, ez a teljes minta 26,7%-a.

Semmilyen egyéb változóval, index-szel vagy indikátorral nem figyelhető meg kapcsolat. Kiemelendő, egyben meglepő (hiszen talán kontrainuitív), hogy a zöld attitűdnek (sem személyes, sem globális szinten) nincs releváns hatása az árérzékenységre.

3.8. A statisztikai rész összefoglalása

3.8.1. A demográfiai változók hatása

A **zöld ismeret**re több tényező is hat, de az életkor csak gyengén-közepesen. A zöld ismereteit ugyanakkor inkább túlbecsüli a lakosság (énkép), különösképpen a nyugdíjas munkaerőpiaci kategória (gyakorlatilag ez az egyetlen hatás, amit a munkaerőpiaci státuszból tisztán ki lehetett mutatni). A globális zöld attitűd erősebb, mint a személyes, utóbbit leginkább a nem és az életkörülmények határozzák meg, ez az egyetlen kategória, ahol a pénzügyi műveltség nem igazán számít. Az életkor mindkét esetben csak gyengén-közepesen hat. Ugyanakkor a pénzügyi ismeret és óvatosság hatása erős a globális zöld attitűdre. A személyes zöld attitűd tehát jelentősen eltérő és gyengébb is, mint a globális, ezt a válaszadók a legtöbb esetben külső anyagi korlátokkal indokolták.

A **pénzügyi ismeret**et a nem, az életkor, a lakóhely, és az iskolázottság határozza meg főként. A pénzügyi ismereteit – ellentétben a zöld ismerettel – inkább alulbecsüli a lakosság (énkép). Érdekesség, hogy a pénzügyi ismeret énkép mutatót a lakóhely nem befolyásolja. A lakosság pénzügyileg óvatosságnak tekinthető, a kérdőív alapján. A pénzügyi óvatosság indexet a nem és az életkor nem befolyásolják jelentősen. A saját pénzügyi óvatosságukat a válaszadók (hasonlóan pénzügyi ismereteikhez) inkább alulbecsülték, tehát óvatosabbak a mért értékek, mint önbevallás alapján.

A **lakosság zöld kereslete** a kérdőívre adott válaszok alapján összességében nem túl magas. A döntő tényező az életkor, de fontosak még a nem, a lakóhely, az iskolázottság, és az életkörülmények. A zöld keresletre releváns hatást gyakorol a zöld ismeret és a pénzügyi ismeret index. A globális zöld attitűd, a pénzügyi óvatosság, és a pénzügyi szofisztikáltság befolyása csak gyenge-közepes. Az énképekkel is gyenge-közepes (negatív) kapcsolat van, a sorrend: 1. zöld ismeret énkép; 2. pénzügyi óvatosság énkép; 3. pénzügyi ismeret énkép. Külön kiemelendő, hogy a személyes zöld attitűddel és a pénzügyi érdeklődéssel szinte egyáltalán nincs kapcsolat.

3.8.2. A lakosság zöld és pénzügyi ismeretei, énképe és attitűdje

A **zöld és pénzügyi ismeretekben** és attitűdben a leginkább meghatározó tényezők a nem, a lakóhely, az iskolázottság és a pénzügyi műveltség. Utóbbi szinte mindenre kihat (a személyes zöld attitűd kivételével), így a felmérés egyik fontos tanulsága: a pénzügyi műveltséget is fejleszteni kell (pénzügyi kultúra hatása igen erős), ha a zöld kereslet ösztönzését szeretné a szabályozó.

A **globális és személyes zöld attitűd** közötti különbség arra enged következtetni, hogy az idealisztikus elvek helyett a hétköznapiakban a környezettudatosságot az életkörülmények, anyagi lehetőségek adta pragmatizmus határozzák meg elsősorban (főként a férfiaknál): a lakosság a személyes életvitelében már nem követi a globális attitűdjét, ez az egyes zöld termékek iránti kereslet felmérésénél is egyértelműen kiütközött.

A **lakosság zöld kérdésekben** túlbecsüli magát, a pénzügyi jellegű kérdésekben pedig alul, jóval óvatosabb, ez lehet akár a devizahitelezés élményének maradandó hatása is, vagy egyszerűen a nagyobb személyes tét, illetve a nagyobb számosságú tapasztalat miatt. Érdekesség, hogy a zöld ismeret énkép és a pénzügyi ismeret énkép közötti kapcsolat erős, tehát aki az egyikben túlbecsülte magát, az a másikban is hajlamosabb volt, így részben valószínűleg pszichológiai tényezőkkel is magyarázhatóak az értékek.

3.8.3. Kereslet és árérzékenység zöld pénzügyi termékekre

A **zöld kereslet** nem túl jelentős a felmérés alapján. Akik körében mégis magasabbnak mondható az a fiatalabb, jól szituált, fővárosi, iskolázott, pénzügyileg műveltebb réteg (azon belül is inkább a hölgyek). Mivel az anyagiak dominálnak a hétköznapi döntésekben, jelen pillanatban úgy tűnik, hogy a zöld gondolat még nem erős annyira, hogy ezeket felülírja Magyarországon. A zöld kereslet kapcsolata a globális zöld attitűddel laza (a személyessel semmi), ellenben a zöld és pénzügyi ismerettel erősebb, következésképp az oktatás és a kulturális tényezők, edukáció szerepe még egyszer kiemelendő.

A **zöld megtakarítási lehetőségeknél** a zöld a legkevésbé fontos szempont, a hozam és kockázat dominál. A számlavezetési díj elengedése nem releváns.

Lakás vagy házvásárlás/építkezés esetén kimagaslóan a vételár/költségek a legfontosabbak, a zöld szempont nem annyira lényeges. Sokan hitelt sem vennének fel, főként a kockázatosság miatt (ez talán a devizahitelezés egyfajta poszt-traumája is). 15% törlesztőrészlet-kedvezménnyel már a hitelt felvenni hajlandók többsége elégedett lenne. A pénzügyileg műveltebbek, az iskolázottabbak (főként férfiak) kevesebb engedménnyel is beérnék. A pénzügyi óvatosságnak gyenge-közepes hatása van az árérzékenységre: minél óvatosabb valaki, annál nagyobb engedmény kell (nem meglepő módon). Semmilyen más index-szel (pl. személyes vagy globális attitűd) nincs kapcsolat.

Lakáskorszerűsítésnél meghatározó a költségek, és a potenciális rezsimegtakarítás szerepe, a zöld tényező itt sem erős. A többség nem venne fel hitelt, főként a kockázatosság miatt (ismét a devizahitel hatás játszhat szerepet). Az ilyen típusú hiteleknel is 15% törlesztőrészlet-kedvezmény a kulcsküszöb, ezzel a hitelt felvenni hajlandók többsége elégedett lenne. A pénzügyileg műveltebbek, az iskolázottabbak (főként férfiak) kevesebb engedménnyel is beérnék. Kissé kontraintuitív módon azonban semmilyen más index-szel (pl. személyes vagy globális attitűd) nincs kapcsolat.

4. Összefoglalás, megállapítások és javaslatok

A felmérést követően valamennyi kérdés rövid kiértékelésre, elemzésre került. Itt azokat a szempontokat foglaljuk össze, amelyek a tanulmány készítése során felmerültek az egyes kérdésekkel, illetve a téma egészével kapcsolatban. Ismét hangsúlyozzuk, hogy **csak lakossági oldalról fogalmazódtak meg szempontok**, hiszen az üzemek, gyárak, intézmények, különféle szolgáltatók méretük, felszerelésük stb. kapcsán, ha nem is teljesen más, de mindenképpen eltérő hozzáállással rendelkeznek.

4.1. Kérdéscsoportok

Az egyes kérdéscsoportokhoz a következő összegzés fűzhető:

4.1.1. Környezeti ismeretek

A **környezeti ismereteket** illetően a lakosság közel háromnegyede úgy ítélte meg, nagyjából tisztában van ezzel a témakörrel, és közel egytizedük úgy gondolja, hogy teljes mértékben átlátja azt. A további ismereti válaszoknál bár gyengébb eredmények születtek, nagyjából megerősítik ezt. Például kétötöde azonosítja szinonimaként a klímaváltozást az éghajlat tartós és jelentős mértékű megváltozásával, és egyötödük az üvegházhatást jelöli meg.

A környezetbarát fűtési módok közül is a lakosság több mint fele a hőszivattyút választotta, és hátrébb sorolták a szerves alapanyagokat (gáz, fa, szén). Elsősorban az iskolai végzettséggel korrelált a kérdéscsoport, ebből adódóan a városok jobban teljesítenek.

4.1.2. Környezettudatosság

A **környezettudatosság**, mint attitűd szintén jellemző a magyar társadalomra. A megkérdezettek mintegy kétharmadának elsődleges, hogy a hulladékot szelektíven gyűjtse, vagy hogy otthon energiatakarékos háztartási berendezéseket használjon. Több mint fele szeretne ez irányban fejlődni és a jövőben az eddigieknél környezettudatosabban élni. A válaszok részben azért is meglepők, mert a családok közel felének nincs lehetősége a szelektív hulladékgyűjtésre.²⁵

A természet iránti elkötelezettséget mutatja, hogy legnagyobb arányban azzal értettek teljes mértékben egyet, hogy a növényeknek és állatoknak éppen

²⁵ Lásd KSH (2020): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2019.

ugyanannyi joguk van az élethez, mint az embereknek. Továbbá a válaszadók attitűdjéből – tudatosan vagy tudattalanul, de – megjelenik Malthus gondolata is, miszerint a népesség közelíti a Föld eltartó képességének határait.²⁶ Ugyancsak fontos, hogy felelősségteljesen értelmezik a keresztény kultúrában megjelenő gondolatot: *töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá.* (Ter. 1,28; 8,17) A modern ipari országok káros hatásait is sokan említették, így a válaszadók szerint a természet nem elég erős ahhoz, hogy elbírja azokat (több mint 80 %).

A megkérdezettek majdnem fele látta úgy, hogy a jelenleginél környezettudatosabb életmódját anyagi okok gátolják, egyötödük pedig kényelmi okok miatt nem él környezettudatosabban. A lakosság közel fele tisztában van a húsfogyasztás és környezetvédelem közötti összefüggéssel, kétharmaduk viszont azt válaszolta, hogy hetente többször, egyhatodik pedig naponta eszik húst. A közlekedésben a négy legmeghatározóbb tényező az autó vagy motorkerékpár, a gyaloglás és a közösségi közlekedés. Ezeket a távolság, az infrastruktúra és a közszolgáltatások színvonala befolyásolja.

4.1.3. Pénzügyi alapvető ismeretek

A **pénzügyi alapvető ismeretekkel** a magánszemélyek többsége tisztában van. Értik a kockázat fogalmát egy fix és egy változó kamatozású hiteltermék esetében. A védőhálók közül a betétbiztosítás nehezebb kérdésnek számított, de így is kétötöde ismerte a 100.000 €-s értékhatárt, bár még mindig közel egynegyed szerint nincs Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) Magyarországon. Kockázatvállalásukat nem befolyásolja az ismert vagy ismeretlen állami garanciavállalás. A teljes hiteldíjmutatóval (THM) kapcsolatban közel háromnegyedük véli úgy, hogy egy hitelfelvételnél, különböző bankok ajánlatainak összehasonlítása során nem elegendő kizárólag erre a mutatóra hagyatkozni. A hitelintézetek működését alapvetően sokan ismerik, tisztában vannak azzal, hogy a forrásfelhasználás során a megtakarításoként elhelyezett pénzeket a bankok használják. Ezt közel háromnegyed jelölte meg. A kérdéscsoporton belül a válaszok – a környezeti ismertekhez hasonlóan – elsősorban az iskolai végzettséggel korrelált, ebből adódóan a városok jobban teljesítenek.

²⁶ Thomas Robert Malthus (1766 - 1834) angol anglikán pap, demográfus, az angol klasszikus közgazdaságtan jelentős képviselője, 1798-ban jelentette meg a Tanulmány a népesedés törvényéről (An Essay on the Principle of Population) című munkáját.

4.1.4. Pénzügyi attitűd

A **pénzügyi attitűd** kérdések során a pénzügyi hírek iránt a lakosság fele nem érdeklődik rendszeresen, így a zöldhitelek kommunikációja is nehézségbe ütközhet. Mindössze egyhatod informálódik naponta. Ennek ellenére a népesség közel fele szerint nagyrészt érthetőek a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információk, egytizedük szerint pedig érthetetlenek.

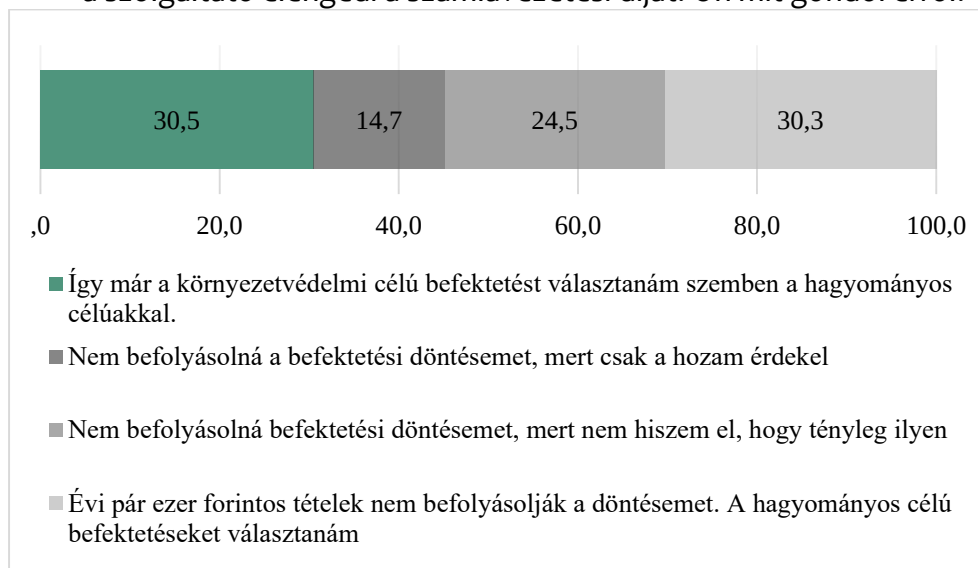
A **megtakarításokkal és a kiadásokkal** kapcsolatos magatartásban az volt megfigyelhető, hogy a lakosság háromnegyedére az jellemző, hogy figyelemmel kíséri, hogy mennyit költhet, de ezt követően inkább csak véstartalékot halmoz fel. Inkább a fűrészfog modellre állt be a lakosság, ugyanakkor arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy ennek és az azonnali elköltésnek mélyebb, a szegénységgel és a munkalehetőségekkel is szorosabb összefüggései vannak. A pénzügyi szokásokat illetően a válaszadók több mint fele úgy vélte, hogy megfontoltság jellemző rá és kerüli a (túlzott) kockázatot.

4.1.5. Kereslet becslése

A **kereslet becslésére** vonatkozó kérdések körében a véleménynyilvánítók kétharmada munkából szerzi a jövedelmét, és kevesebb mint egyharmaduk nyugdíjas. Egyre elfogadottabb a mobil- és/vagy internetbankolás, a bankkártyás vagy átutalásos fizetések. Közel egyharmaduk pénzügyeiket személyesen a bankfiókban vagy a postán is intézi, illetve a lakosság egynegyede ragaszkodik a készpénzhez (akkor is azzal fizet, ha lenne lehetősége más megoldásra).

A **megtakarítások** esetében még mérsékelt hozzáállás figyelhető meg. Teljes mértékben csak a lakosság kevesebb mint egyharmada számára fontosak a környezeti/társadalmi hasznosság szempontjai, és ugyancsak a megkérdezettek mindössze közel egyharmadát befolyásolná, ha egy környezetvédelmet szolgáló befektetés esetén a szolgáltató elengedné a számlavezetési díjat. A fiatalabb korosztályok (50 évig), valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők jóval környezettudatosabbak, mint az idősebb korosztályok (51 évtől), illetve az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők: 8 általános iskolával és szakmunkásképzővel, szakiskolával rendelkezők.

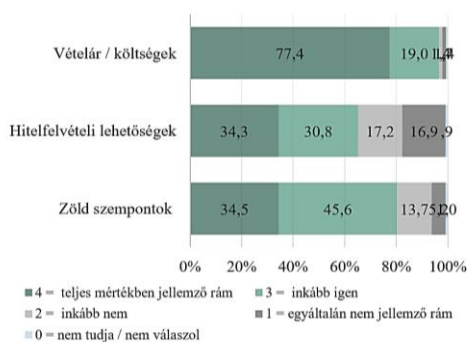
55. Tegyük fel, hogy egy környezetvédelmet szolgáló befektetés esetén a szolgáltató elengedi a számlavezetési díjat. Ön mit gondol erről?

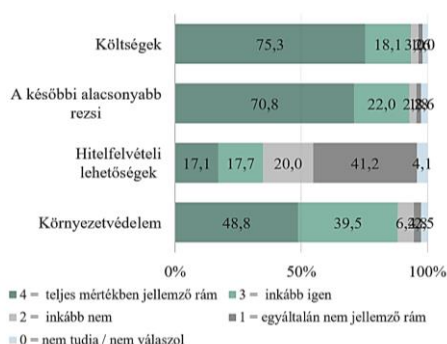
A **hitelezés**re vonatkozóan a lakásvásárlásban, házépítésben vagy lakáskorszerűsítésben inkább hosszabb távon gondolkodnak a válaszadók, utóbbi esetben azért jobb arányok figyelhetők meg az elkövetkező évi kilátásokat illetően. A hitelfelveteleknél a legfontosabb szempont a vételár/költségek (77,4 % vs. 75,3 %), ugyanakkor érezhető, hogy a lakásfelújítás esetében jóval jobb arányban szerepelnek a zöld szempontok.

56. Lakásvásárlási vs. lakásfelújítási szempontok

Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásvásárláskor vagy építéskor?

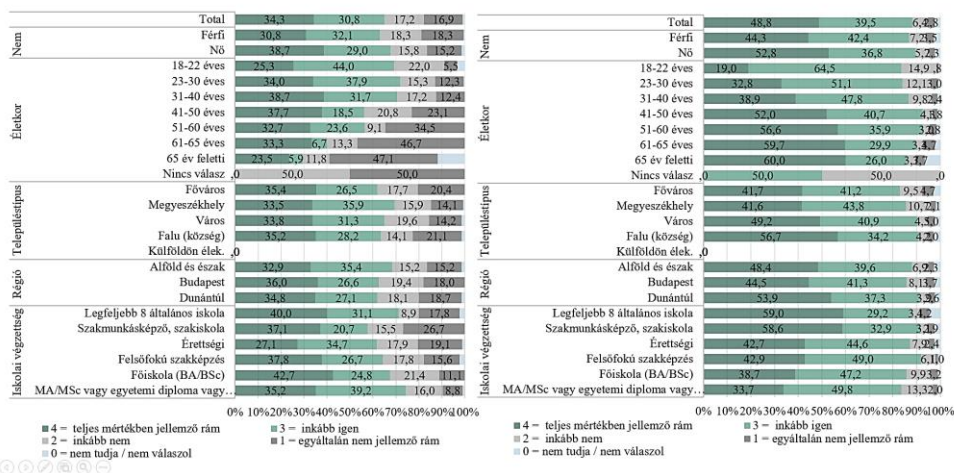
Mennyire fontosak önnek az alábbi szempontok lakásfelújításkor?

57. Lakásvásárlási vs. lakásfelújítási hitelfelvételi szempontok

Zöld szempontok a hitelfelvételi lehetőségek esetén építéskor

Zöld szempontok a hitelfelvételi lehetőségek esetén lakásfelújításkor?

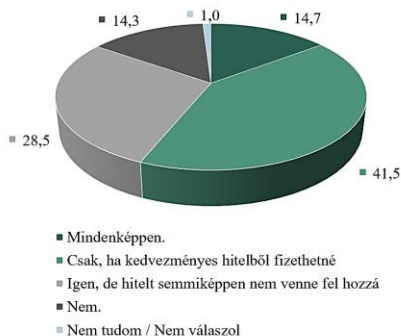

Demográfiai összehasonlításban az életkorban mutatkoznak nagyobb eltérések, az idősebb korosztály – érthető módon – már nem érdekelt a hitelfelvételben, de közel háromszor annyira a felújításban. Hitelfelvételben leginkább a 30-50 évesek gondolkodnak. A vidék esetében is másfélszer annyi a felújítást választók aránya, mint a hitelt igénybe vevők vásárlók. A kisebb településeken élők és a végzettség között korrelál a válaszadás.

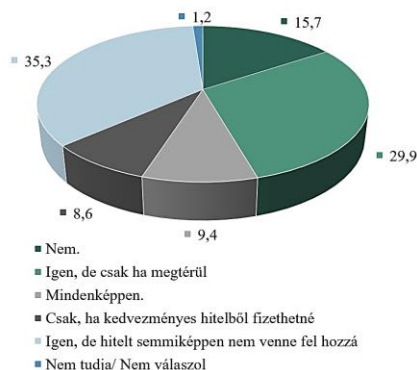
A zöldhitel kedvezmények esetében inkább a 15 %-os sáv felett figyelhető meg élénkebb érdeklődés. Ez az az érték, ahol már érzékelhető a kedvezmény. Ezzel kapcsolatban is megfogalmazható, hogy az ösztönzők szerepe hangsúlyos. Elsősorban a kedvezményes hitel, illetve biztos megtérülés érdekében választana a lakosság zöldebb ingatlant, vagy energiahatékonysági felújítást.

58. Zöldlakásvásárlás vs. -lakásfelújítás

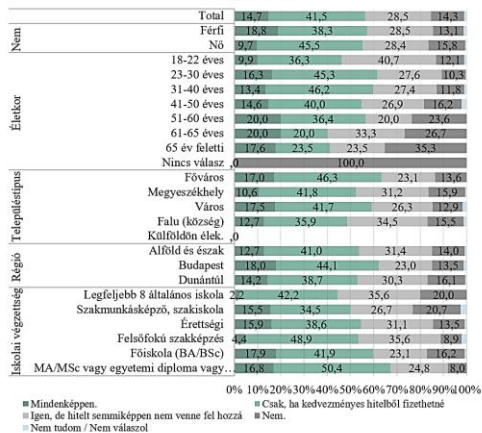
Vásárolna vagy építene-e a fentiek szerint „zöldebb” házat/lakást, ha az drágább?

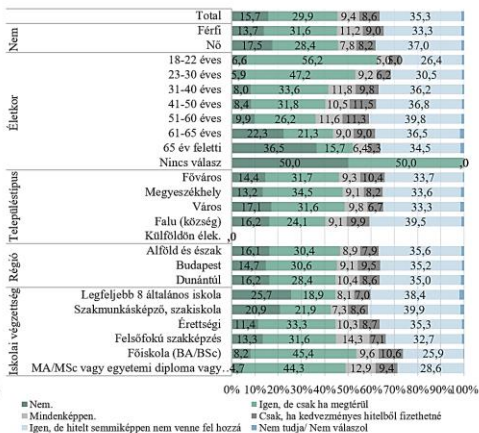
Felújítaná-e házat/lakását az energiahatékonyság miatt?

Vásárolna vagy építene-e a fentiek szerint „zöldebb” házat/lakást, ha az drágább?

Felújítaná-e házat/lakását az energiahatékonyság miatt?

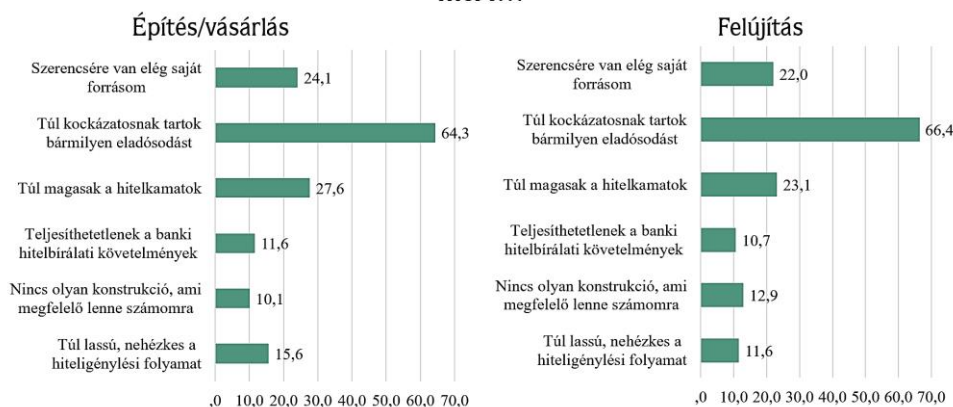

A demográfiai adatsorok összehasonlítása itt is hasonló összefüggéseket mutat, az idősebbek körében, különösen 65 év felett, jóval nagyobb igény mutatkozik az energiahatékonysági felújításokra (36,5 %), mint a lakásvásárlásra (17,6 %). A fiatalabbak körében pedig inkább az építés iránt nagyobb az érdeklődés. A felújítások esetében a vidék és az alacsonyabb végzettségűek szerepelnek magasabb értékekkel, a vásárlás/építés esetében pedig a fővárosban, városban lakók, illetve magasabban kvalifikáltabbak.

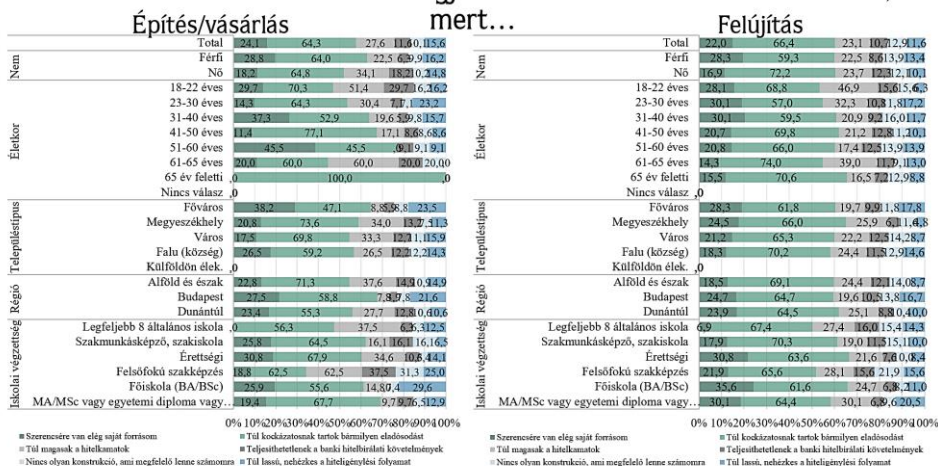
Általános a zöldhitelek és zöldfelújítások esetében is az eladósodottsággal szembeni elutasítottság, elsősorban annak kockázatos jellege miatt.

59. Zöldlakásvásárlással vs. -lakásfelújítással szembeni tartózkodás

Ha nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...

Ha nem venne fel hitelt. Kérjük, jelölje be, hogy mennyire tartja igaznak az alábbi állításokat! Többet is megjelölhet! Azért nem vennék fel hitelt, mert...

A véleményezők mintegy kétharmada akár lakásvásárlás, házépítés vagy lakáskorszerűsítés érdekében azért nem venne fel hitelt, mert túl kockázatosnak tart bármilyen eladósodást (64,3 % és 66,4 %), tehát továbbra is megfigyelhető a hiteltermékektől való általános távolságtartás (2008/2009 óta). A további ellenérveknél egy-egy negyedük szerint túl magasak a hitelkamatok,

illetve megfelelő saját forrással rendelkeznek. Ebből következően érdekes, hogy nincs számottevő különbség a kiadási összegek vonatkozásban, holott egy ingatlan adásvétel, vagy építkezés jóval magasabb költséget jelent mint a felújítás.

A demográfiai összefüggések azt mutatják, hogy az építés/vásárlás esetében leginkább a 50-60 év közötti korosztály zárkózik el a zöldhitelektől, ugyanis közel felének van elegendő önereje, saját forrása. A 40-50 évesek körében kiugró a kockázatkerülő attitűd, aminek egyik oka lehet, hogy valójában őket érintette leginkább a több mint egy évtizede bekövetkezett pénzügyi jelzőloghitel-válság. A kockázatoság a felújítások esetében már harmonikusabb eloszlású. A felújítási hitelek nem érzékenyek a korosztályra. Fontos megjegyezni, hogy a saját megtakarítások aránya nagyon erős korrelációt mutat az iskolai végzettséggel, a legfeljebb nyolc általános iskolai osztállyal rendelkezők között a 2500-as mintában nem volt olyan akinek lenne a lakásvásárláshoz/ -építéshez elegendő forrása.

Összességében bár a lakosság általánosságban érdeklődik a környezetvédelmi, fenntarthatósági szempontok iránt, ugyanakkor a kiadások felmerülésekor már mérsékeltebb ez a hozzáállás. A hitelek és így a zöldhitelek iránt is alacsony a kereslet. Jellemzően inkább a fiatalabbak (40 év alatt) érdeklődnek a vásárlási hitelek iránt, és inkább a tanultabbak, magasabb jövedelműek gondolkoznak zöld-korszerűsítésben. Ők a minél nagyobb (15 %+) kedvezmények iránt érdeklődnek, illetve előnyben részesítik a vissza nem térítendő állami támogatásokat. Pozitívum, hogy hogy a minimális önerőt is a legtöbben elfogadhatónak tartják.

Egy **sikeres zöldhitel program** egyik kulcsa, hogy minél több csatornán kell történnie a kommunikációnak, illetve másfelől gyorsan tudjon csatlakozni a már meglevő támogatásokhoz is (3 millió forintos otthonfelújítási támogatás, lakástakarékpénztári megoldások integrálása, KEHOP, Agrárminisztérium, ITM). Különösen fontos, hogy a bankrendszer is aktív és kezdeményező szerepet vállaljon ebben, nyitott legyen a zöldhitelezésre. Ebben az állam, kormányzat, központi bank ösztönző szerepe nélkülözhetetlen.

4.2. Megállapítások, gondolatok és javaslatok

A lakossági zöldpénzügyi felmérés eredményei alapján számos gondolat, következtetés, ajánlás fogalmazható meg. A **további felvetések** elejére kívánczik, hogy a zöld világ terjesztésének elősegítése – véleményünk szerint – leghatékonyabban úgy működik, hogy **az állam is részt vesz benne**. Itt azonban fontos szempont a köz- és magán intézmények, szereplők közötti összhang. A kedvezményes banki hitelek önmagukban is vonzóak, különösen, hogy előnyeikkel célirányosan ebbe az irányba hatnak; de még jobb, sőt feltétlen szükséges az állami beavatkozás, legyen ez vissza nem térítendő támogatás, valamilyen kedvezmény vagy épp a szabályozó rendszeren történő módosítás.

A fejlett világ legtöbb országában is így működik ez. Számos **monetáris és fiskális, pénzügyi kezdeményezés** történt az elmúlt években,²⁷ így ezek a tapasztalatok és pozitív, előremutató eredmények alapján akár jópéldaként követhetők is. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a kezdeményezések és felmérések szektorális kritikát is megfogalmaznak. Wng és Zhi szerint egy környezetbarát ágazat fejlesztéséhez, átalakításához előzetesen jelentős kezdeti beruházási tőke is szükséges, viszont e beruházások megtérülési ideje hosszú, ezért az ilyen szektoroknak (lásd építőipar) egyedi finanszírozási pályával kell rendelkeznie. A szakpolitikák két szempontot foglalnak magukba: egyrészt a meglévő pénzügyi eszközök reformját és innovációját, a fiskális és monetáris lehetőségek feltárását; másrészt a zöld pénzügyi eszközök megvalósíthatóságát. A fiskális politikában zöldszempontú bevételkezelési és elosztási reform szükséges, nevezetesen a pénzügyi alapok felhasználásának hatékonysága és azok iránya. A finanszírozás további módja lehet a zöldkötvények kibocsátása. 2007 júniusában az Európai Beruházási Bank (EIB) kibocsátotta az első globális éghajlat-tudatossági kötvényt a megújuló energia és az energiahatékonyságot javító projektek finanszírozására.²⁸

²⁷ Dikau, S., & Volz, U. (2021). Central bank mandates, sustainability objectives and the promotion of green finance. *Ecological Economics*, 184, 107022.

Breitenfellner, A., Pointner, W., & Schuberth, H. (2019). The potential contribution of central banks to green finance. *Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung*, 88(2), 55-71.

Azhgaliyeva, D., Kapsaplyamova, Z., & Low, L. (2018). Implications of fiscal and financial policies for unlocking green finance and green investment (No. 861). ADBI Working Paper.

²⁸ Wang, Y., & Zhi, Q. (2016). The role of green finance in environmental protection: Two aspects of market mechanism and policies. *Energy Procedia*, 104, 311-316.

Például a skandináv államokban, Németországban,²⁹ Izraelben,³⁰ Ausztráliában, Egyesült Királyságban³¹ Olaszországban³² stb. nagyon szép eredményeket értek el.

Németországban például az állami tulajdonban lévő hitelintézetek, és néhány regionális fejlesztési bank, valamint alternatív bankok kivételével a német bankok többsége még nem integrálta a működőképes zöld finanszírozási üzleti és termékmodelleket. Sürgősen szükség van a zöld pénzügyekkel kapcsolatos kompetenciák és kapacitások megvalósítására Németországban. Ennek érdekében a kormányzat a klímapolitika részévé tette a zöldpénzügyeket és erősítik a társadalmi részvételt is a kezdeményezésekben.³³

Olaszország számára is egyértelmű, hogy a zöldpénzügyi kezdeményezések lehetőséget nyújtanak a környezetileg fenntartható innovációs utak elérésére. A legkritikusabb tényezők a következők: a kormányzati politikákkal kapcsolatos bizonytalanság, a pénzügyi szolgáltatók minimális részvétele a biomassza-ágazatban, a pénzügyi eszközök rövid távú orientációja, valamint a vállalatokon belüli korlátozott ismeretek a finanszírozási lehetőségekről és a műszaki szakértelemről. Ennek következtében a befektetők továbbra is érdeklődnek olyan projektekben, ahol jelentős a biomassza előállítás. Az eredmények azt mutatják, hogy a hatékony szakpolitikai beavatkozásoknak biztosítaniuk kell a célkitűzések hosszú távú orientálását annak érdekében, hogy csökkentsék a pénzügyi intézmények által a biomassza-termelők finanszírozásakor észlelt kockázatokat.³⁴

Az **Egyesült Királyságban és Ausztráliában** is az állami befektetési bankok fontos szereplők az alacsony szén-dioxid-kibocsátású finanszírozási hi-

²⁹ Schäfer, H. (2018). Germany: the ‘greenhorn’ in the green finance revolution. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 60(1), 18-27.

³⁰ Wang, Y., & Zhi, Q. (2016). The role of green finance in environmental protection: Two aspects of market mechanism and policies. *Energy Procedia*, 104, 311-316.

³¹ Geddes, A., Schmidt, T. S., & Steffen, B. (2018). The multiple roles of state investment banks in low-carbon energy finance: An analysis of Australia, the UK and Germany. *Energy Policy*, 115, 158-170.

³² Falcone, P. M., & Sica, E. (2019). Assessing the opportunities and challenges of green finance in Italy: An analysis of the biomass production sector. *Sustainability*, 11(2), 517.

³³ Schäfer, H. (2017). Green Finance and the German banking system. Available at SSRN 2959931.

³⁴ Falcone, P. M., & Sica, E. (2019). Assessing the opportunities and challenges of green finance in Italy: An analysis of the biomass production sector. *Sustainability*, 11(2), 517.

ány kezelésében. Ezek az intézmények ugyanis tőkét biztosítanak és kockázatsökkentést végeznek, de messze túlmutatnak ezen tevékenységeken. Oktatási szerepet töltenek be, kiépítik és fejlesztik saját képességeiket a kockázat jobb azonosítása, felmérése és mérséklése érdekében. Ennek során új ismereteket hoznak létre és egységesítenek azzal a kettős céllal, hogy lehetővé tegyék a pénzügyi szektor tanulását és támogassák a fejlesztőket. Különösen ez a munka hívja fel a figyelmet a korábban el nem ismert bizalomgeneráló és jelző szerepre, és hangsúlyozza az oktatási és az első vagy korai mozdító szerepek fontosságát és hatását, amelyektől túl gyakran eltekintenek.³⁵

4.2.1. Zöld hitel – tulajdonságok

A téma banki oldalról történő megközelítése nyilván nem hasonlítható az állami szerepvállaláshoz, hiszen a bank funkciója teljesen más. A hitelezésben viszont professzionális tud lenni, mivel ez fő tevékenységeinek egyike, esetekben akár évszázados tapasztalattal. A kérdőív alapján egyértelműen megfogalmazható hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezik a lakosságot érintő ingatlanfinanszírozáshoz kapcsolódó jó zöld hitel. Hosszú lejáratú, kedvező kamatozású, s ami a legfontosabb: olyan beruházás finanszírozására fordítódik, ami hamar megtérül, s utána még kifizetődő, megtérülő is – a csökkentett rezsi révén – igénybe vevőjének. A kutatás és az MNB kezdeményezése alapján – reményeink szerint – ez nagyon hamar Magyarországon is elérhetővé válik.

Emellett fontos, hogy **a már meglevő támogatásokhoz is gyorsan tudjon csatlakozni a bankrendszer.** Ilyen például a 3 millió forintos otthonfelújítási támogatás, ahol az önerőnél (50 %, de maximum 3 millió forint) lehet a zöld hitelnek nagy szerepe, vagy a korábbi lakástakarékpénztári megoldások integrálása.³⁶ Feltétel persze a fenntarthatósági követelmény teljesítése is. Vagy meg lehet vizsgálni annak lehetőségét, hogy a banki zöld hitelek hogyan tudnának kapcsolódni a KEHOP (Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program) induló és leendő projektjeibe.³⁷ Akár a banki szféra és a

³⁵ Geddes, A., Schmidt, T. S., & Steffen, B. (2018). The multiple roles of state investment banks in low-carbon energy finance: An analysis of Australia, the UK and Germany. *Energy Policy*, 115, 158-170.

³⁶ 518/2020. (XI. 25.) Korm. rendelet a gyermeket nevelő családok otthonfelújítási támogatásáról

³⁷ Az Operatív Program által meghatározott beavatkozási irányok: 1) Klímaváltozáshoz való alkalmazkodás 2) Települési vízellátás, szennyvíz-elvezetés és -tisztítás, szennyvízkezelés

fenntarthatóságért felelős Innovációs és Technológiai Minisztérium, valamint az Agrárminisztérium együttesében. Ehhez kapcsolódik például szorosan a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiában megfogalmazott kormányzati vállalás, amely az uniós célokkal összhangban az 1990-es értékhez képest 2050-re 95 %-kal csökkenti az üvegházhatású gázok kibocsátását.³⁸ Ennek egyik közbenső lépése az 55 % elérése 2030-ra.³⁹

További követelmény, hogy mindenképp **szükséges az önerő**, különben a támogatottak nem is igazán érzik a zöldberuházások -fejlesztések valódi anyagi vonzatát. Ennek következtében – sajnálatosan – nem is becsülik meg, mivel az ingyen pénznek lényegesen kevesebb a motivációja, mint akár egy jelképes önerőt igénylő hozzájárulásnak. A nyugdíjasok, kiskeresetűek számára szinte csak egy út kínálkozik: olyan hitelhez jutás, amelynek törlesztő része nem sokkal több, mint a jelenlegi energiaszámla. Így lényegében ugyanakkora havi kifizetésből rendeződne a hiteltörlesztés is. Nyilvánvaló, hogy ehhez állami beavatkozás szükséges. A bank szerepe a komplex hitelnyújtás: bemutatni az érintettnek, hogy ez nem vagy alig kerül többbe a jelenlegi kiadásainál, mikor térül meg, milyen biztosítékokat kell prezentálnia, hogy a szükséges összeget felvegye, menedzseli az egész folyamatot, stb.

Az is fontos, hogy a **hitel kamata** kevesebb legyen, mint egy általános hitelé, szerencsés esetben nulla, azaz itt is kell az állami beavatkozás. Cserébe viszont a bank nyújtani tudja az évtizedes vagy akár évszázados tapasztalatát, az üzleti konstrukció szinte minden elemét, ami úgy is felfogható, hogy leveszi a terhet egy ilyen profilú állami intézmény válláról. Az is világos, hogy egy ilyen zöld hitelt nem lehet igazságosan adni. A magas(abb) jövedelműek a konstrukciót akár egy összegben is ki tudják fizetni, ott nem kell hitel, ezért az ilyen államilag támogatott zöldhiteleket célszerű a kontrakcióból kiemelni. Már ha lehet, mert az elektromos autók bevezetésének példája mutatta, hogy ez nem is annyira egyszerűen megvalósítható.

fejlesztése 3) Hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések 4) Természetvédelmi és élővilág védelmi fejlesztések 5) Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása. <https://www.kehop.hu/>

³⁸ Innovációs és Technológiai Minisztérium (2018): A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

³⁹ Az Európai Tanács 2021. május 24–25-i rendkívüli ülésén az uniós vezetők megerősítették a 2020. decemberi ülésükön elfogadott következtetéseket. Felkérték a Bizottságot arra, hogy minél előbb terjessze elő az „Irány az 55%!” jogalkotási csomagját, a tagállami szintű környezeti, gazdasági és társadalmi hatások mélyreható vizsgálatával együtt.

<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/>

Egyenlőséget azonban nem lehet teremteni. A kispénzűek jó része jellemzően a városokban panelházban él, illetve a vidéken kockaházakban (Kádárkocka). Ezek az épületek a 70-es - 80-as években készültek, amikor még az energiatakarékosság sem tartozott az elsődleges szempontok közé. Az előbbieik átlagmérete 50-60 m² (ritka az e fölötti), az utóbbiaké ennek duplája. Nyilvánvaló, hogy a szigetelés az utóbbinál kerül többbe, nemcsak az alapterület okán, hanem mert önálló épületek, minden oldalról külső fallal. Így jön egy kézenfekvő probléma, hogy mi alapján történjen a szelektálás: pusztán jöléti alapon; vagy az alapterület, az ingatlan jellege a meghatározó. Nehéz megállapítani, hogy egy ház vagy egy lakás jelent-e magasabb életszínvonalat, illetve, hogy a nagyobb összességében jobb-e.

Ha meg is valósul a konstrukció, akkor jön egy újabb probléma. A jelenlegi technikák olyanok, hogy jellemzően 20-30 évre biztosítják a megoldást. Azaz, a **megtérülési idő** végéig bizonyosan üzemelnek, de utána már nem bizonyosan. S akkor még nem tettünk említést a telepítési, és a későbbiekben jelentkező esetleges javítási, fenntartási, karbantartási költségekről, amelyek azért akkor is léteznek, ha ezekben a konstrukciókban nincsenek kopó alkatrészek.

4.2.2. Címzettek – az alanyok

Mint azt a kutatás demográfiai bontásai is jól szemléltetik, a címzettek köre, azaz azok akik igazán bekapcsolódnak a zöldesítésbe, nem egységes, homogén közönség. Robusztusan a jövedelem szintek szerint megkülönböztethető a felső tízezer, a középosztály, illetve egy szegényebb csoport: a nyugdíjasok, a minimálbéren foglalkoztatottak, közmunkások.

A **felső tízezer** olyan szempontból sajátos kör, hogy egyébként állami támogatásra nincs szüksége, de nyilvánvalóan él a lehetőségekkel, ahogy láttuk ezt már ingatlankorszerűsítésnél vagy épp az elektromos autók vásárlásánál. Még ha a közvélemény rendszerint kritikával illeti legtehetősebbeknek nyújtott támogatást, leállítását nem célszerű, mert az semmit nem oldana meg. Így legalább halad a folyamat, valamint a központi költségvetésben sem egy jelentős tétel. Ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, a luxus támogatásának leállítása nem feltétlen jelentene lassítást, mert számukra továbbra is megfizethető marad a zöldesítés.

Másodikként a **magyar középosztály**nak biztosan nagy szerepe lehet a kedvezményes hitelezésben, hiszen ez a réteg már nem annyira tehető, de egy

bizonyos mértékű önerőhöz van elegendő jövedelme és megtakarítása. Viszont ahhoz nem vagy kevéssé elegendő, hogy ilyen projektet egyedül végig csináljon. Szelektálnunk szükséges a középosztályt is: a felső része lenne elsorban a potenciális partner, mert rendelkezik megfelelő pénzügyi háttérrel (jelentősebb önerővel), de a teljes költséget már nem tudja vállalni; a másik oldal az alsó középosztály, amit e tanulmány témája szempontjából sajnos felednünk kell. A **felső középosztály** egyértelműen potenciális partner. Ő a klasszikus, nagy létszámú banki ügyfél. Ehhez a körhöz lehet hozzátenni a középosztály azon részét is, akiknél a zöld hitelek törlesztése – egy jelképes önerőt leszámítva – nem haladja meg a rezsiszámla összegét, azaz az energiamegtakarítás árából finanszírozódjon a modernizáció. Így a bank oldalán jelentkezne az igénybe vevőket terhelő, a beruházás tényleges különbözetének terhe, míg a hitel nem nullázódik. Ez azonban nem várható teljes mértékben a bankszektor oldaláról. Mivel azonban egy ilyen banki szolgáltatás, konstrukció mindenkit érdekel, szükséges az állami és/vagy EU támogatás, megtartva részben az üzletszerűség követelményeit. Az **alsó középosztály** helyzete nehezebb feladat. A koronavírusos tesztelési időben (2020. november) jól láttuk, hogy például a közalkalmazottak egy része (pedagógusok, egészségügyi dolgozók) anyagi helyzete milyen, amikor egy 60 %-os táppénzből kell megélni, hiszen gyakran így még a havi 100 000 forintot se viszik haza.

A KSH szerint a jelenlegi bruttó átlagbér 435 200 Ft, nettóban 289 400 Ft (2021. március).⁴⁰ De ha még egy átlagos jövedelmet is feltételezünk például egy jellemző csonka családnál, ez is bizonyosan kevés lesz arra, hogy a munkavállaló egyedül kezdje meg a zöldesítést, ugyanis ennyiből erre nem futja, bármennyire is környezettudatosan szeretne élni. Amikor a még számára, illetve az eltartottak számára alapvető/fontos termékeket sem tud megvásárolni, nem telik neki további havi 30 – 40 000 forintos törlesztésre, még akkor sem, ha ennek egy töredéke, akár egy negyede a fűtésszámla csökkenésében megjelenik.

Harmadikként kell megemlíteni egy jelentős társadalmi réteget: két és fél millió az öregségi, a mintegy 700 000 fő egyéb **nyugdíjas, a minimálbéren foglalkoztatottak, közmunkások** stb. – nagy létszám, összesen közel mintegy 4 millió fő. Itt bizony csak elvétve valósulhat meg zöld beruházás. A szépkorúak esetében ösztönző lehet annak bebizonyítása, hogy ha ők nem is érik meg a megtérülést, az ingatlan értéke annyival növekedni fog, aminek

⁴⁰ KSH (2021): Gyorstájékoztató - Keresetek, 2021. március

az örökösök majd bizonyára örülnek. De valójában nem ezen múlik, mert számukra egy kihívásokkal teli probléma, hogy jövedelmük mind jobban és jobban elmarad a keresetektől, az őket sújtó infláció (sajátos összetételű fogyasztói kosár) átlag fölötti. A számukra különösen fontos egészségügyet kezdte a vírus és a hozzá tartozó szervezési – nem kis részben öröklött elhanyagolt rendszer – gondok tömege, így itt csupán a várható további leszakadást tudjuk prognosztizálni, ami banki szempontból nem jelent kedvező légkört és ügyfélkört, de speciális, kis összegű zöld hitelek itt is elképzelhetők.

Valamelyest a zöld hitel formájában kellene megoldani a **legszegényebb rétegek** energiához jutását. Egyrészt léteznek még napjainkban is olyan tanyák, ahol nincs villanyáram, másrészt vannak olyan leszakadt településrészek (gondoljunk bizonyos városrészek számozott utcáira, külterületi ingatlalokra), ahol a kártyás villanyszámla árát sem tudják fizetni. Mindkettőnél megoldás lehetne a napelemes konstrukció, ami szerényebb fogyasztást feltételezve elegendő áramot ad. Nem elég ugyan egy mosógép vagy bojler működtetéséhez, de ezeken a helyeken ilyen nincs is, viszont az így generált és tárolt energia az esti világításhoz, esetleg a gyerek számítógépéhez elegendő áramot tud biztosítani. Itt is a korábban hangoztatott elv érvényesülne, vagyis ugyan teljes mértékben állami támogatásból készülne el a napelemes rendszer, de hogy az érintettek magukénak érezzék azt, egy szimbolikus, havi kisebb összegű (néhány ezer forintos) „törlesztést” fizetnének, s így a berendezésre vigyáznának is, idővel pedig a tulajdonukba is kerülne.

4.2.3. Technológia – a tárgy

Ma már szinte mindenütt ismertek a korszerű fűtési módok, a szélkerék, a napelem, az energia megtakarítási egyéb lehetőségek, a különféle környezetkímélő technikák. Ezen a területen az innovációnak köszönhetően valóban bőséges a választék, azonban ez olykor meglehetősen költséges a címzettek számára. Amikor valaki belekezd egy több milliós beruházásba, nyilvánvalóan számol, hogy megtérül-e a beruházása. Jelenlegi tudásunk szerint a házak szigetelése, nyílászárók korszerű cseréje, hőszivattyú, napelem stb. beépítése jellemzően olyan konstrukció, aminek megtérülési ideje 10-20 év. Még a hiteltörlesztés vonatkozásában is megfelelő anyagi háttérrel kell rendelkeznie annak és környezettudatosnak is kell lennie, aki ilyenbe belevág. A legegyszerűbb műszaki megoldások már ma is élnek, így például a régi lakások külső hőszigetelése. Viszonylag bőségesen van hozzá állami pénz, az EU-ból is érkezik hozzá számottevő forrás az önerő biztosításához (az

elemzés írásakor még nem ismeretes a 7 éves uniós költségvetés részletezése), de ha nem áll támogatás rendelkezésre, ott a hitel. Számos társasház, családi ház azonban önerő híján nem tud pályázni.

Az is szempont, hogy időközben a **technika** is fejlődik, s a korszerűbb s egyben tartósabb megoldások felé terelés egy idő után elavulttá teszi ezeket a konstrukciókat, ami a szabályozó rendszer várható módosulása után már kevéssé lesz előnyös, kellenek majd az újak. Erre jó példa, hogy a korszerűbb fűtési módokra terelés nem azonos a legkorszerűbbel. A takarékos kazánok elhelyezése valóban energiatakarékos lépés, megfelel a zöld és energiahatékonysági szempontoknak, de valójában még inkább az lenne, ha a ház hőszivattyús lenne. Így ugyanis egyszer meg kell építeni a viszonylag korszerűt, majd pár éve múlva a valóban modernet, ami úgy is felfogható, hogy az előbbi egy teljesen – de részben mindenképp – felesleges kiadás.

Egy példán jól érzékeltethető a kérdés összetettsége. A Magyar Mérnöki Kamara lapjában olvasható (e-gepesz.hu, 2012), hogy a kedvezményes hőszivattyús áramtarifával és egy korszerű földgázkazán hatásfokával számolva 2,1-es értéket kaptak (2011. július), tehát 2,1-szer olcsóbb a gázfűtés, mint a (kedvezményes hőszivattyús áramtarifás) villamos árammal való fűtés. Az arány sokban nem javult azóta sem. Ezt erősíti meg az American Council for an Energy-Efficient Economy 2016-os tanulmánya,⁴¹ ahol az USA kontinentális és hidegebb államaiban továbbra is a gázfűtést javasolják. Más szerzők összehasonlítása is megerősíti, hogy a két megoldás energiahatékonyságát összességben (telepítés, üzemeltetés, karbantartás stb.) kell vizsgálni.⁴² Itt érdekesség a hibrid megoldások támogatása: gáz-elektromos hibrid hőszivattyúk.⁴³

A 2010-es évek eleje óta a fejlett világban megfordult a trend: a nyári energiaszámla már nagyobb, mint a téli. Itt is kellenek olyan zöld hitel konstrukciók, amelyek nem egyszerűen a klímagép, a hőszivattyú vásárlását finanszírozzák, hanem ezek közül is az A+++t, az inverteres megoldást, a wifi irányítást (az ún. okoslakások is tudnak környezetkímélők lenni a programozott

⁴¹ Steven Nadel (2016): Comparative Energy Use of Residential Gas Furnaces and Electric Heat Pumps. American Council for an Energy-Efficient Economy

⁴² De Sousa Fraga, Carolina et al. (2020): Which performance indicators should we provide to policy makers to switch from gas boilers to air to water heat pumps? In: 13th IEA Heat Pump Conference 2020. Jeju, Korea.

Ankita Singh Gaur, Desta Z. Fitiwi, John Curtis (2021): Heat pumps and our low-carbon future: A comprehensive review, Energy Research & Social Science, Volume 71

⁴³ Tara S. Amirkhizi | Ida G. Jensen (2020): Cost comparison and optimization of gas electric. WIREs Energy Environ. 2020;9:e370.

energiahasználati megoldásokkal), a kedvező áramtarifát használó készülékeket (GEO, illetve H, már ahol ezek elérhetőek)⁴⁴ és egyéb kedvező technikai paraméterekkel rendelkezőket – a paletta széles és egyre szélesedik. Akár csupán **okoslakás, ökoházak kialakításra, korszerűsítésre is lehet zöld hitel.**⁴⁵ Az egyelőre magas árak miatt az elterjedést csak állami és uniós eszközökkel lehet nagyban segíteni, de a hitelezési és lebonyolítási rész a bankokra marad.

A közlekedés környezeti hatásai miatt **a zöld hitel kiterjeszthető akár a közlekedési eszközökre is,**⁴⁶ és ha a kérdést tovább gondoljuk, hogy az elektromos autókhoz korszerű energiaellátás kell, már hamar a vállalati szektorba jutunk: zöld hitelt az autógyáraknak és az erőműveknek. De legyünk kicsit óvatosak a villanyautóval, mert ha az előállított áram korszerűtlen helyről jön, ha az akkumulátor fémjeinek kinyerése tönkreteszi bolygónkat, ha a felhasznált anyagok lebontása túl költséges lesz; akkor nehezen nevezhető fenntarthatónak, környezetbarátnak, hiszen a lokális előnyök, globálisan ugyanolyan, vagy nagyobb károkat okozhatnak. Ez megannyi olyan tényező, aminek hatását még nem látjuk előre. Ezért nem egyértelmű, hogy ehhez feltétlenül szükséges-e a zöld hitel, a technológia valóban megfelel-e a fenntarthatósági, „zöld” kritériumoknak.

⁴⁴ GEO tarifa: egy környezetbarát, megújuló energiát használó berendezésekre vonatkozó villamosenergia szolgáltatás; vezérelt csatlakozási ponttal rendelkező fogyasztóknak, ami egy vezérelt, külön felszerelt villanyórát jelent. A mérési hely kialakításáról a fogyasztónak kell gondoskodnia. Egész évben használható, kivéve naponta 2 szer 2 órára szünetel az áramszolgáltatás (8.00-10.00 illetve 16.00-18.00 között), tehát ebben az időszakban a fűtés is szünetel. Ajánlott felületfűtés / felülethűtés hőleadóval ellátott rendszerhez, ill. nagy hőtároló tömeggel rendelkező épületekhez. Díja 30-40 %-kal kedvezőbb, mint az A és B tarifáé. H tarifa: egy gazdaságos és környezetbarát, megújuló energiát használó berendezésekre vonatkozó villamosenergia szolgáltatás; amely október 15-től április 15-ig vehető igénybe, de a nap 24 órájában rendelkezésre áll. Főleg fűtésre ajánlják - fűtési időben a kedvezményes H tarifa kerül kiszámlázásra, míg az ezen kívüli időszakban (pl. nyáron hűtési üzemmódban) normál A1-es tarifa. Díja 30-40 %-kal kedvezőbb, mint az A és B tarifáé. Külön mért, kéttarifás mérőberendezés (2 villanyóra) szükséges hozzá.

⁴⁵ Wijayaningtyas, M., Handoko, F., & Hidayat, S. (2019, November). The millennials' perceived behavioural control on an eco-friendly house purchase intention. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1375, No. 1, p. 012060). IOP Publishing

⁴⁶ Bohnsack, R., Pinkse, J., & Kolk, A. (2014): Business models for sustainable technologies: Exploring business model evolution in the case of electric vehicles. *Research Policy*, 43(2), 284-300.

Giraudet, L. G., Petronevich, A., & Faucheux, L. (2021). Differentiated green loans. *Energy Policy*, 149, 111861.

4.2.4. Egyéni és társadalmi hatások

A projekt sikeressége túl az állami beavatkozáson (de hangsúlyozzuk: ez az elsődleges!) azon múlik, hogy a piac, a pénzügyi szektor szereplői is aktívan részt vegyenek ebben. Alakuljon ki egy egészséges verseny, hogy a hitel felvevője is érezze, hogy a bank tényleg szolgálatot, érte van. Az is fontos, hogy a kamat mértéke és az egyéb feltételek kedvezőbbek legyenek az átlagos hiteelnél, hogy ebbe az irányba tereljék a potenciális partnereket.

Az egyéni társadalmi hatások, **előnyök** a következők szerint azonosíthatók és foglalhatók össze:

- Az **ügyfél, lakosság**, az egyén haszna az energiatakarékos rendszer élvezete, az olcsóbb rezsizsámla, a környezetbarát eszközök és technológiák alkalmazása, annak tudata, hogy kevésbé járul hozzá a Föld tönkretételéhez, javítja egészségét (levegőtisztaság stb.) megannyi, forintban talán pontosan nem is mérhető tényező.
- A **pénzügyi szektor**, elsősorban a hitelintézetek haszna nem csupán a konstrukció lebonyolításából származó pénz. Előnyként jelentkezik továbbá, hogy új ügyfeleket tud megnyerni, a nála üzletet kötő zöld-hiteles partnert akár más banki konstrukció irányába is át tudja csatornázni. Emellett a környezettudatosságot, a fenntarthatóságot tudja zászlajára tűzni, nagyobb energiamegtakarító programok/beruházások bankára tud lenni stb., társadalmi megítélése javul. Mivel mindenképp ez a jövő útja, erről nem szerencsés lemaradni.
- Az **állam** haszna nem csak a lakosság összességének haszna. A vonatkozó beruházásokból adó- és egyéb bevételek keletkeznek. A versenyképességei előnyök közé tartozik, hogy munkahelyek teremtnének, javul az infrastruktúra, erősödik a gazdaság, - s nem utolsósorban teljesítjük nemzetközi, európai uniós, illetve önként vállalt kötelezettségeinket, már ami a környezetvédelmet illeti.
- A **Föld** számára pedig egy létrejövő kis lépést jelent az élhetőbb világ felé. A sok kis lépés együtt nagy távolságot tud jelenteni.

Ebben a felosztásban mindenki jól jár, még akkor is, ha a zöld konstrukció működtetése átmenetileg – konstrukció függően – állami bevételkieséssel és/vagy kiadásnöveléssel, illetve banki oldalról nem teljesen megfizetett szolgáltatástöbblettel jár. A három külön-külön is jelentkezhethet, de, ahogy eddig is utaltunk rá, célszerű az együtt-értelmezésük. A bevételkiesés elsősorban adókedvezményeket, adójóvárást jelent a zöldtermékek vonatkozásban.

A kiadásnövekedés támogatásokat jelent, ehhez kapcsolódik a bankok oldaláról a szolgáltatástöbblet, amelyet teljes mértékben nem vállalna át az állam, de prudenciális ösztönzőket alkalmazhatna. A támogatások jellemzően a rendelkezésre álló állami és uniós programok terhére menne, ami nem jelent feltétlenül nagyobb összkiadást, csak épp átcsoportosítást vagy nagyobb – rendelkezésre álló eu-s forrásokat – célzott szektorokra vonatkozóan. Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy a lakossági zöldberuházások adóvonzata miatt nő az állami adóbevétel, egyéb ösztönzőkkel – a Pigou-féle adó mintjára – pedig megadóztathatók a negatív externáliákat termelő ágazatok, tevékenységek, lásd például a szakpolitika szerint barnaként definiált szektor.

Összességben tehát bizonyos, hogy csak ez az út járható. Ahogy – a korábban már röviden bemutatott – fejlett nyugati országok példája is mutatja, a lakosság körében ez önerőből nem megy, még nagyon gazdag lakosság esetén sem, mert ők is számolnak, és eseteiben túl távolinak, valószínűtlennek tűnik a megtérülés, kell tehát a segítő, állami beavatkozás, a finanszírozás támogatása, ösztönzése.

- Anielski M. (2010): Edmonton's Ecological Footprint. The Edmonton Sustainability Papers 12.
- Ankita Singh Gaur, Desta Z. Fitiwi, John Curtis (2021): Heat pumps and our low-carbon future: A comprehensive review, Energy Research & Social Science, Volume 71
- Azhgaliyeva, D., Kapsaplyamova, Z., & Low, L. (2018). Implications of fiscal and financial policies for unlocking green finance and green investment (No. 861). ADBI Working Paper.
- Boev P., Burenko D., Shvarts E., Diep A., Hanscom L, Iha K., Kelly R., Martindill J., Wackernagel M., Zokai G. (2016): Ecological Footprint of the Russian Region. WWF.
- Bohnsack, R., Pinkse, J., & Kolk, A. (2014): Business models for sustainable technologies: Exploring business model evolution in the case of electric vehicles. Research Policy, 43(2), 284-300.
- Breitenfellner, A., Pointner, W., & Schuberth, H. (2019). The potential contribution of central banks to green finance. Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, 88(2), 55-71.
- Calcott A. Bull J. (2007): Ecological footprint of British city residents.
- Crabb, J. (2019). First sustainable loan in LatAm shows region's commitment to ESG. International Financial Law Review.
- De Sousa Fraga, Carolina et al. (2020): Which performance indicators should we provide to policy makers to switch from gas boilers to air to water heat pumps? In: 13th IEA Heat Pump Conference 2020. Jeju, Korea.
- Dholakia, U., Tam, L., Yoon, S., & Wong, N. (2016): The ant and the grasshopper: understanding personal saving orientation of consumers. Journal of Consumer Research, 43(1), 134-155. és Shim, S., Serido, J., & Tang, C. (2012): The ant and the grasshopper revisited: The present psychological benefits of saving and future oriented financial behaviors. Journal of Economic Psychology, 33(1), 155-165.

- Dikau, S., & Volz, U. (2021). Central bank mandates, sustainability objectives and the promotion of green finance. *Ecological Economics*, 184, 107022.
- Environmental Working Group (2019): Climate and Environmental Impacts - Key Findings from the Lifecycle Assessments. és Pletser Tamás (2019): Miért nehéz feladat leállni az üvegházhatású gázok kibocsátásával?
- European Commission, Directorate-General For Environment (2017): Defining "green" in the context of green finance
- Every bite of burger boosts harmful greenhouse gases: UN Environment Agency. <https://news.un.org/en/story/2018/11/1025271>
- Falcone, P. M., & Sica, E. (2019). Assessing the opportunities and challenges of green finance in Italy: An analysis of the biomass production sector. *Sustainability*, 11(2), 517.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), FA-OSTAT (2020): on-line statistical service. http://faostat3.fao.org/mes/methodology_list/E
- Geddes, A., Schmidt, T. S., & Steffen, B. (2018). The multiple roles of state investment banks in low-carbon energy finance: An analysis of Australia, the UK and Germany. *Energy Policy*, 115, 158-170.
- Giraudet, L. G., Petronevich, A., & Faucheux, L. (2021). Differentiated green loans. *Energy Policy*, 149, 111861.
- Huzdik K., Béres D., Németh E. (2014). Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál. *Pénzügyi Szemle*, 59 (4), pp. 476-488.
- Innovációs és Technológiai Minisztérium (2018): A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
- IPCC (2018): Glossary of terms. In: *Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation* [Field, C.B., V. Barros, T.F. Stocker, D. Qin, D.J. Dokken, K.L. Ebi, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, G.-K. Plattner, S.K. Allen, M. Tignor, and P.M. Midgley

(eds.)). A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Cambridge University Press, Cambridge, UK, and New York, NY, USA, pp. 555-564.

- Kádár Kriszta (szerk. 2020): Elemzés a lakosság pénzügyi sérülékenységről. Állami Számvevőszék
- Kovács Z., Szigeti C., Egedy T., Szabó B. Kondor A. Cs. (2017): Az urbanizáció környezeti hatásai – Az ingázás ökológiai lábnyomának változása a budapesti várostérségben. Területi Statisztika, 2017, 57(5): 469–494.
- KSH (2018): Környezeti helyzetkép, 2018.
- KSH (2019a): A háztartások életszínvonala, 2019.
- KSH (2019b): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2018.
- KSH (2020a): A települések infrastrukturális ellátottsága, 2019.
- KSH (2020b) 6.1.7. Születéskor várható átlagos élettartam
- KSH (2020c): 3.7.5. A háztartások pénzügyi vagyona
- KSH (2020d): A háztartások életszínvonala, 2019.
- KSH (2021a): 1.5. Az egy főre jutó éves élelmiszer-fogyasztás mennyisége és 2.2.3.6. Az egy főre jutó éves élelmiszer-fogyasztás mennyisége jövedelmi tizedek (decilisek) szerint
- KSH (2021b): Gyorstájékoztató - Keresetek, 2021. március
- Lee, H. Y., So, G., Tang, E., Lam, T., & Cheng, V. (2020, November). Green Finance Performance and Role of Sustainability Engineers in the Greater Bay Area. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 588, No. 2, p. 022063). IOP Publishing.
- Loan Market Association (2018): Green Loan Principles. <https://www.lma.eu.com/documents-guidelines/documents/category/green--sustainable-finance#>
- Loan Market Association (2021): Guidance on Green Loan Principles. <https://www.lma.eu.com/documents-guidelines/documents/category/green--sustainable-finance#>
- London Imperial College (2020): The impacts of air pollution. és ee, D. S., Fahey, D. W., Forster, P. M., Newton, P. J., Wit, R. C., Lim, L. L.,

- Owen, B., Sausen, R. (2009) Aviation and global climate change in the 21st century. *Atmospheric Environment*. 43 (22), 3520-3537.
- Maloney, M. P., & Ward, M. P. (1973). Ecology: Let's hear from the people: An objective scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge. *American Psychologist*, 28(7), 583–586.
 - MNB (2020): Tájékoztató a lakáscélú Zöld Tőkekövetelmény-kedvezmény Program feltételeiről
 - MNB (2021): Zöldpénzügyi jelentés. Helyzetkép a magyar pénzügyi rendszer környezeti fenntarthatóságáról.
 - Moore D., Stechbart M. (2010): City of Quito. Ecological Footprint Analysis. WWF.
 - Pace, A. (2020). La finanza sostenibile: green bond, sustainability linked bond ed ESG linked bond
 - Sachs, J., Woo, W. T., Yoshino, N., Taghizadeh-Hesary, F. (Eds.). (2019). *Handbook of Green Finance: Energy Security and Sustainable Development*. Springer.
 - Schäfer, H. (2017). Green Finance and the German banking system. Available at SSRN 2959931.
 - Schäfer, H. (2018). Germany: the ‘greenhorn’ in the green finance revolution. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 60(1), 18-27.
 - Schuster, Wolfgang. (2014): Fenntartható városok – a jövő életterei. Összefoglaló kézikönyv Stuttgart városának fenntartható fejlődéséről. Konrad-Adenauer-Stiftung e.v. Magyarországi Iroda United Nations Population Division. *World Urbanization Prospects: 2014 Revision*.
 - Nadel, Steven (2016): Comparative Energy Use of Residential Gas Furnaces and Electric Heat Pumps. *American Council for an Energy-Efficient Economy*
 - Szigeti Cecília, Kovács Zoltán, Egedy Tamás (2019): A közlekedés hatása a városok ökológiai lábnyomának alakulására. *Ökolábnyom – Lépések 2019*.
 - Amirkhizi, Tara S; Jensen Ida G. (2020): Cost comparison and optimization of gas electric. *WIREs Energy Environ.* 2020;9:e370.

- UNEP (2018): Tackling the world's most urgent problem: meat. <https://www.unep.org/news-and-stories/story/tackling-worlds-most-urgent-problem-meat>
- Vetőné Móznér Zs. (2014): Az élelmiszer-fogyasztás szerkezete és környezeti hatása Magyarországon. Marketing és Menedzsment 2014/3
- Wang, Y., Zhi, Q. (2016). The role of green finance in environmental protection: Two aspects of market mechanism and policies. Energy Procedia, 104, 311-316.
- Wijayaningtyas, M., Handoko, F., & Hidayat, S. (2019, November). The millennials' perceived behavioural control on an eco-friendly house purchase intention. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1375, No. 1, p. 012060). IOP Publishing
- Wilson J, Anielski M. (2015): Saskatoon Ecological Footprint. City of Saskatoon Ecological Footprint Report 2014
- Worthington, H., Judd, V. (2021): Can the Sustainability Linked Loan Deliver Lasting Change?. 138 Banking L.J. 103
- WWF-Brasil (2012): The Ecological Footprint of Campo Grande and its footprint family. WWF

